

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
OPĆINA ZAVIDOVIĆI
OPĆINSKO VIJEĆE

Broj: 01-05-3793/16-AP-16

Datum: 31.03.2017. godine

STRATEGIJA INTEGRIRANOG RAZVOJA OPĆINE ZAVIDOVIĆI ZA PERIOD 2017-2026. GODINE

1. UVOD

Privrednom razvoju teži svaka država, regija, kanton, grad ili općina, želja za razvojem i kvalitetnijim životom potiče od svakog pojedinca, od svake porodice, i kao takva, prožeta je kroz sve sfere ljudskog djelovanja. Da bi ta nastojanja uspjeli realizirati neophodno je uložiti određene napore i sredstva, ali prvenstveno, treba imati jasnu razvojnu viziju. Bez jasnog planiranja razvoj se prepušta stihiji i ne odvija se u željenom smjeru. Neplanirani razvoj, diktiran igrom slučajeva i događanja ne smije se dozvoliti, budući da njegova tolerancija prijeti haosom i zaostajanjem u svakom pogledu. Kao takav, on ne prepoznaje sve potrebe društva za razvojem u svim njegovim pojavnostima, i zapravo donosi brojne probleme sredini u kojoj se odvija. Takav razvoj najčešće se manifestuje ekonomskom nerazvijenošću, lošom ekonomskom koordinacijom, nekompatibilnošću privrednih subjekata, lošom socijalnom politikom, te uništavanjem okoliša i onečišćenjem prostora kao najvrjednijeg resursa jednog područja. Dobro osmišljen i koordinirano upravljani razvoj ima jasnu strukturu, piramidu strategija, odnosno razvojnih planova.

Strategija razvoja je izuzetno značajan dokument kojeg, u skladu sa smjernicama strateških dokumenata viših nivoa, izrađuje Općina ili Grad, te na taj način, preuzima odgovornost za privredni razvoj svoje jedinice lokalne samouprave. Strategija integriranog razvoja općine Zavidovići omogućit će razvoj općine, dati odgovor na pitanje u kojem smjeru taj razvoj treba nastaviti i na koji ga način ostvariti. Ona je dokument prema kojem se trebaju planirati aktivnosti u općini Zavidovići, najznačajniji i najučinkovitiji projekti za općinu, a ujedno bi trebala i morala biti podloga za izradu općinskog budžeta i raspodjelu finansijskih sredstava. Isto tako, specifična namjena ovog dokumenta je odrediti gdje Općina želi i može biti, u budućem ekonomskom, privrednom i kulturnom pogledu u odnosu na regiju i državu u cjelini, te odrediti optimalan put za postizanje toga cilja. Strategijom se utvrđuju strateški prioriteti razvoja i usmjeravaju resursi kako bi se oni što učinkovitije upotrijebili.

Izrada Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići za period 2017–2026. podrazumijeva korištenje stečenih znanja i iskustava u realizaciji prethodnih strategija razvoja, smjernica regionalnog razvoja koje su date u revidiranoj strategiji razvoja Zeničko-dobojski kantona za period 2016 – 2020. godina, te usklađivanje ove strategije s aktuelnim društveno-ekonomskim kretanjima na području općine Zavidovići, i ZE-DO kantona, imajući u vidu razdoblje koje je prošlo od trenutka donošenja prethodne Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići, dokumenta koji je obuhvatio period 2012-2016.godine.

Prilikom izrade Strategije uzete su u obzir socio-ekonomske prilike općine Zavidovići, ali i razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i mjere koji su već definirane u prethodnoj strategiji, kao i smjernice regionalnog razvoja. Svrha je bila sveobuhvatno razmotriti i analizirati sadašnje prilike i mogućnosti, te predvidjeti mehanizme za provođenje zacrtanih ciljeva. Primijenjeno je načelo partnerstva i participacije prilikom izrade strateškog dokumenta, jer je jedino tako moguće ostvariti konsenzus, i postići učinkovitost kod implementacije projekata i ostvarenja napretka.

U procesu izrade Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići za period 2017-2026. učestvovali su članovi radne grupe, predstavnici ustanova, organizacija i udruženja, te svi ostali koji su pokazali zanimanje za ovaj proces.

Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva Općine Zavidovići je bila koordinator, obrađivač i tehnički implementator aktivnosti na izradi Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići za period 2017 – 2026. godine.

Strategija se, zasnovano na ulaznim pokazateljima sadašnjeg stanja razvoja Općine, bavila ključnim pitanjima koja utiču na zapošljavanje stanovnika, prihode, privlačenje investicija, pristup kapitalu i poticajnim sredstvima za razvoj javnog i privatnog sektora, komunalnim uslugama, putnom infrastrukturom, te drugim faktorima, direktno povezanim s održivim ekonomskim rastom i društvenim razvojem. Važno je istaknuti kako je fokus stavljen na one projekte i zadatke koji će imati pozitivne učinke na cijelo područje jedinice lokalne samouprave, i koje je, realno, moguće ostvariti u implementacijskom periodu.

Izrada Strategije nije obavezujuća Zakonom, no ipak, Općina Zavidovići je smatrala neophodnim izraditi novi strateški dokument razvoja kako bi on bio odraz aktualnog stanja i potreba općine, te odrednica budućeg razvoja općine s konkretnim mjerama za postizanje održivog razvoja. U okviru Strategije precizno se analizirala postojeća situacija u općini Zavidovići obzirom na geostrateški položaj, prirodnu resursnu osnovu, kulturno-historijsku baštinu i tradiciju, ekonomsku situaciju, stanje u poljoprivredi i šumarstvu, te kvalitet života stanovnika. Uzimajući u obzir navedeno izrađena je SWOT analiza u kojoj su se navele sve prednosti, slabosti, prilike i prijetnje. Nakon što su se definirali prioritetni problemi u svakom od sektora, pristupilo se izradi nacrtu Vizije Općine, te odredili strateški ciljevi razvoja. Za sve ciljeve definirana su prioritetna područja, te mjere, odnosno, aktivnosti / programi / projekti koje treba poduzeti kako bi se Strategija realizirala.

Kako bi se osigurao pravilan ekonomski, ali i socijalni i društveni, odnosno razvoj općine Zavidovići, u punom smislu te riječi, važno je da se sva ulaganja, bilo od strane viših nivoa vlasti, međunarodnih donatora ili privatnih investitora, odnose samo na one projekte koji jasno dostižu ciljeve i odgovarajuće prioritete. Cilj ove Strategije jeste da se ona prepozna kao učinkovit okvir za finansiranje jasnih razvojnih prioriteta.

2. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJE RAZVOJA

U izradi strateškog plana razvoja općine Zavidovići korištena je standardizirana Metodologija za integrirano planiranje lokalnog razvoja (MiPRO), prihvaćena i preporučena od strane entitetskih vlada, te saveza općina i gradova oba entiteta. MiPRO je u potpunosti usklađena sa postojećim zakonskim okvirom kojim je definisano planiranje razvoja na lokalnom nivou, gdje je općinska uprava nosilac procesa izrade i implementacije strategije, uz maksimalno uključivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici. Nadalje, MiPRO je u potpunosti usaglašena sa vodećim principima i pristupima strateškom planiranju koje promovira Evropska unija. Vodeći principi na kojima se zasniva Strategija integriranog razvoja u općini Zavidovići za period 2017 – 2026. su održivost i socijalna uključenost. Održivost kao princip integrira ekonomski i okolišni aspekt, dok princip socijalne uključenosti podrazumijeva jednake šanse za sve i pravičnost, u smislu identificiranja potreba i interesa marginaliziranih i socijalno isključenih grupa stanovništva. Nadalje, Strategiju integriranog razvoja karakteriziraju integracija (što znači da su ekonomski,

društveni i okolišni aspekt posmatrani kao neodvojivi dijelovi jedne cjeline) i participacija (svi zainteresirani akteri su angažirani i doprinijeli su izradi Strategije).

Općina se angažirala u procesu izrade Strategije vođena uvjerenjem da strateško planiranje predstavlja ključni instrument za proaktivno i odgovorno upravljanje lokalnim razvojem. Proces izrade Strategije razvoja općine Zavidovići, iniciran od strane Općinskog načelnika i podržan od strane Općinskog vijeća Zavidovići, započeo je donošenjem Odluke o pristupanju izradi Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići za period 2017 – 2026., broj: 01-05-5152/15 usvojene na 36. sjednici, održanoj 29.12.2015. godine, te imenovanjem Koordinatora, Radne grupe i spoljnih saradnika Radne grupe. Proces je operativno vodio Koordinator procesa izrade Strategije, a u samom procesu stvoreni su mehanizmi za snažno građansko učešće, dominantno kroz rad spoljnih saradnika Radne grupe – konsultativnog tijela kojeg su činili predstavnici javnog, privatnog i nevladinog sektora. Poseban naglasak je stavljen na uključivanje i adekvatno prepoznavanje potreba potencijalno ranjivih kategorija stanovništva. U proces je, direktno ili indirektno, sveukupno bilo uključeno više od 1.000 građana.

Polazna tačka za izradu Strategije razvoja općine Zavidovići je bila analiza postojećih strateških dokumenata, prije svega postojeće Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići, kao i Revizije Strategije razvoja ZE-DO kantona, nivoi njihove realizacije, te stepen razvijenosti ljudskih resursa neophodnih za izradu i implementaciju strategije. Ova analiza je bila nadograđena na osnovu analize relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora. Noseći i najvažniji dio Strategije predstavlja njen strateški dio, tj. strateška platforma, a koja obuhvata socio-ekonomsku analizu, strateške fokuse, viziju razvoja i strateške ciljeve razvoja. Strateška platforma Strategije je dominantno djelo Radne grupe, koordinatora i spoljnih saradnika. Sektorske planove ekonomskog i društvenog razvoja, te plana zaštite i unapređenja okoliša izradili su Radna grupa i Koordinator.

U završnom dijelu procesa, Koordinator i Radna grupa su, na bazi principa integracije, objedinili i uskladili sektorske dokumente, te izradili okvirne planove implementacije, uključujući i plan razvoja organizacijskih kapaciteta i ljudskih potencijala neophodnih za proces implementacije Strategije. Kako bi se omogućila učinkovita implementacija Strategije, neophodna je usklađenost finansijskog okvira Strategije i općinskog budžeta.

3. STRATEŠKA PLATFORMA

3.1. SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA

I GEOGRAFIJA I TOPOGRAFIJA

Opština/Općina	km ²
ZAVIDOVIĆI	521

Teritorij općine Zavidovići nalazi se u središnjem dijelu Bosne. Sastavljena je od četiri manje prirodne cjeline (mikroregije) koje zajedno predstavljaju jednu geografsku i ekonomsku cjelinu sa 21 mjesnom zajednicom.

Administrativno, Općina pripada Zeničko-dobojskom kantonu i zahvata značajan dio istočnog dijela ovog kantona na granici prema TPK i Sarajevskom kantonu.

Kroz nju protiču rijeke Bosna i njene pritoke Krivaja i Gostović.

PLANINA	VISINA
KLEK	777
VELEŽ	915
RAPTE	960
TAJAN	1297
UDRIM	789
DJEDOVO BRDO	1280

RIJEKA	KM (ukupno)	KM (u Zavidovićima)
BOSNA	cca 300	16
KRIVAJA	73,5	38
GOSTOVIĆ	16,5	16,5

JEZERA:

Na području općine Zavidovići nema niti jedno prirodno jezero. Kao značajna vodena površina može se pomenuti vještačko jezero na Mašici nastalo 1985. godine usljed odrona zemlje. Jezero je sanirano u sklopu projekta T.A.J.A.N. u 2012. godini, veličine je oko 300x25 m i dubine oko 8 metara.

I 1. Posebne razvojne mogućnosti koje proističu iz geografskog položaja

Razvojne mogućnosti koje proističu iz geografskog položaja i prirodnih osobina općine su: uzgoj i eksploatacija šume, korištenje hidroenergije, eksploatacija riječnog šljunka, proizvodnja zdrave hrane, skupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova, proizvodnja građevinskog materijala.

Općina takođe obiluje i idealnim terenima (Kamenica, Mitrovići i Maoča) za razvoj eko i avanturističkog turizma (planinarstvo, alpinizam, speleologija, mountain bike, izletništvo, kampiranje pored rijeke, rafting...), a obilje šumama i vodama pruža mogućnost ravoja lovnog i ribolvnog turizma.

Na osnovu navedenog, može se zaključiti da geostrateški i geografski položaj predstavlja odgovarajuću razvojnu šansu općine.

I.2. Povezanost i umrežavanje sa drugim općinama

ODREDIŠTE (od-do)	Dužina unutar općine (km)	kvalitet
ZAVIDOVIĆI - MAGLAJ	10	Asfalt - regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI - MAOČA	38	Asfalt - regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI - ŽEPČE	3	Asfalt - regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI - KAKANJ	32	Asfalt - makadam
ZAVIDOVIĆI - PONIJERI	32	Asfalt - regionalna cesta i makadam
ZAVIDOVIĆI - KAMENICA	18	Asfalt - regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI - OLOVO	39	Asfalt - regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI - BANOVIĆI	32	Asfalt - regionalna cesta

Slika 4.30: Cestovna mreža na području općine Zavidovići

Iz ovoga možemo zaključiti da je općina prilično dobro uvezana sa okolnim većim centrima (Tuzla, Zenica, Doboj) uz nedostatak kvalitetne ceste Zavidovići – Kamenica – Kakanj - i Kamenica – Mitrovići - Pepelari koje su bitne za razvoj turizma i poljoprivrede.

Postoji mogućnost i budućeg kvalitetnijeg (kraćeg) uvezivanja teritorije općine sa budućim autoputem V-C i većim centrima izgradnjom autoputa Žepče - Tuzla.

Glavne željezničke veze sa drugim općinama

Međunarodna pruga Šamac – Sarajevo, na dionici kroz Zavidoviće (Doboj - Zenica je dupli kolosijek).

ODREDIŠTE (od-do)	km unutar općine
Zenica - Doboj (Šamac - Ploče)	16

Elektro sistemi: općina je povezana dalekovodima sa gradovima Tuzla, Zenica, Maglaj, Kakanj i Doboj.

Telekomunikacije: optički kabal prema Zenici, Maglaju i prema Vozuđoj (Olovu i Varešu) uvezano u prsten; pokrivenost 90% signalom GSM-a

I.3. Razdaljina od glavnih centara razvoja i mjesta sa najvećom naseljenošću.

U odnosu na centre sa najvećom naseljenošću položaj Zavidovića je povoljan.

Grad/grad	Zenica	Travnik	Sarajevo	Tuzla	Banja Luka	Bihać	Mostar
ZAVIDOVIĆI	50	105	120	80	190	250	226

I.4. Glavne veze sa regionalnim, trans-regionalnim, međunarodnim saobraćajnicama (putevi, željeznice, aerodromi).

Odredište od/do	Pruga Šamac-Sarajevo	Magistralni put M-17	Aerodrom Sarajevo	Aerodrom Tuzla	Aerodrom Banja Luka	Aerodrom Mostar	Aerodrom Zagreb
ZAVIDOVIĆI		11 km	120 km	80 km	160 km	230 km	320 km

U ovom kontekstu možemo općinu okarakterisati kao općinu koja ima adekvatnu željezničku infrastrukturu, što za samu općinu, pa i regiju predstavlja značajnu razvojnu mogućnost.

II STANOVNIŠTVO I DEMOGRAFIJA

II1. Opšti demografski trendovi i karakteristike

Posljedica zadnjeg rata su neprirodne demografske promjene i posmatrano na području regije homogenizacija nacionalnih grupa u određenim općinama uz istovremeno značajnije smanjenje broja stanovnika u usporedbi sa brojem stanovnika u 1991. godini. Prateći osjetno opadajući trend prirodnog priraštaja logično je zaključiti da je starosna struktura stanovništva ozbiljno narušena. Na neizbalansiran razmak između starosnih grupa utiču tri vrlo bitna faktora:

- niska stopa nataliteta (nizak prirodni priraštaj),
- mlada populacija napušta zemlju,
- povratak starije populacije.

GODINA	STANOVNIŠTVO
1991.	57.164
2009.	38.027
2010.	37.983
2011.	37.967
2012.	37.890
2013.	37.770
2014.	37.614

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zeničko-dobojski kanton u brojkama
Zvanični rezultati popisa stanovništva u Zavidovićima za 2013. Godinu

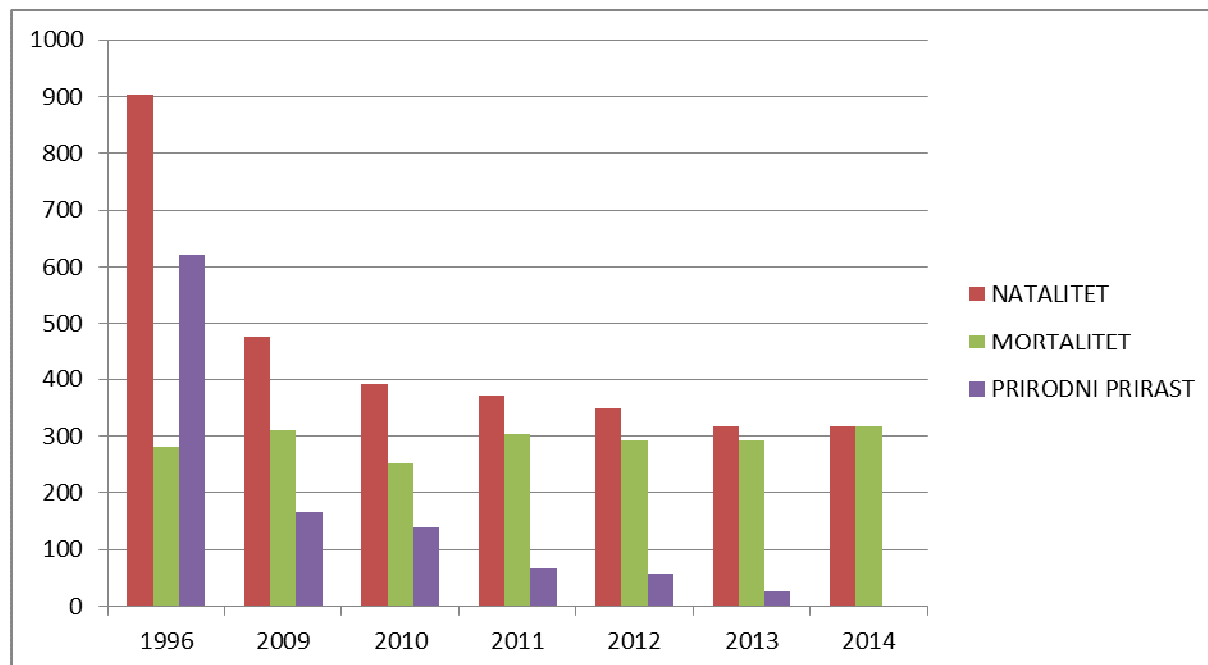
ZAVIDOVIĆI	35.988
ZDK	364.433

Natalitet / Mortalitet – osjetno opadajući trend prirodnog priraštaja ozbiljno narušava starosnu strukturu stanovništva u periodu od 2009. do 2014. godine, a današnji prirodni prirast približave se nuli, odnosno ukoliko se nastavi ovakav trend za par godina prirodni prirast će biti negativan.

PRIRODNO KRETANJE STANOVNIŠTVA			
GODINA	NATALITET	MORTALITET	PRIRODNI PRIRAST
1996	904	282	622
2009	476	310	166
2010	391	252	139

- 158 -

2011	370	304	66
2012	349	292	57
2013	318	293	25
2014	318	316	2

Gustina naseljenosti

Na općini Zavidovići 1991. god. je bilo 97 stanovnika po km² dok je 2009. godini bilo 73 stanovnika po km², a danas imamo 69 stanovnika po km², prema zvaničnim rezultatima popisa stanovništva. Na ovo smanjenje je uticala migracija i emigracija stanovništva, te smanjenje teritorije općine Odlukom Visokog predstavnika.

Prognoza trendova

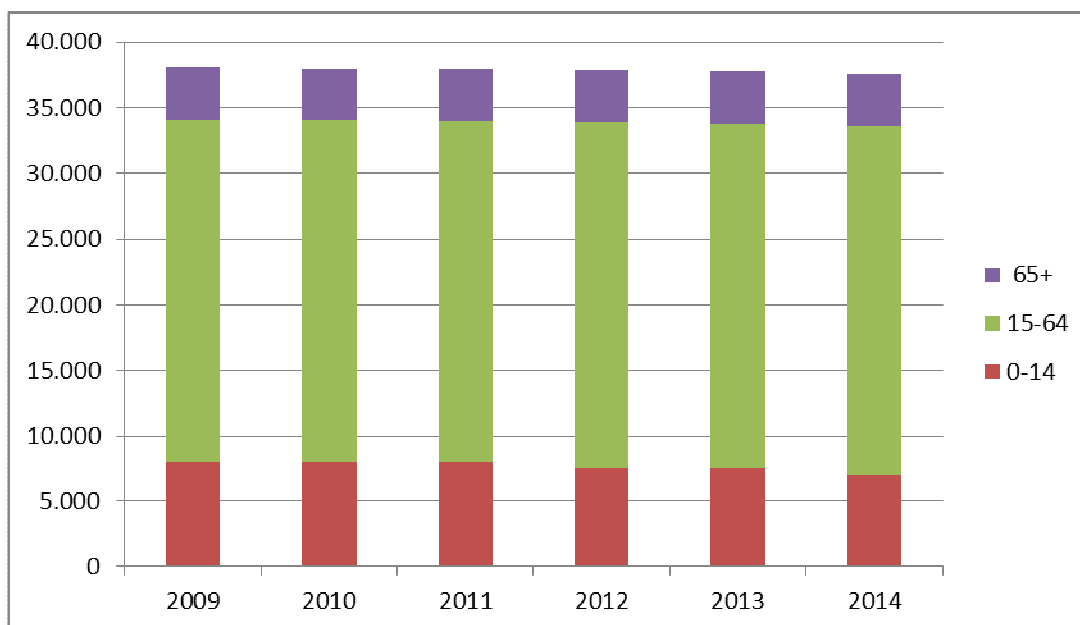
Generalno, broj domaćinstava se smanjuje kao i broj članova domaćinstava, a što je posljedica napuštanja općine mlađe populacije i povratak i ostanak starije populacije koje obično čine dvočlanu porodicu.

II 2. Starosna struktura stanovništva i ravnoteža polova

Broj stanovnika po starosnoj strukturi

STAROSNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA				
GODINA	0-14	15-64	65+	UKUPNO STANOVNIKA
2009	8.059	26.015	3.953	38.027
2010	8.050	25.985	3.948	37.983
2011	8.047	25.974	3.946	37.967
2012	7.558	26.332	4.000	37.890

2013	7.534	26.249	3.987	37.770
2014	7.103	26.440	4.071	37.614

II 3. Migracijski trendovi

Ekonomska migracija , napuštanje općine zbog loših ekonomskih uslova, posebno od strane mladih i dalje predstavlja ozbiljnu prepreku za stvaranje šansi za strateški razvoj općine.

II 4 .Razvojni problemi i potrebe u vezi sa stanovništvom

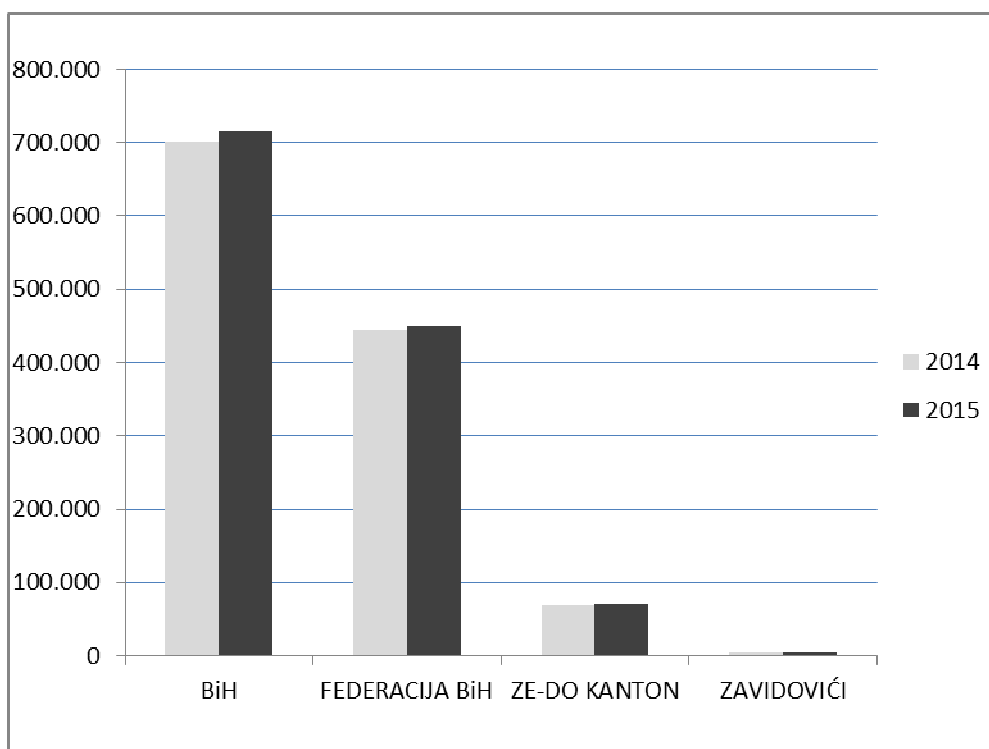
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
Negativan migracijski saldo	Osmisliti i provoditi mjere za poticanje zadržavanja stanovništva na području općine Zavidovići kroz osiguranje novih radnih mjesta, davanja subvencija privrednicima, poljoprivrednicima, te svima onim koji rade na kreiranju novih radnih mjesta i poboljšanju kvalitete života na području općine.
Pad nataliteta	Razviti mjere prenatalne politike kroz rješavanje radnih mjesta, stambenih pitanja, pitanja obrazovanja, i sl.

III LJUDSKI RESURSI I TRŽIŠTE RADA

III 1. Aktivno stanovništvo i struktura

Zaposlenost na području općine Zavidovići u odnosu na ZE-DO kanton, FBiH i BiH: Broj zaposlenih osoba na području općine Zavidovići prema statističkim pokazateljima, na dan 31.12.2015. godine, iznosi 3.768, te je u odnosu na 2014. godinu zabilježen porast od 3%, dok je u istom periodu zabilježen porast zaposlenosti od 2% na nivou Zeničko-dobojskog kantona i nivou Bosne i Hercegovine, te 1% na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

	GODINA		INDEKS
	2014	2015	2015/2014
BiH	701.254	715.425	1,02
FEDERACIJA BiH	443.587	450.121	1,01
ZE-DO KANTON	69.668	71.079	1,02
ZAVIDOVIĆI	3.642	3.768	1,03

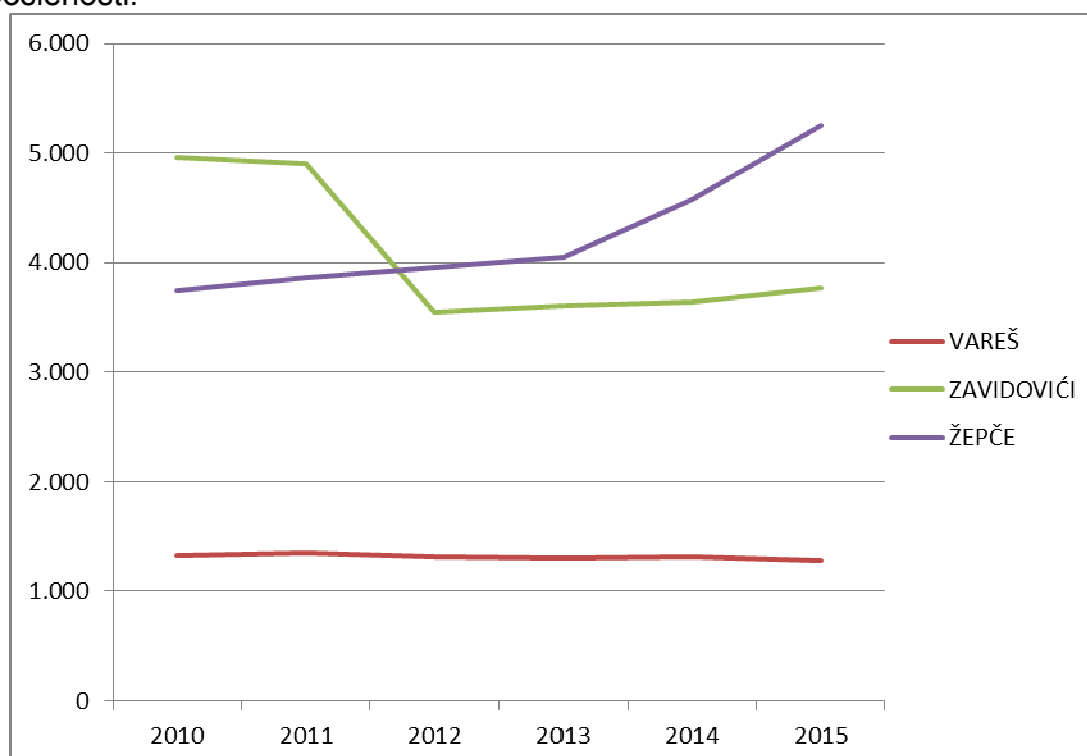

OPĆINA	PROSJEČNA ZAPOSLENOST U GODINI						INDEKS
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014
BREZA	2.883	2.895	2.932	2.878	2.934	2.918	0,99
DOBOJ-JUG	906	985	998	940	959	1.000	1,04
KAKANJ	8.704	8.394	6.856	6.799	6.768	6.729	0,99

MAGLAJ	3.105	3.083	3.120	3.434	3.621	4.026	1,11
OLOVO	1.621	1.709	1.650	166	1.771	1.916	1,08
TEŠANJ	8.111	8.559	9.001	9.468	10.078	10.654	1,06
USORA	1.009	896	830	708	723	759	1,05
VAREŠ	1.328	1.349	1.312	1.307	1.320	1.275	0,97
VISOKO	8.428	9.019	9.231	8.874	8.581	8.438	0,98
ZAVIDOVIĆI	4.958	4.899	3.545	3.609	3.642	3.768	1,03
ZENICA	24.630	25.274	25.221	24.823	24.694	24.338	0,99
ŽEPČE	3.741	3.864	3.953	4.048	4.577	5.258	1,15
UKUPNO ZDK:	69.424	70.926	68.649	68.554	69.668	71.079	1,02

Poredeći stopu povećanja zaposlenosti u periodu 2015. godine u odnosu na 2014. godinu koja je iznosila 3 % općina Zavidovići je iznad nivoa prosjeka Zeničko-dobojskog kantona gdje je stopa povećanja zaposlenosti iznosila 2 %, a ukupan trend povećanja zaposlenosti u našoj općini je u blagom porastu od 2013. godine.

Grafički prikaz zaposlenosti u općini Zavidovići za period 2014-2015. godine u poređenju sa općinom Žepče, kao općinom sa najpovoljnijom stopom rasta zaposlenosti u ZDK i općinom Vareš kao općinom sa najnepovoljnijom stopom zaposlenosti.

Zaposlenost na području općine je u periodu od 2010. do 2012. godine bila u konstantnom padu, što je odraz svjetske recesije, kao i direktna posljedica vezana za stečajni i privatizacijski postupak u IP „Krivaja“ d.o.o. kao najvećeg pojedinačnog

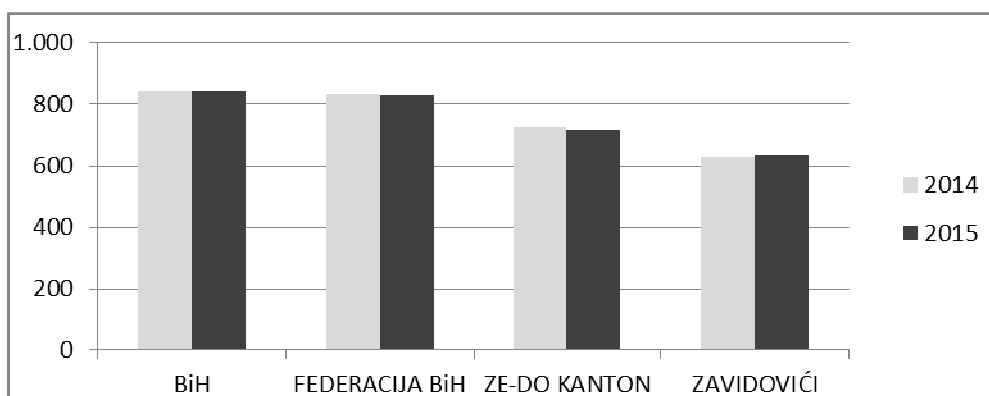
poslodavca na području naše općine, dok je u periodu od 2013. do 2015. godine u blagom porastu. Ukupan pad zaposlenosti u periodu 2010 – 2015. godina je 24 % , odnosno u ovom periodu izgubljeno je 1190 radna mjesta.

Pad zaposlenosti nije praćen recipročnim povećanjem nezaposlenosti, te možemo zaključiti da je najveći broj radnih mjesta izgubljen odlaskom radnika u penziju ili inostranstvo i nepopunjavanjem tih radnih mjesta novim mladim kadrovima.

Trenuta zaposlenost iskazuje tendenciju rasta kako na području općine Zavidovići, tako i na području cijele Bosne i Hercegovine, što je rezultat postupnog oporavka privrede i izlaska zemlje iz recesije.

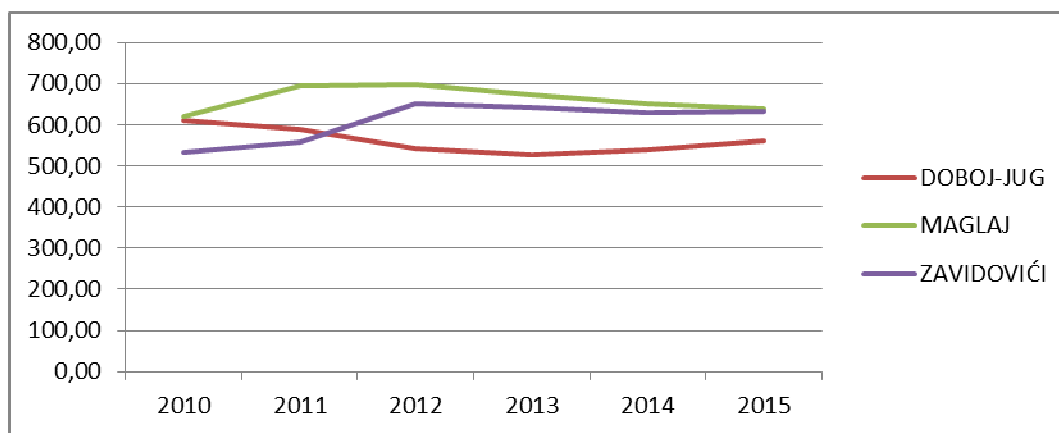
Neto plaća na području općine Zavidovići u odnosu na ZE-DO kanton, FBiH i BiH:
Neto plaća na području općine Zavidovići prema statističkim pokazateljima, na dan 31.12.2015. godine iznosi 633,00 KM te je u odnosu na 2014. godinu zabilježena stagnacija, kao i na nivou Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine, dok je u istom je periodu zabilježen pad neto plaće od 1 % na nivou Zeničko-dobojskog kantona.

	GODINA		INDEKS
	2014	2015	2015/2014
BiH	843	842	1,00
FEDERACIJA BiH	833	830	1,00
ZE-DO KANTON	725	718	0,99
ZAVIDOVIĆI	630	633	1,00

OPĆINA	PROSJEČNA NETO PLAĆA ZA GODINU						Index
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014
BREZA	721,14	815,68	846,00	862,00	845,00	836,00	0,99
DOBOJ-JUG	611,56	587,80	542,00	528,00	539,00	561,00	1,04
KAKANJ	865,23	918,17	975,00	982,00	980,00	977,00	1,00
MAGLAJ	619,22	695,51	698,00	673,00	651,00	639,00	0,98
OLOVO	583,33	582,69	606,00	588,00	602,00	592,00	0,98
TEŠANJ	576,79	583,32	577,00	574,00	571,00	559,00	0,98
USORA	584,37	622,70	656,00	726,00	730,00	732,00	1,00
VAREŠ	641,15	658,83	668,00	680,00	687,00	690,00	1,00

VISOKO	548,64	557,87	541,00	534,00	532,00	547,00	1,03
ZAVIDOVIĆI	531,93	556,43	652,00	643,00	630,00	633,00	1,00
ZENICA	733,51	780,35	795,00	828,00	834,00	837,00	1,00
ŽEPČE	554,60	553,02	566,00	574,00	559,00	534,00	0,96
UKUPNO ZDK:	669,68	702,83	720,00	731,00	725,00	718,00	0,99

Općina Zavidovići je u skupini općina sa najnižim prosjekom neto plaće u ZDK i ona je u 2015. godine iznosila 633,00 KM, što je ispod federalnog i kantonalnog prosjeka. Odnos plaća u 2015. godini naspram 2010. godine pokazuje rast od 16 %, što je nešto povoljnije u odnosu na nivo kantona gdje rast plaća za navedeni period iznosi 7 %.

Stopa zaposlenosti¹ u općini Zavidovići u 2015. godini

	Stanovništvo (prisutno)	Prosječan broj zaposlenih	Radno sposobno stanovništvo	Aktivno stanovništvo	Stopa zaposlenosti u %		
					Stanovništv.	Radno sp.stan	Aktivno stan.
ZAVIDOVIĆI	37.495	3.768	26.356	11.111	10,0	14,3	33,9
ZDK	396.732	71.079	277.851	140.369	17,9	25,6	50,6
FBIH	2.334.348	450.121	1.611.611	839.986	19,3	27,9	53,6

Detaljnija analiza stope zaposlenosti u općini Zavidovići u 2015. godini je pokazala da je stopa zaposlenosti u odnosu na ukupan broj radno sposobnog stanovništva 14,3%, dok u odnosu na aktivno stanovništvo ona dostiže 33,9%.

U odnosu na prosječnu stopu zaposlenosti u odnosu na stanovništvo, koja je u kantonu u 2015. godini iznosila 17,9%, ova stopa zaposlenosti u Zavidovićima je iznosila 10%.

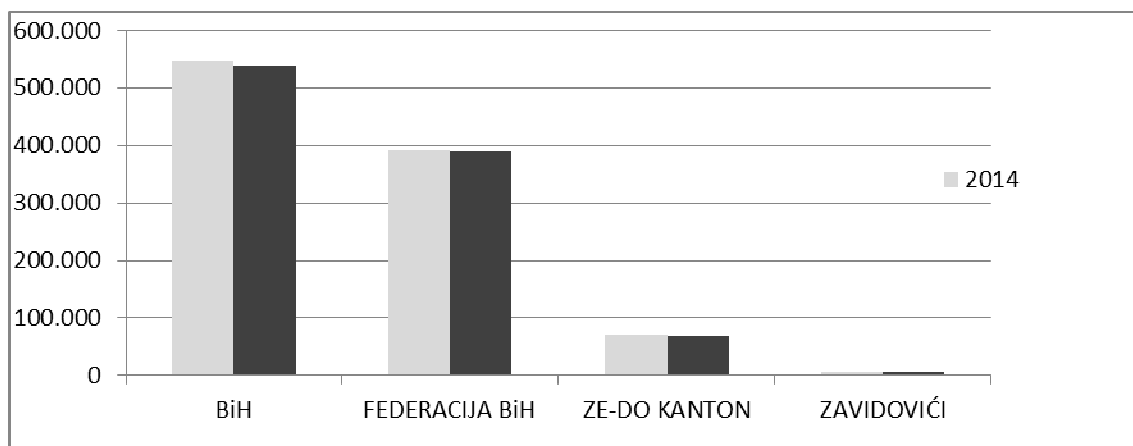
Od ukupnog broja zaposlenih u ZDK-u, udio općine Zavidovići iznosi 5,3%.

¹Stopa zaposlenosti se izračunava tako da se broj zaposlenih podijeli sa prisutnim stanovništvom i pomnoži sa 100. Prema metodologiji EU statistike, stopa zaposlenosti se izračunava tako da se broj zaposlenih podijeli sa radno sposobnim stanovništvom (starosti između 15 i 65 godina) i pomnoži sa 100. Prema metodologiji Centralne banke, stopa zaposlenosti se izračunava tako da se broj zaposlenih podijeli sa aktivnim stanovništvom (radna snaga, tj. zaposleni + nezaposleni) i pomnoži sa 100.

Nezaposlenost na području općine Zavidovići u odnosu na ZE-DO kanton, FBiH i BiH:

Broj nezaposlenih osoba na području općine Zavidovići prema statističkim pokazateljima, na dan 31.12.2015. godine iznosi 7.343, te je u odnosu na 2014. godinu zabilježen pad od 1%, dok je u istom periodu zabilježen pad nezaposlenosti od 2% na nivou Zeničko-dobojskog kantona i nivou Bosne i Hercegovine, te stagnacija na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

	GODINA		INDEKS
	2014	2015	2015/2014
BiH	547.587	537.568	0,98
FEDERACIJA BiH	391.427	389.865	1,00
ZE-DO KANTON	70.462	69.290	0,98
ZAVIDOVIĆI	7.404	7.343	0,99

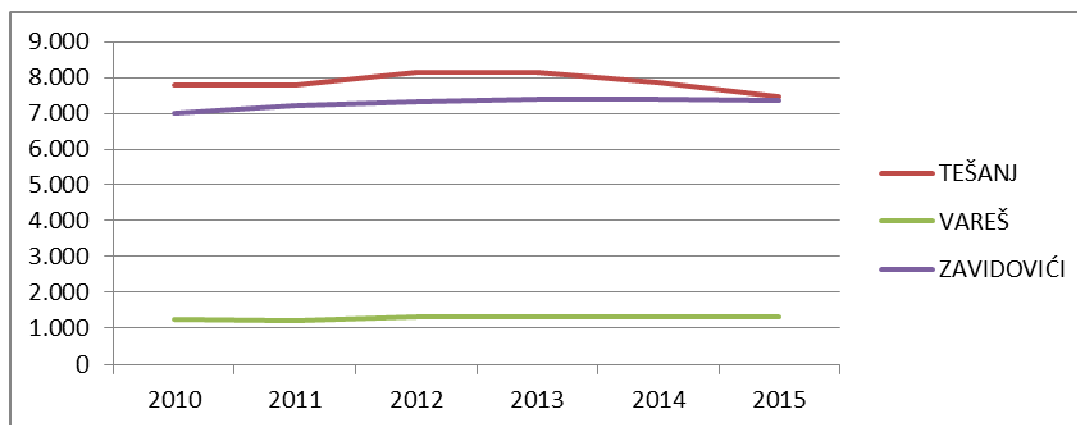

U decembru 2015. godine u FBiH je ukupno 9.127 osoba brisano sa evidencija službi zapošljavanja, od čega je 1472 osobe sa područja ZE-DO kantona, odnosno 149 osoba sa područja općine Zavidovići, a od tog broja u FBiH 5.246 osoba je zaposleno sa evidencija službi zapošljavanja, od čega su 954 osobe sa područja ZE-DO kantona, odnosno 93 osobe sa područja općine Zavidovići.

Poredeći stopu smanjenja i povećanja nezaposlenosti u periodu 2015. godina u odnosu na 2014. godinu, općina Zavidovići je na nivou većine općina Zeničko-dobojskog kantona gdje se stopa smanjenja i povećanja nezaposlenosti kretala od 0 do 2 %.

OPĆINA	BROJ NEZAPOSLENIH PO GODINAMA						INDEKS
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014
BREZA	1.864	1.808	1.893	1.930	1.982	1.950	0,98
DOBOJ-JUG	1.026	999	1.044	1.027	1.012	968	0,96
KAKANJ	6.142	6.177	6.495	6.710	7.018	7.015	1,00
MAGLAJ	5.482	5.474	5.540	5.454	5.141	5.009	0,97

OLOVO	1.813	1.976	1.993	1.932	1.964	1.933	0,98
TEŠANJ	7.775	7.788	8.149	8.160	7.852	7.478	0,95
USORA	966	954	992	1.040	992	935	0,94
VAREŠ	1.230	1.196	1.320	1.298	1.313	1.320	1,01
VISOKO	7.074	6.856	7.262	7.729	7.823	7.617	0,97
ZAVIDOVIĆI	6.994	7.199	7.331	7.378	7.404	7.343	0,99
ZENICA	22.213	21.731	22.040	22.885	22.970	22.708	0,99
ŽEPČE	4.702	4.783	5.153	5.235	4.991	5.014	1,00
UKUPNO ZDK:	67.281	66.941	69.212	70.778	70.462	69.290	0,98

Kada govorimo o nezaposlenosti moramo uzeti u obzir i činjenicu da jedan broj zaposlenih u privatnim preduzećima nije prijavljen zvaničnim službama, zbog izbjegavanja plaćanja doprinosa i poreza. Izvjestan broj nezaposlenih bavi se «neformalnim biznisom», odnosno sivom ekonomijom.

Upoređujući zaposlenost i nezaposlenost evidentno je da područje općine karakterizira izrazito visok stepen nezaposlenosti - veći od prosjeka kantona i FBiH. Stopa nezaposlenosti u odnosu na aktivno stanovništvo iznosi 66,1% što predstavlja ogroman socijalni problem i ozbiljnu prepreku ekonomskom razvoju općine.

Stopa nezaposlenosti u općini Zavidovići u 2015. godini:

	Nezaposleni	Zaposleni	Ukupno aktivno stanovništvo	Radno sposobno stanovništvo	<u>Stopa[1] nezaposlenosti</u>	<u>Stopa[2] nezaposlenosti</u>
ZAVIDOVIĆI	7.343	3.768	11.111	26.356	27,90%	66,10%
ZDK	69.290	71.079	140.369	277.851	24,90%	49,40%
FBIH	390.204	450.121	839.986	1.611.611	24,20%	46,40%

[1] Stopa nezaposlenosti se izračunava tako što se broj nezaposlenih podijeli sa radno aktivnim stanovništvom (radnom snagom tj. Zaposleni + nezaposleni) i pomnoži sa 100

[2] Stopa nezaposlenosti se računa tako što se broj nezaposlenih podijeli sa radno sposobnim stanovništvom i pomnoži sa 100 (EU metodologija).

NEZAPOSLENI	687	528	362	287	286	944	690	1843	1716	7343
ŽENE	325	246	170	145	150	468	359	894	676	3433

Gledano po vremenu odnosno po dužini čekanja na posao najzastupljenija je grupa nezaposlenih u vremenskom intervalu od 5 do 15 godina.

Nezaposlenost po godinama starosti

GODINE STAROSTI	Od 15 do 18	Od 19 do 20	Od 21 do 24	Od 24 do 27	Od 28 do 30	Od 31 do 35	Od 36 do 40	Od 41 do 45	Od 46 do 50	Od 51 do 55	Od 56 do 60	Od 61 do 65	UKUPNO
	NEZAPOSLENI	191	669	754	656	652	920	818	717	683	676	481	
ŽENE	80	295	349	349	363	517	396	342	310	241	154	37	3433

Iz prikazanih podataka vidljivo je da je najizraženija nezaposlenost u dobi od 21 do 45 godine starosti, dok je nešto manje izražena u dobi od 46 do 65 godine starosti.

III 3. Penzioneri

U općini Zavidovići broj penzionera u decembru 2015. godine iznosio je 5.503 što je 9,1 % od ukupnog broja penzionera u ZDK, odnosno 1,61 % od ukupnog broja penzionera u FBiH.

Ukupan udio penzionera u 2015. godini u odnosu na stanovništvo na području općine iznosio je 14,68%.

Prosječne penzije u općini Zavidovići u 2015. godini

	Godina	Udio penzionera u stanovništvu %	Broj zaposlenih na 1 penzionera	Ukupna prosječna penzija u KM	Prosječna starosna penzija u KM	Prosječna invalidska penzija u KM	Prosječna porodična penzija u KM
FBiH	2014	14,41	1,1	389,53	445,7	341,05	333,63
	2015	14,60	1,3	393,20	450,12	341,36	333,66
	IND.15/14	1,01	1,2	1,01	1,01	1,00	1,00
ZDK	2014	15,01	1,2	376,25	418,51	334,88	329,31
	2015	15,28	1,2	378,74	421,49	334,84	329,06
	IND.15/14	1,02	1,0	1,01	1,01	1,00	1,00
ZAVIDOVIĆI	2014	14,45	0,7	343,56	367,73	327,06	318,66
	2015	14,68	0,7	344,11	369,21	327,27	317,33
	IND.15/14	1,02	1,0	1,00	1,00	1,00	1,00

Ukupna prosječna penzija u općini Zavidovići u 2015. godini iznosila je 344,11 KM što je za 9,1% manje u odnosu na prosječnu penziju u ZDK odnosno za 12,5 % manje u odnosu na prosječnu penziju u FBiH.

Broj penzionera i iznos penzija u općini Zavidovići u 2015. godini

	Godina	Vrsta penzije						UKUPNO	
		Starosne		Invalidske		Porodične			
		Ukupno		Ukupno		Ukupno		Broj	Mjesečni prosječni iznos
		Broj	Mjesečni prosječni iznos	Broj	Mjesečni prosječni iznos	Broj	Mjesečni prosječni iznos		
FBiH	2014	163.538	72.888.819	67.989	23.187.623	105.371	35.155.347	336.898	131.231.789
	2015	169.894	76.471.862	66.008	22.532.564	104.946	35.016.089	340.848	134.020.516
	IND.15/14	1,04	1,05	0,97	0,97	1,00	1,00	1,01	1,02
ZDK	2014	30.770	12.877.665	10.471	3.506.514	18.473	6.083.258	59.714	22.467.437
	2015	31.950	13.466.574	10.147	3.397.653	18.526	6.096.189	60.623	22.960.416
	IND.15/14	1,04	1,05	0,97	0,97	1,00	1,00	1,02	1,02
ZAVIDOVIĆI	2014	2.556	939.915	1.188	388.542	1.694	539.818	5.438	1.868.276
	2015	2.615	965.490	1.176	384.874	1.712	543.272	5.503	1.893.636
	IND.15/14	1,02	1,03	0,99	0,99	1,01	1,01	1,01	1,01

U općini Zavidovići u toku 2015. godine prosječno mjesečno se isplaćivalo 1.893.636 KM penzija za 5.503 penzionera prema svim vrstama penzija.

IV OBRAZOVNA I SOCIJALNA INFRASTRUKTURA

IV 1. Predškolsko obrazovanje

Predškolska ustanova JU «GRADSKI DJEČIJI VRTIĆ» radi u više odgojno-obrazovnih grupa.

Predškolska ustanova Dječiji vrtić «Mića Marković» otvoren je 28.04.1959. god. u namjenskom objektu površine 400 m², koji je i u to vrijeme bio nedovoljan da zadovolji potrebe građana Zavidovića. Tako je 1989. god. izgrađen i stavljen u funkciju novi objekat vrtića površine 1350 m² sa kapacitetom oko 120 djece. Takođe, zbog velikog broja djece predškolske dobi i potreba došlo je do izgradnje dječijeg vrtića u Vozuđoj površine 110 m² sa kapacitetom 25 djece. Dječiji vrtić finansiran je sredstvima nekadašnjeg SIZ-a, dok je danas korisnik općinskog budžeta, a dijelom u finansiranju participiraju i roditelji.

JU »Gradski dječiji vrtić» danas svoju djelatnost izvršava sa 16 radnika i prihvata 78 djece na cjelodnevni i 22 djece na poludnevni smještaj.

Tokom 2015/16 školske godine 420 djece je prošlo kroz obavezno predškolsko obrazovanje.

Broj i struktura zaposlenih u 2015. godini:

- Direktor – VŠS – 1 izvršilac,
- Odgajatelj – VŠS – 6 izvršilaca,
- Njegovateljica – SSS - 2 izvršioca,
- Administrativni radnik – SSS – 1 izvršilac,
- Kuharica – SSS – 1 izvršilac,
- Servirka - SSS – 1 izvršilac,
- Ložač - skladištar – SSS – 1 izvršilac,
- Domar - čuvar – NK- 1 izvršilac,
- Spremačica – NK – 2 izvršioca.

Problemi sa kojima se ustanova suočava:

Potrebno je sanirati dio poslovnog prostora objekta „Starog vrtića“, krov, kotlovnicu i stolariju u objektu „Novog vrtića“, osposobiti igralište u dvorištu „Novog vrtića“ i vrtića u Vozučoj, obezbijediti prilaze za djecu sa poteškoćama u razvoju, čiji se broj, iz godine u godinu povećava, obezbijediti pedagoško-didaktička pomagala u skladu sa Pedagoškim standardima.

U cilju popunjavanja kapaciteta u sva tri objekta Gradskog dječijeg vrtića neophodno je obezbijediti i finansijska sredstva za angažovanje većeg broja zaposlenika u radu sa djecom (odgajatelji i njegovatelji).

IV 2.Osnovno obrazovanje

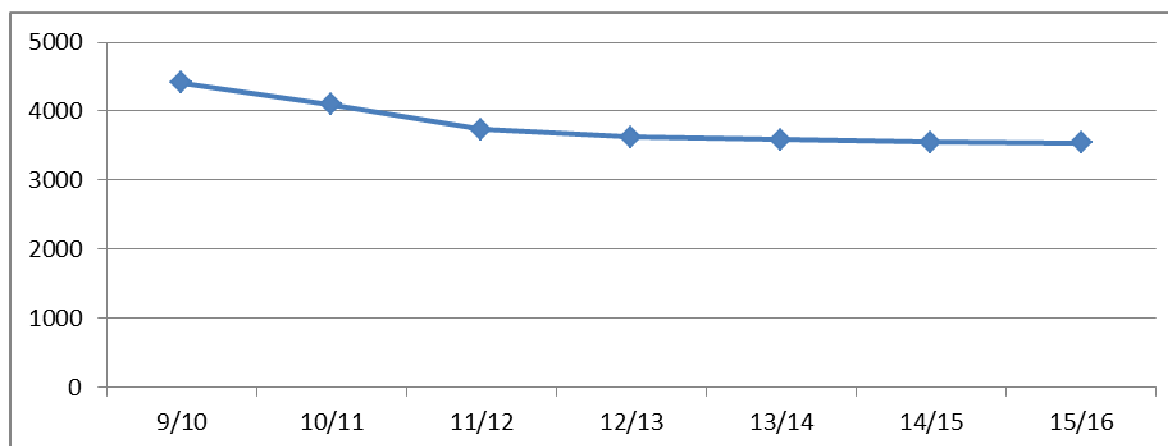
Začeci školstva na području općine Zavidovići bili su krajem 19. -tog vijeka. Danas je osnovnim obrazovanjem obuhvaćeno oko 3500 učenika. Materijalno prostorni uslovi za rad škola su obezbijeđeni, sve osnovne škole, izuzev nekih područnih, su rekonstruisane i obnovljene poslije rata, ali je opremljenost nastavnim sredstvima i učilima u svim školama ispod pedagoških standarda. Stručni nastavni kadar zadovoljava potrebe u izvođenju nastave. Najveći nedostatak kod većine škola je nepostojanje adekvatne sale za tjelesni odgoj, dotrajali sanitarni i mokri čvorovi kao i sistem grijanja. Većina završenih učenika nastavlja dalje školovanje u raspoloživim srednjim školama na području općine.

OSNOVNE ŠKOLE – tabelarni pregled broja učenika u posljednjih 7 godina

NAZIV ŠKOLE	ŠKOLSKA GODINA						
	9/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
PRVA OSNOVNA ŠKOLA	1324	1249	1223	1120	1109	1097	1136
DRUGA OSNOVNA ŠKOLA	772	697	637	625	631	625	627
OŠ KOVAČI	770	698	577	606	600	628	571
OŠ GOSTOVIĆ	548	533	472	506	490	463	459

- 170 -

OŠ HAJDEROVIĆI	534	477	441	400	389	374	382
OŠ VOZUĆA	464	439	384	371	363	367	365
UKUPNO	4412	4093	3734	3628	3582	3554	3540

Od školske 09/10 godine primjećujemo znatan pad broja učenika što je posljedica opadajućeg trenda nataliteta.

IV 3. Srednje obrazovanje

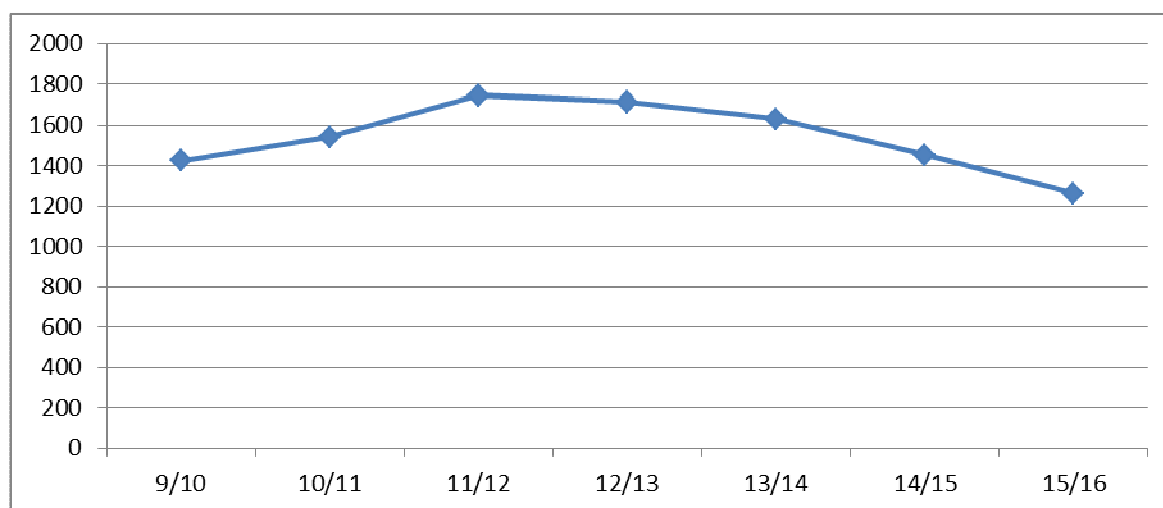
Za razvoj srednjeg obrazovanja u Zavidovićima i ako su obezbijeđeni približno materijalno prostorni uslovi u svim školama prisutan je nedostatak nastavnih učila, stručne literature koja je neophodna za viši kvalitet nastave. Izgradnjom sportske dvorane za učenike Gimnazije i Mješovite srednje škole povećan je kvalitet nastave tjelesnog odgoja, te su stvoreni uslovi za rad sportskih sekcija kao i razne vannastavne aktivnosti.

Srednja škola	Tip srednje škole
JU GIMNAZIJA «RIZAH ODŽEČKIĆ»	4-godišnje školovanje, opći smjer i izborna područja nakon završene druge godine (jezičko, društveno, matematičko-informatičko i prirodno društveno područje).
JU «SREDNJA TEHNIČKA ŠKOLA»	4-godišnja tehnička škola sa zanimanjima:tehničar finalne prerade drveta, ekonomski tehničar, elektrotehničar računarske tehnike i automatike, građevinski tehničar, mašinski tehničar, šumarski tehničar, tehničar hortikulture i poljoprivredni tehničar.

JU «MJEŠOVITA SREDNJA ŠKOLA»	Tehničar drumskog saobraćaja, tehničar za mehatroniku, frizer-vlasuljar, konfektionar tekstila-krojač, elektroinstalater, automehaničar-zavarivač, vozač motornih vozila, prodavač, metalostrugar-zavarivač, stolar.
------------------------------	--

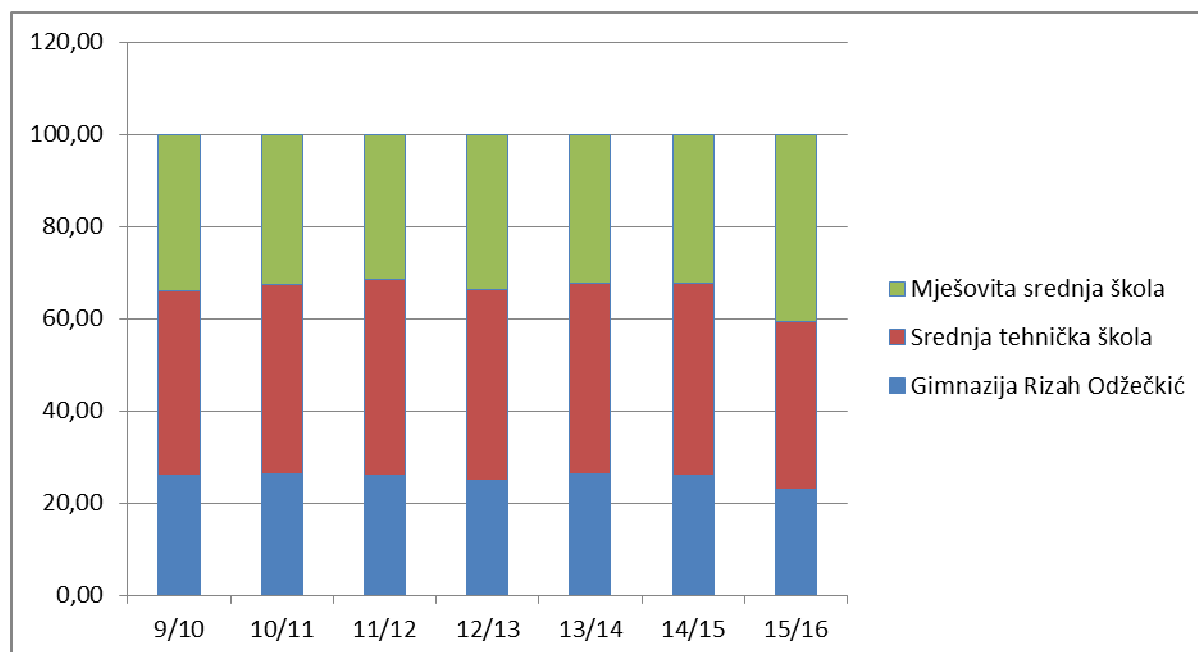
SREDNJE ŠKOLE - tabelarni pregled broja učenika u posljednjih 7 godina

NAZIV ŠKOLE	ŠKOLSKA GODINA						
	9/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
JU Gimnazija „Rizah Odžečkić	369	404	456	429	427	378	292
% od ukupnog broja učenika	25,89	26,20	26,12	25,01	26,20	26,00	23,10
JU Srednja tehnička škola	571	634	739	706	677	605	457
% od ukupnog broja učenika	40,07	41,12	42,33	41,17	41,53	41,61	36,16
JU Mješovita srednja škola	485	504	551	580	526	471	515
% od ukupnog broja učenika	34,04	32,68	31,56	33,82	32,27	32,39	40,74
UKUPNO:	1425	1542	1746	1715	1630	1454	1264

Od školske 09./10.godine do 11./12 broj učenika u srednjim školama je u blagom porastu, a od školske 12./13. broj učenika blago opada, a što je rezultat manjeg broja završenih osnovaca, odnosno smanjene stope nataliteta, kao i odlaska učenika u druge općine radi daljeg srednjoškolskog obrazovanja.

Grafički prikaz procentualnog učešće srednjoškolaca po školama:

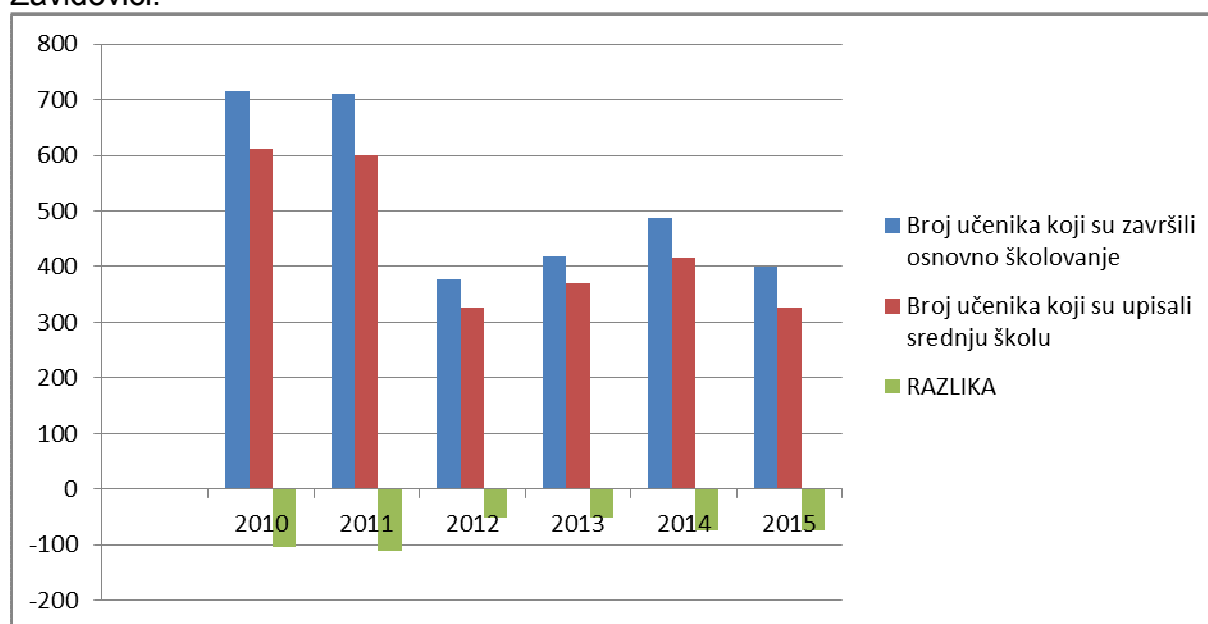
Broj učenika upisanih u prvi i završni razred srednje škole:

NAZIV ŠKOLE		ŠKOLSKA GODINA						
		9/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
JU Gimnazija „Rizah Odžečkić“	Broj učenika u prvom razredu	96	145	149	58	90	93	66
	Broj učenika u završnom razredu	106	92	75	87	141	141	59
JU Srednja tehnička škola	Broj učenika u prvom razredu	162	242	239	90	117	159	97
	Broj učenika u završnom razredu	171	122	117	149	221	236	90
JU Mješovita srednja škola	Broj učenika u prvom razredu	140	225	212	179	162	163	164
	Broj učenika u završnom razredu	174	140	133	197	192	104	143
UKUPNO PRVI RAZRED:		398	612	600	327	369	415	327
UKUPNO ZAVRŠNI RAZRED:		451	354	325	433	554	481	292

Broj učenika koji su završili osnovno školovanje i broj učenika koji su upisali srednju školu.

GODINA						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Broj učenika koji su završili osnovno školovanje	715	710	377	419	488	400
Broj učenika koji su upisali srednju školu	612	600	327	369	415	327
RAZLIKA	-103	-110	-50	-50	-73	-73

Razlika broja učenika predstavlja učenike koji su upisali srednju školu izvan općine Zavidovići.

IV 4. JU „Centar za kulturu“

Javna ustanova „Centar za kulturu“ Zavidovići osnovana je davne 1956. godine kao Dom kulture „Vladimir Nazor“. Danas, zgrada Doma kulture se nalazi u boljem stanju nego prije 10 godina. Na samoj zgradi vršena su značajnija ulaganja u periodu od 2012. do 2015. godine te je urađeno sljedeće: sanacija hola na ulazu u kino salu, sanacija jedne garderobe i podrumski prostor, sanacija krova, i prednje fasade, sanacija dijela elektroinstalacija i praketa u holu, rekonstrukcija vodovodne instalacije itd.

Ustanova se finansira iz Budžeta općine Zavidovići sa Transfera „Centar za kulturu“ - za redovnu djelatnost i vanredne troškove koji u 2015. godini iznose 83.500,00 KM, te od ostvarenih prihoda osnovne djelatnosti kao i redovnih i povremenih izdavanja viška poslovnog prostora za zakup čiju proceduru provodi Osnivač na osnovu Odluka donesenih od strane Općinskog vijeća.

Osnovne kulturne djelatnosti JU „Centar za kulturu“ su: prikazivanje filmova, umjetničko i književno stvaralaštvo, scensko izvođenje, djelatnost za kulturne priredbe, djelatnost sajmova i zabavnih parkova i ostale zabavne djelatnosti, zatim izdavanje knjiga, novina, časopisa i sličnih periodičnih izdanja, zvučnih zapisa i

ostale izdavačke djelatnosti, iznajmljivanje mašina i opreme, obrazovanje odraslih i ostalo obrazovanje.

U toku 2015. godine u JU „Centar za kulturu“ Zavidovići su bila zaposlena 3 radnika neodređeno vrijeme, tri radnika na određeno vrijeme i jedan radnik na određeno vrijeme u trajanju od šest mjeseci.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih je sljedeća: 2 radnika VSS, 2 radnika SSS i 3 radnika NSS.

U toku 2015. godine JU „Centar za kulturu“ Zavidovići imao je sljedeće sadržaje:

-Pozorišne predstave: Organizovano 11 pozorišnih predstava, od čega su tri školske predstave i 8 predstava za odrasle.

-Manifestacije:

- Tri tradicionalne manifestacije u organizaciji „Centra za kulturu“–„Ljeto u gradu“, „Raspjevana jesen“ i „Mini play back show“ ,
- Pet manifestacija u organizaciji drugih udruženja i škola: „Plesom do snova“, „Najtalent“, „Bajramsko sijelo“, „Harfafest“ i „Božićni koncert“,

-U toku godine prikazano je ukupno i trinaest filmova u 3D produkciji.

-Obilježavanje značajnih datuma: 1.mart, 15.septembar i 25.novembar.

-Od ostalih dešavanja organizovane su: dvije promocije knjiga Sanele Hamzić i Sejfidina Tokić, Smotra dramskih sekcija u organizaciji UG „CeKER“ Zavidovići, promocija „Vispak“ Visoko.

Problemi sa kojima se ustanova suočava:

Jedan od najvećih problema koji ustanovu prati dugi niz godina je uplata doprinosa za penziono-invalidsko osiguranje, odnosno uvezivanje staža za radnike za period 2000. do 2009. godine. Taj dug trenutno sa 31.12.2015. godine iznosi oko 44.000,00 KM. U toku 2013., 2014. i 2015. godine dio duga za PIO se izmirivao što zbog odlaska radnika u penziju, što zbog sudskih presuda. Ovom problemu bi se u narednom periodu trebao dati prioritet u rješavanju.

Drugi problem je dug prema JKP „Radnik“ d.o.o. Zavidovići za vodu i komunalne usluge koji sa 31.12.2015. godine iznosi oko 30.000,00 KM. Međutim, za ovaj problem se našlo rješenje i potpisan je sporazum za izmirivanje duga u ratama, te će on u budućnosti biti riješen. Ono što je pozitivno urađeno po tom pitanju je djelimična rekonstrukcija vodovodne instalacije, tako da je potrošnja vode smanjena za 50%, pa su samim tim i računi umanjeni.

Što se tiče rada ustanove, u budućnosti je planiran završetak i otvaranje muzeja našeg grada, postavljanje lifta za osobe sa invaliditetom, nastavak organizovanja tradicionalnih i ostalih manifestacija, povećanje broja pozorišnih predstava i filmova kao i pronalaženje rješenja za uvezivanje staža radnicima za period od 2000. do 2009. godine.

IV 5. JU „Javna biblioteka“ Zavidovići

Općina Zavidovići je osnivač Javne ustanove i ima obavezu obezbjeđivanja prostora za rad biblioteke i obezbjeđivanja sredstava za zadovoljavanje potreba i interesa građana u ovoj djelatnosti pa tako je Općina Zavidovići iz Budžeta za 2015. godinu izdvojila 4.000,00 KM za kupovinu knjiga za potrebe ove Ustanove. Finasiranje redovnog rada Ustanove obezbjeđuje se sa nivoa ZE-DO kantona.

“Javna biblioteka” u 2015. godini imala je 771 stalnih korisnika (450 odraslih i 321 djece) na bibliotečki fond od oko 44.717 bibliotečkih jedinica. Također, u toku 2015. godine pružane su usluge i za oko 350-400 povremenih korisnika biblioteke.

U 2015.godini zabilježena je 50.220 posjeta redovnih članova.

Pristup bibliotečkoj građi je otvoren i za internet posjetioce. Broj korisnika u 2015. godini je 4556.

Posebno mjesto u radu ove Ustanove ima razvoj Zavičajne zbirke, koja je od velike važnosti za čuvanje kulturnog nasljeđa na području općine. Koncipirana kao Zbirka građe koja se svojim sadržajem odnosi na područje grada Zavidovića i njegove okoline, Zavičajna zbirka JU „Javna biblioteka“ Zavidovići na osnovu svog autentičnog materijala odražava razne aspekte života navedenog lokaliteta uključujući prirodne uslove i bogastva, historijski i društveno-ekonomski razvoj, kulturu, historiju i tradiciju, običaje i umjetničko stvaralaštvo. Tako, povezujući prošlost i sadašnjost, Zavičajna zbirka predstavlja dragocjen izvor za istraživanje materijalne i duhovne kulture ovog kraja. Prema vrsti građe fond Zavičajne zbirke biblioteke je veoma raznolik i u njegov sastav pored monografskih publikacija ulaze i serijske publikacije, kao i razne vrste neknjižnog materijala u obliku razglednica, fotografija, plakata i pozivnica. S obzirom na značaj ove građe, ona je izdvojena od ostalog knjižnog fonda i čuva se i dalje na korištenje pod posebnim uvjetima.

Javna biblioteka raspolaže sa multimedijalnim centrom, čiji su korisnici uglavnom srednjoškolci, a na raspolaganju im stoji svremena kompjuterska oprema sa besplatnim pristupom internetu na 11 radnih jedinica.

Kao jedan od važnih subjekata u kulturnim djelatnostima općine, „Javna biblioteka“ je nosilac i učesnik različitih kulturnih manifestacija, prije svega književnih večeri, promocija knjiga, susreta književnika i drugih kulturnih stvaralaca sa područja općine i šire.

IV 6. Socijalna infrastruktura

IV 6.1. Zdravstvena zaštita

Jedina državna zdravstvena ustanova jeste JU «Doma zdravlja» Zavidovići koja pruža usluge primarne i dijelom specijalističke zdravstvene zaštite za 37.614 stanovnika na 11 lokacija međusobno udaljenih i do 30 km, te ista ne pruža bolničke usluge.

Osim centralnog objekta koji se nalazi u centru grada JU «Doma zdravlja» Zavidovići posjeduje i 10 terenskih ambulanti porodične medicine koje se nalaze na sljedećim lokacijama: Naselje Gaj, Kovači, Vozuća, Hajderovići, Gostović, Mećevići, Maoča, Dolina, Rujnica i Krivaja, dok je šest timova (ambulantni) porodične medicine organizovano u JU „Dom zdravlja“ Zavidovići.

Na gore navedenim lokacijama zdravstvenu zaštitu pruža ukupno 117 zdravstvenih radnik što je za oko 50% manje u odnosu na period prije 1992. god., a spektar zdravstvenih usluga i nivo zdravstvene zaštite je neuporedivo širi.

Kadrovska struktura zdravstvenih radnika : VSS specijalisti 21, VSS doktori medicine 10, VSS dr stomatologije 2, VSS dipl.ing. med. radiologije 2, VSS dipl.ing.med. laboratorijske dijagnostike 1, VSS dipl. medicinski tehničar / sestre 2, VSS dipl.sanitarni inženjer 1, VSS dipl.psiholog 1, VŠS medicinski tehničari 6 i SSS medicinski tehničari 71.

Pored opreme koju u svom redovnom radu koriste doktori medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (EKG aparati, inhalatori, aparati za kisik, aparati za laboratorijski dijagnostiku i dr.) JU «Dom zdravlja» Zavidovići opremljen je i sa savremenijim

dijagnostičkim aparatima kao što su: CT aparat, RTG aparat, stomatološki RTG aparat, mamograf (analogni), color dopler aparat (2 kom.), ultrazvučni aparati (3 kom.), video bronhoskop, spirometar, gastroskop, EEG-aparat – 32 kanalni, transkranijalni ultrazvučni dopler, kardiokograf, aparat za magnetnu terapiju, mediolaser, optički kolposkop, hematološki brojač (3 kom.), bihemijski analizator (2 kom.), koagulometar, defibrilator (3 kom.), respirator, EKG aparati, 12-kanalni EKG aparati (3 kom.), holter EKG, holter krvnog pritiska (2 kom.), vakuum aparat, aparat za elektromioneurografiju (EMNG) i sl.

JU „Dom zdravlja“ Zavidovići za potrebe Službe za radiološku dijagnostiku planira nabavku RTG – panoramski snimak vilice, RTG denzitometra za potrebe Službe za biohemijsko-hematološku dijagnostiku cardio reader i mikroskop sa monitorom, za potrebe Centra za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju trakcijski aparat, IR lampa i aparat za limfnu drenažu.

Stanovništvo naše općine bolničku zdravstvenu zaštitu ostvaruje u Kantonalnoj bolnici Zenica i u Općoj bolnici Tešanj.

Osim JU «Doma zdravlja» na našoj općini postoje još pet privatnih zdravstvenih specijalističkih ordinacija i to iz oblasti: pedijatrije, interne i opšte medicine, manualne medicine i kiropraktike i ginekologije.

Kao i šest privatnih stomatoloških ordinacija, koje su opremljene savremenim aparatima za pružanje specijalističke zdravstvene zaštite.

U gradu postoji šest apoteka i pet je smješteno na desnoj obali rijeke Bosne, dok se na lijevoj obali ne nalazi jedna apoteka, te jedna apoteka u Vožućoj.

IV 6.2. Kapaciteti socijalnih usluga

JU „Centar za socijalni rad“ Zavidovići osnovana je 12.09.1963. godine kao odgovor na povećane potrebe da se problematika iz oblasti socijalne, dječije i porodične zaštite i zaštite ČŽR na području općine Zavidovići rješava stručno i organizovano, te da se iz organa Općinske uprave prenese u stručnu instituciju.

Centar je organizovan tako da neposredno provodi socijalnu zaštitu primjenjujući stručni socijalni rad. Primjena stručnog socijalnog rada podrazumijeva primjenu različitih stručnih metoda i tehnika koje su na naučnim osnovama verificirane i koje doprinose osposobljavanju pojedinca da sam poduzima mjere za prevazilaženje svog nepovoljnog socijalnog stanja.

Djelatnost Centra je socijalna zaštita, zaštita porodice sa djecom i zaštita civilnih žrtava rata, a njeno obavljanje je regulisano:

- ◆ Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Službene novine FBiH“, broj: 36/99, 54/04 i 39/06),
- ◆ Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Ze-do kantona“, broj: 13/07, 13/11 i 03/15),
- ◆ Porodičnim zakonom Federacije BiH („Službene novine FBiH“, broj: 35/05 i 41/05), te nizom drugih zakonskih propisa.

Pregled sadašnjih korisnika socijalne zaštite u općini Zavidovići

Djeca bez roditeljskog staranja	28 korisnika
Vaspitno zapuštena djeca	21 korisnika

Vaspitno zanemarena djeca	35 korisnika
Djeca čiji je razvoj ometan porodičnim prilikama	23 korisnika
Lica sa invaliditetom i lica ometana u fizičkom i psihičkom razvoju	903 korisnika
Mentalno neobezbjeđene i za rad nesposobne osobe	96 korisnika
Stara lica bez porodičnog staranja	93 korisnika
Lica i porodice u stanju socijalne potrebe	289 korisnika
Osobe sa društveno negativnim ponašanjem	29 korisnika
Ukupno:	1517 korisnika

Pregled korisnika ostvarenih prava iz socijalne zaštite

Stalna novčana pomoć	140 korisnika
Jednokratna i privremena novčana pomoć	440 korisnika
Novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu	129 korisnika
Dječiji dodatak	2.136 korisnika
Civilne žrtve rata (Lična invalidnina)	66 korisnika
Civilne žrtve rata (Pravo na porodičnu naknadu)	58 korisnika
Novčana naknada za tjelesno oštećenje-neratni invalidi	840 korisnika
Osposobljavanje za život i rad	8 korisnika
Zdravstvena zaštita	372 korisnika
Briga o djeci bez roditeljskog staranja	14 korisnika
Smještaj u ustanovu socijalne zaštite (djeca)	15 korisnika
Smještaj u ustanovu socijalne zaštite (odrasli)	24 korisnika
Smještaj u drugu porodicu (odrasli)	4 korisnika
Smještaj u drugu porodicu (djeca)	22 korisnika
Usluge socijalnog i drugog rada	cca 4500 korisnika

JU „Centar za socijalni rad“ Zavidovići ima 10 uposlenih: 4 socijalna radnika, 1 pravnik, 3 administrativno osoblje, 1 spremačica / kurir i direktor.

U zadnjih nekoliko godina počela je primjena velikog broja zakona koji se odnose na djelatnost „Centara za socijalni rad“ i poslove koje obavljaju Centri, te se svi novi poslovi raspoređuju na već postojeće uposlenike, bez primanja novih uposlenika.

Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 15/13), donesenom na osnovu člana 3. stav 2. Zakona o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 31/08 i 27/12), propisani su zajednički minimalni standardi koje ustanova treba ispuniti, a odnose se na lokaciju, građevinski objekat, prostorije, opremu, kapacitet, dnevnu i noćnu smjenu, kućni red, održavanje higijene, ishranu, angažiranje stručnih i drugih djelatnika, kao i usluge koje ustanova pruža neovisno od korisničke grupe kojoj je usluga namijenjena.

S obzirom da postojeći broj uposlenih i prostorni kapaciteti JU „Centar za socijalni rad“ Zavidovići ne ispunjavaju uslove propisane navedenim Pravilnikom, potrebno je bilo do početka primjene navedenog Pravilnika, odnosno do marta 2016. godine, poduzeti potrebne mjere za obezbjeđenje propisanih minimalnih uslova, te je ovaj Centar upoznao Općinu Zavidovići, kao osnivača, sa potrebama i obavezama prema navedenom Pravilniku.

Prema pomenutom pravilniku, JU „Centar za socijalni rad“ Zavidovići trebala bi uposliti još:

6 socijalnih radnika,
1 pravnik,
2 psihologa,
2 pedagoga i
1 sociologa.

Trenutno ovom Centru su najpotrebniji socijalni radnici jer većina poslova u Centru se odnosi na njihovu struku.

Ukupna površina koju koristi JU „Centar za socijalni rad“ Zavidovići je cca 100 m² korisne površine ili parcela ukupne površine 412 m².

U toku 2013. godine unutrašnjost zgrade je renovirana od strane Federalnog ministarstva za rad i socijalnu politiku i PIUSSR. U sklopu tih radova, urađena je i instalacija za grijanje i postavljena peć na električnu energiju, ali zbog nepostojanja odgovarajućeg priključka električne energije na Centru, nije bilo moguće da se grijanje stavi u funkciju. Mnogo povoljnije rješenje za grijanje Centra bila je zamjena postojeće peći sa peći na čvrsto gorivo.

U toku 2014. godine sa Unicefom BiH projekat "Podrška u rekonstrukciji Centra za socijalni rad". U sklopu tog projekta izvršena je zamjena postojećeg krova, krovne konstrukcije i oluka, zidanje dimnjaka za centralno grijanje i postavljanje peći za grijanje, čime je grijanje stavljeno u funkciju, bojenje vanjskih zidova zgrade i krećenje dijela unutrašnjih zidova, nabavka kopir aparata i fax aparata, te nekoliko ormara za spise.

Renoviranjem i rekonstrukcijom zgrade u kojoj je smješten Centar, značajno su poboljšani uslovi za rad.

V EKONOMIJA I POSLOVANJE

V1. Pravna i fizička lica

Na teritoriji općine registrovano je 1068 privrednih subjekata (pravnih lica i poslovnih jedinica u sastavu pravnih lica i fizičkih lica) među kojima dominiraju manji ugostiteljski objekti i trgovine na malo, a koji zapošljavaju 3768 radnika.

U vremenskom periodu od 2009. do 2015. godine uočen je porast broja pravnih lica za 17 %, kao i porast broja poslovnih jedinica u sastavu pravnih lica takođe 19%, dok je zabilježen pad broja registriranih obrta za 36 %.

Iz navedenog se može zaključiti da nedostaje elementarnih znanja kako voditi biznis na uspješan i zakonit način, te da se ne ispoljavaju dovoljno poduzetničke inicijative. Zavidovići, kao industrijski grad, nema tradiciju privatnog poduzetništva, a uz to neodgovarajući fondovi, nedostatak poslovnog treninga i edukacije su jako izraženi. Osnovne prepreke za pokretanja vlastitog biznisa, samim tim i za zapošljavanje su: nedostatak vlastitog početnog kapitala, nepovoljni uslovi zaduživanja - visoke kamate, pravna regulativa i birokratija, neuređeno tržište i nelojalna konkurencija, destimulativna poreska politika.

Pregled registriranih poslovnih subjekata prema područjima djelatnosti, stanje na dan 31.12.2015. godine:

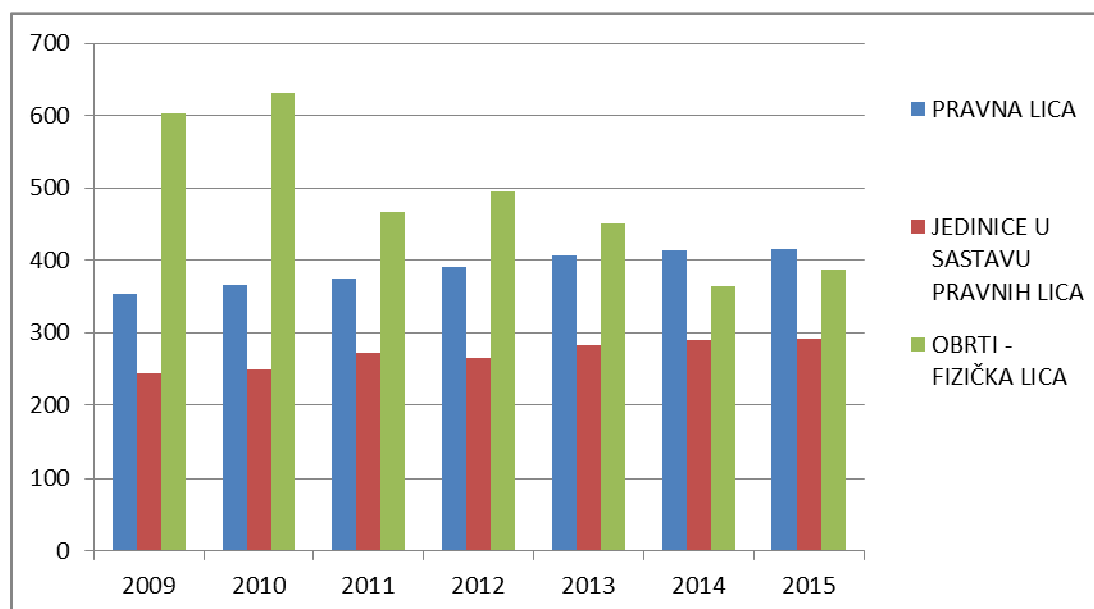
- 179 -

DJELATNOST	PRAVNA LICA	JEDINICE U SASTAVU PRAVNIH LICA	OBRTI - FIZIČKA LICA
POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	13	1	30
VAĐENJE RUDA I KAMENA	2	0	0
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	36	14	45
PROIZVODNJA I SNADBJEVANJE EL.ENERGIJOM, PLINOM, PAROM i KLIMATIZACIJA	0	2	0
SNADBJEVANJE VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, UPRAVLJANJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	3	0	1
GRAĐEVINARSTVO	48	2	15
TRGOVINA NA VELIKO I MALO, POPRAVAK MOTORNIH VOZILA	79	113	131
PRIJEVOZ SKLADIŠTENJE	7	13	20
DJELATNOST PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREMA I USLUŽIVANJA HRANE	6	16	62
INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	5	0	0
FINANSIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	1	19	0
POSLOVANJE NEKRETNINAMA	1	0	0
STRUČNE, NAUČNE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	20	7	10
ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	1	3	3
JAVNA UPRAVA I ODBRANA, OBAVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	26	9	0
OBRAZOVANJE	17	14	1
DJELATNOST ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE ZAŠTITE	10	9	10
UMJETNOST ZABAVA I REKREACIJA	36	34	0
OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	103	34	36
DJELATNOSTI DOMAĆINSTAVA KAO POSLODAVCA	0	0	0
DJELATNOSTI VANTERITORIJSKIH ORGANIZACIJA I ORGANA	0	0	0
UKUPNO	414	290	364

Uporedni prikaz registriranih poslovnih subjekta po godinama.

SVE DJELATNOSTI UKUPNO			
GODINA	PRAVNA LICA	JEDINICE U SASTAVU PRAVNIH LICA	OBRTI - FIZIČKA LICA
2009	354	244	602

2010	366	249	631
2011	375	271	467
2012	390	265	495
2013	406	282	451
2014	414	290	364
2015	415	291	386

Na području općine egzistiraju dvije firme sa stranim kapitalom. Riječ je holandskom preduzeću „TERMO TECHNOLOGY INTERNATIONAL“ d.o.o. koje se bavi proizvodnjom plinskih peći, kamina i gorionika i italijanskom preduzeću “OFIĆINA METALMEKANIKA ERMEN“ d.o.o. koje se bavi obradom čeličnih odljevaka, a koje zapošljavaju domaću radnu snagu.

Općina Zavidovići je izvozno orjentisana općina, a izvoze se proizvodi drvne industrije, montažne kuće, metalne konstrukcije, zaštitna odjeća, plinske peći, kamine, gorionike, obrađene čelične odljevke i sl.

V 2. Institucije za podršku razvoju poduzetništva

Na području općine Zavidovići postoje razvijene institucije za podršku razvoju poduzetništva.

Osnovne usluge koje Općina pruža biznisima, u skladu sa svojim nadležnostima odnose se na slijedeće usluge:

- registracije samostalnih djelatnosti,
- izdavanje upotrebni i građevinskih dozvola,
- procjena uslova minimalne tehničke opremljenosti poslovnih prostora,
- pružanje pomoći oko registracije i započinjanja poslovnih aktivnosti,
- pružanje pomoći oko iznalaženja izvora finansijskih sredstava,
- pružanje komunalnih usluga i infrastrukturnih usluga,
- privlačenje investitora, te
- ostale usluge informisanja, konsultacija, obuke itd.

U cilju izgradnje kvalitetnije poslovne infrastrukture, osnovana je razvojna agencija koja pruža usluge za razvoj poduzetništva „RAZ“ d.o.o. Zavidovići sa poslovnim inkubatorom kao dijelom poduzetničke infrastrukture koji pruža podršku biznisima kroz obezbjeđenje prostora sa infrastrukturom, pod povoljnim uslovima u odnosu na tržišne uslove, te poslovno-savjetodavnih usluga i usluga menadžmenta u početnoj fazi poslovanja.

Poduzetnicima sa područja naše općine na raspolaganju je Regionalna razvojna agencija za regiju Centralna BiH „REZ“ sa sjedištem u Zenici koja svojim djelovanjem pokriva i općinu Zavidovići, a ima uspostavljen i podured u općini Maglaj. Općina Zavidovići je jedan od osnivača „REZ“ d.o.o.

Aktivnosti „REZ-a“ mogu se svrstati u dvije glavne skupine:

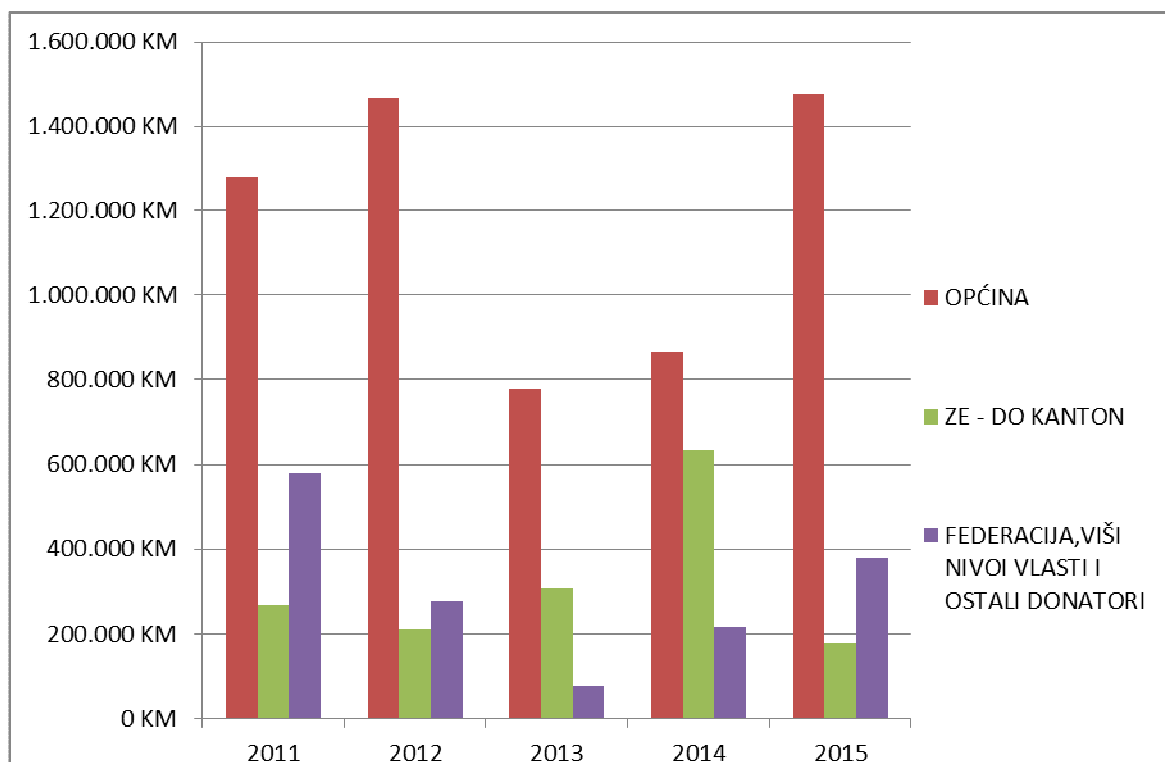
- aktivnosti koje se odnose na identificirane potrebe općina, gdje prevladava potreba za daljnjom izgradnjom kapaciteta za razvoj projekata, apsorpciju fondova, promociju i razvoj poslovne infrastrukture, te
- podršku razvoju malih i srednjih preduzeća kroz pružanje konsultantskih usluga, uspostavljanje poslovnih veza, podršku izvozu i ulaganjima, kao i promociju.

Podrška usmjerena na mikro, mala i srednja preduzeća obuhvata usluge vezane za razvoj poslovanja i rast, obuke i izvoz.

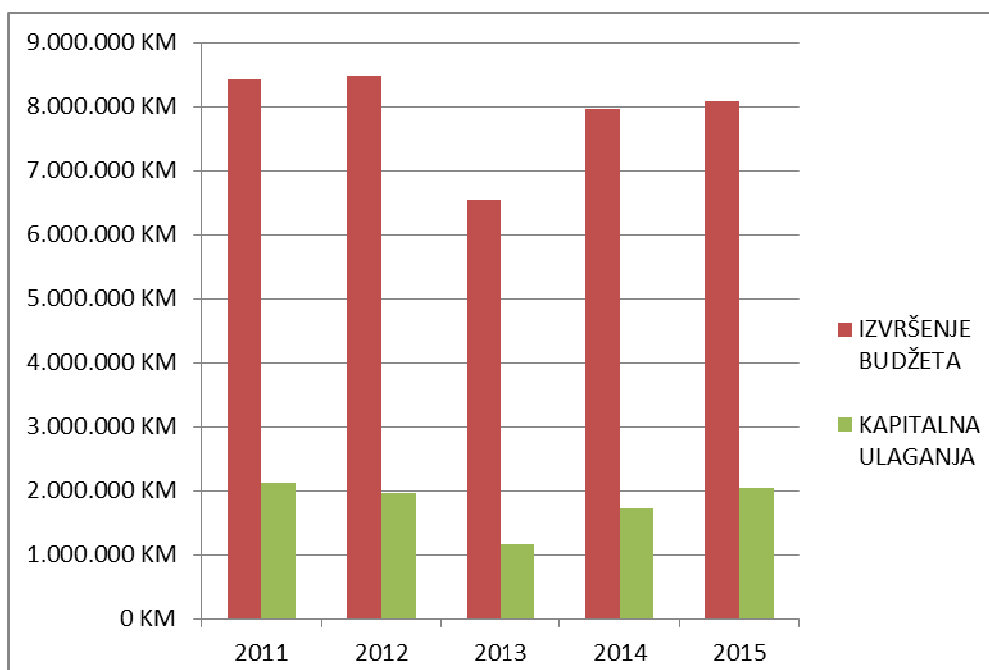
V 3. Kapitalna ulaganja

PREGLED UKUPNIH KAPITALNIH ULAGANJA ZA PERIOD 2011 - 2015 GODINI NA PODRUČJU OPĆINE ZAVIDOVIĆI				
GODINA	OPĆINA	ZE - DO KANTON	FEDERACIJA, VIŠI NIVOI VLASTI I OSTALI DONATORI	UKUPNO
2011	1.275.861 KM	269.208 KM	579.798 KM	2.124.867 KM
2012	1.467.892 KM	211.465 KM	278.024 KM	1.957.381 KM
2013	779.087 KM	308.022 KM	77.750 KM	1.164.859 KM
2014	865.222 KM	635.073 KM	215.685 KM	1.715.980 KM
2015	1.477.179 KM	176.555 KM	380.265 KM	2.033.999 KM

U toku 2011., 2012. i 2013. godine kapitalna ulaganja iz vodnih naknada vršila su se direktno putem kantonalnog budžeta te ista nisu evidentirana u Budžetu Općine, a ulaganja iz 2015. godine realizovana su početkom 2016. godine.

GODINA	IZVRŠENJE BUDŽETA	KAPITALNA ULAGANJA
2011	8.419.091 KM	2.124.867 KM
2012	8.484.482 KM	1.957.381 KM
2013	6.550.786 KM	1.164.859 KM
2014	7.965.152 KM	1.715.980 KM
2015	8.091.272 KM	2.033.999 KM

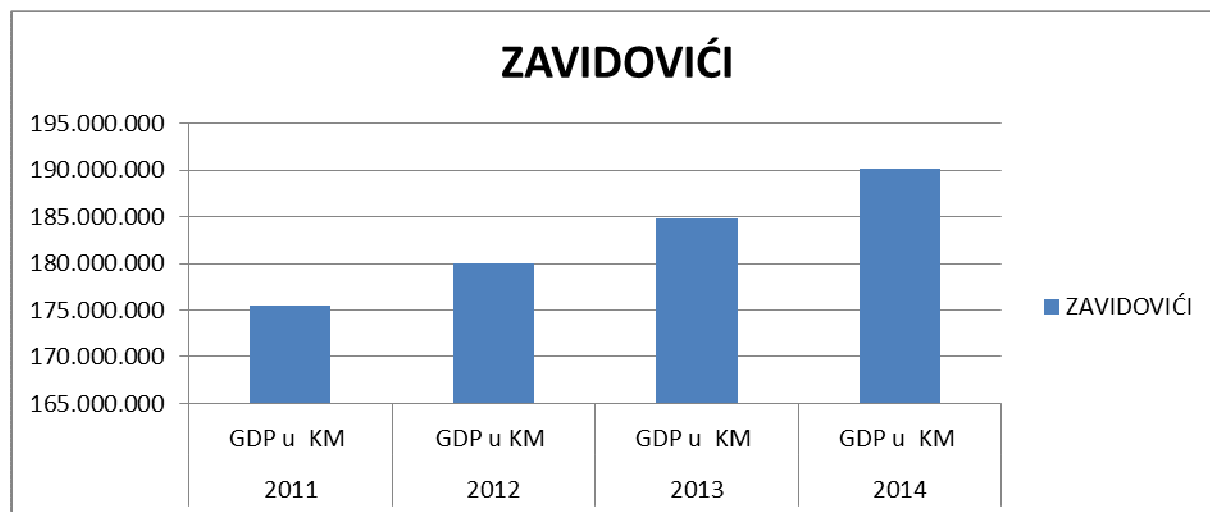

U periodu 2011. – 2012. primjetna je stagnacija općinskog Budžeta, da bi se 2013. godine desio nagli pad prihoda te ponovni rast u 2014. i 2015. godini, a trend općinskog Budžeta prati trend ukupnih kapitalnih ulaganja na području općine Zavidovići.

V 4. Bruto domaći proizvod i bruto domaći proizvod po stanovniku

Bruto domaći proizvod i bruto domaći proizvod po stanovniku u općini Zavidovići u periodu 2011. - 2014. godina

	2011		2012		2013		2014	
	GDP u hilj. KM	GDP/PC u KM (po glavi stan.)	GDP u hilj. KM	GDP/PC u KM (po glavi stan.)	GDP u hilj. KM	GDP/PC u KM (po glavi stan.)	GDP u hilj. KM	GDP/PC u KM (po glavi stan.)
ZAVIDOVIĆI	175.428	4.621	180.065	4.752	184.805	4.893	190.166	5.035
ZDK	2.264.615	5.664	2.324.472	5.819	2.385.655	5.984	2.454.121	6.151
FBIH	15.947.980	6.820	16.369.510	7.001	16.800.380	7.188	17.247.691	7.379

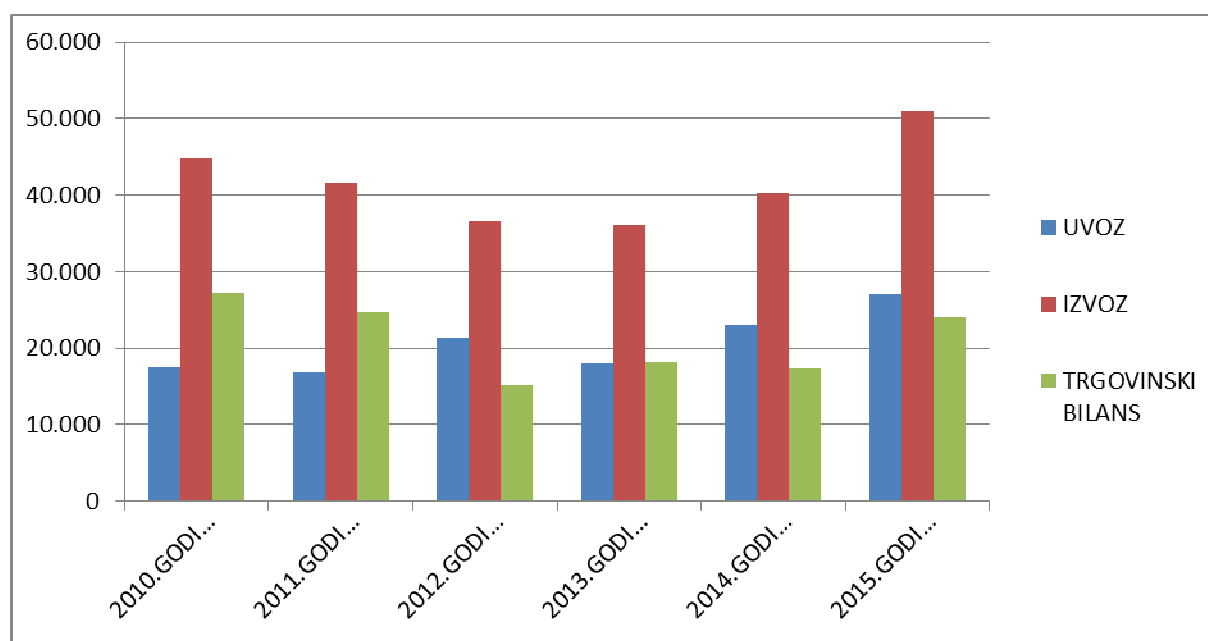
Izvor: Makroekonomski pokazatelji po kantonima za 2014., 2013., za 2012., za 2011., Federalni zavod za programiranje razvoja, 2015.

U analizi BDP-a, analizirano je kretanje BDP-a po glavi stanovnika (prisutni broj stanovnika). U 2014. godini procjena BDP-a po glavni stanovnika u FBiH iznosila je 7.379 KM, dok je u ZDK iznosila 6.151 KM ili 83,3% od prosjeka FBiH, a u općini Zavidovići iznosila je 5.035 KM ili 81,85% od prosjeka ZKD, odnosno 68,23% od prosjeka FBiH.

Procjenjuje se da u privredi Zavidovića, kao i u ZDK, FBiH i BiH, postoji veliki udio sive ekonomije. Ne postoje relevantne i pouzdane procjene o udjelu i značaju sive ekonomije u ukupnim ekonomskim aktivnostima na području općine Zavidovići. Prema ocjeni ekonomista, siva ekonomija u BiH nominalno premašuje više od 8,6 milijardi KM i čini trećinu bruto domaćeg proizvoda /BDP/, što je najviše u Evropi. Pregled uvoza i izvoza za područje općine Zavidovići.

Razlika izvoza i uvoza za područje općine Zavidovići je konstantno pozitivna i predstavlja pozitivan trgovinski bilans, što znači da je općina Zavidovići predstavlja neto izvozna općinu.

PREGLED UVOZA I IZVOZA PO GODINAMA (U 000 KM)						
	2010.GOD	2011.GOD	2012.GOD	2013.GOD	2014.GOD	2015.GOD
UVOZ	17.525	16.851	21.397	17.993	23.053	27.000
IZVOZ	44.829	41.594	36.645	36.103	40.347	51.000
TRGOVINSKI BILANS	27.304	24.743	15.248	18.110	17.294	24.000
POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM %	255,80	246,83	171,26	200,65	175,02	188,89

VI VODOOPSKRBA, UPRAVLJANJE OTPADNIM VODAMA I OTPADOM I TOPLIFIKACIJA

VI 1. Vodoopskrba i upravljanje otpadnim vodama

Na području općine egzistira oko 380 vodovoda, komunalni vodovod Zavidovići (20.000 stanovnika), 5 mjesnih vodovoda (500-1500 stanovnika) i oko 374 vodovoda (od 1 do 500 stanovnika) nedostaje vode u naseljima oko Hajderovića, dio Mahoja i još neki mikrolokaliteti.

Nedostaju izgrađene kanalizacije, odnosno problemi sa otpadnim vodama su prisutni najviše u gradskim, prigradskim naseljima (Dubravica, Biljačić, Ridžali, Džebe, Majdan, itd.) kao i u selima (Hajderovići, Mečevići, Krčevine, Brijeg itd.).

Gradski vodovod snabdijeva 7733 korisnika od toga su 7219 fizička lica, a 514 korisnik pravna lica. Snabdijevanje vodom je zadovoljavajuće, a posljednjim godinama nije bilo značajnih redukcija u sušnim periodima. Od ukupnog broja

korisnika gradskog vodovoda na sistem odvodnje otpadnih voda je priključeno 3473 korisnika. Problemi sa otpadnim vodama izraženi su na dijelovima općine gdje nije izgrađen kanalizacioni sistem, a to su: dio Potklečja, ul. Gazije, Uljici, Mećevići, Dubravica, Biljačić, Ridžali, Dolina, Alići, korisnici gradskog vodovoda u slivu Gostovića i korisnici koji su priključeni na kanalizacioni sistem nemaju nikakvo prečišćavanje otpadnih voda nego se otpadne vode ispuštaju direktno u recipijent. Problemi sa vodom za piće ogledaju se u gotovo konstantnoj hemijskoj neispravnosti koja se ogleda u povećanoj potrošnji kiseonika iz $KMnO_4$ kao i distribuciji vode prema krajnjim korisnicima kroz AC cijevi.

Godina	Broj korisnika gradskog vodovoda				Broj korisnika sistema odvonje			
	2006	2010	2014	2015	2006	2010	2014	2015
Fizčka lica	6127	6349	6889	7219		2921	2984	3063
Pravna lica	321	493	541	514		369	441	410
UKUPNO	6448	6842	7430	7733	3054	3290	3425	3473

VI 2. Upravljanje otpadom

Organizovanim prikupljanjem otpada obuhvaćeno je 7553 korisnika u svojstvu fizičkih lica (stanovi, kuće) i 423 pravna lica. Organizovano prikupljanje otpada vrši se na urbanom dijelu općine, te dijelom i na vanurbanom području. Veći dio vanurbanog područja općine nije obuhvaćen istim, međutim u 2015. godini načinjen je značajan iskorak u organizovanju prikupljanja otpada gdje je broj korisnika povećan za 3.103 korisnika u odnosu na 2014. godinu odnosno za cca. 70 %.

Najveći i najizraženiji problem je neuređenost gradskog smetlišta «Ekonomija». Cijene komunalnih usluga formiraju se Odlukom Općinskog vijeća, a na prijedlog Skupštine javnog preduzeća.

Godina	Broj korisnika odvožnje otpada (domaćinstava/ privrednih subjekata)			
	2006	2010	2014	2015
Fizčka lica	3497	4089	4075	7130
Pravna lica	316	341	375	423
UKUPNO	3813	4430	4450	7553

VI 3. Isporuka toplotne energije i toplifikacija

Godina	Broj korisnika grijanja		
	2010	2014	2015
Fizčka lica	329	312	296
Pravna lica	55	35	28
UKUPNO	384	347	324

Toplifikacija grada je potreba koja se može realizovati i iziskuje velika finansijska sredstva. Rješavanjem statusa i privatizacijom IP „Krivaja“ DC „Energetika“ mogu se očekivat aktivnosti i prijedlozi za realizaciju ovog veoma bitnog projekta za ovaj grad.

VII POLJOPRIVREDA

VII 1. Poljoprivredno zemljište

Prema strukturi ukupnih poljoprivrednih površina na području općine Zavidovići, a koje iznose 15.384 ha, obradivo zemljište zauzima 12.205 ha ili 79,34%, a neobradivo 3.179 ha ili 20,66%.

Poljoprivredno zemljište i odnos u hektarima po stanovniku

	Broj stanovnika	Obradivo (ha)	Poljoprivredno (ha)	Po stanovniku (ha)	
				Obradivo (ha)	Poljoprivredno (ha)
ZAVIDOVIĆI	37.614	12.205	15.384	0,32	0,4
ZDK	397.813	95.656	110.946	0,24	0,28

U kategoriji poljoprivrednog zemljišta u odnosu na ukupno poljoprivredno zemljište općine Zavidovići, najviše su zastupljene oranice i bašte, a najmanje voćnjaci dok vinogradi, trstici, bare i ribnjaci nisu zastupljeni odnosno nisu evidentirani.

U gornjoj tabeli je vidljivo da prema procjeni broja stanovnika općine Zavidovići, poljoprivrednog zemljišta po stanovniku ima 0,4 ha, a obradivog (oranice - vrtovi, voćnjaci i livade) 0,32 ha po stanovniku. Uzimajući u obzir svjetske standarde za količinu poljoprivrednog i obradivog zemljišta (0,17 i 0,40), općina Zavidovići je po pitanju obradivog zemljišta iznad ovog praga za 0,15 ha po stanovniku, dok je po pitanju poljoprivrednog zemljišta na pragu standarda.

Poljoprivredni resursi nisu iskorišteni na odgovarajući način. Poljoprivredna dobra su podijeljena na manje parcele, a sama poljoprivreda nije tretirana na odgovarajući način. Ima dovoljno zemlje koja leži neobrađena, koja je nedovoljno iskorištena ili nije iskorištena do svojih maksimalnih potencijala koji bi mogli da se pripisu poljoprivredi. Općina ima zemlju koja predstavlja solidan potencijal za razvoj poljoprivrede i sa dobrim sastavom zemlje za rast. Dosta zemlje ostavlja prostora za razvoj rezervata divljih životinja.

Različiti oblici raspoložive zemlje stvaraju okvir za mnoge različite modele i koncepte preduzetničkog djelovanja.

VII 2. Struktura upotrebe zemljišta (u ha)

Kategorija zemljišta			TOTAL
	obrađeno	neobrađeno	
Oranice i bašte	648	6208	6856
Voćnjaci	4700		4700

Livade	3900		2633
Pašnjaci	2974		2974
Visoko kultivirano (staklenici)	5		5
Navodnjavano zemljište	50		50
Šume	39961		39961
TOTAL			
Neplodno zemljište		1885	1885

VII 3. Ratarstvo

Prema procjenama nadležne službe u Općini Zavidovići je aktivno oko 3500 individualnih poljoprivrednih proizvođača od čega je deset poljoprivrednika prijavilo obrt iz oblasti ratarstva. U okviru ratarstva najintenzivnija je proizvodnja krmnog bilja, kukuruza i strnih žita.

Na površini od 320 ha proizvede se godišnje 1500 t kukuruza, na 60 ha proizvede se 210 tona pšenice, i na oko 7 ha proizvede se 12 t ostalih strnih žita, (raž, ječam i zob). Krmno bilje se proizvodi na oko 3 900 ha, a najviše se proizvede sijeno i zelena krmna masa u količini ekvivalenta za sijeno od 3 970 t.

VII 4. Voćarstvo i vinogradarstvo

U ovoj oblasti poljoprivrede aktivno je oko 3000 individualnih poljoprivrednih proizvođača, od čega je 400 proizvođača malina koji su članovi ili kooperanati PZ „Malinar“ Zavidovići, UP „Poljar“ Žepče, „Natural food“ d.d. Sarajevo, PZ „Pro natura“ Žepče i PZ „Fruti fungi“ Visoko. Na oko 4700 ha voćnjaka prosječno se proizvede oko 280 t jabuka, 60 t krušaka, 70 t šljiva, 50 t trešanja, 250 t malina i 200 t ostalog voća. U malinjacima i u manjem broju voćnjaka koristi se redovita hemijska zaštita od biljnih bolesti i štetočina, kao i mineralna đubriva. Nema kontrole upotrebe pesticida, mjera zaštite pčela, riba i drugih organizama.

VII 5. Povrtlarstvo

Oko 7.000 individualnih poljoprivrednih proizvođača na području naše općine bavi se uzgojem povrća, od čega dvadeset poljoprivrednika povrtlara je prijavilo obrt ili je u postupku prijave obrta. Na 282 ha zemljišta, (na otvorenom) i na 5 ha u plastenicima proizvede se prosječno 1.400 t krompira, 35 t graha, po 20 tona paradajza, paprika, krastavaca i luka, kao i oko 50 t ostalog povrća.

VII 6. Mljekarstvo

Procjenjuje se da 2.400 individualnih poljoprivrednih proizvođača drži jednu do najviše dvadeset muznih krava, (većinom po jednu kravu). Pet proizvođača mlijeka

ima prijavljen obrt za ovu djelatnost. Poljoprivrednici koji se bave mljekarstvom drže ukupno 2.500 muznih krava i junica. Njihova proizvodnja procjenjuje se na 5,5 miliona litara mlijeka godišnje, od čega se na farmama dio mlijeka (oko 25 %), preradi u sir i pavlaku.

VII 7. Stočarstvo

Oko 3.047 individualnih poljoprivrednih proizvođača se bavi nekim vidom stočarstva osim što se bave i mljekarstvom (u ovu brojku ulaze i mješovita poljoprivredna stočarska gazdinstva gdje spada i mljekarstvo). Na poljoprivrednim gazdinstvima se uzgaja godišnje oko 2.500 teladi i junadi, 2.000 ovaca, 200 svinja, 1.000 koza i 90 konja. Godišnji prirast u govedarstvu je oko 500 t, u ovčarstvu oko 25 t i u kozarstvu 20 t.

VII 8. Peradarstvo

Prema procjenama, oko 2.100 individualnih poljoprivrednih proizvođača bavi se uzgojem živine stalno ili povremeno, dok su tri peradara prijavila obrt iz ove oblasti. Na poljoprivrednim gazdinstvima su uzgaja oko 100.000 komada tovne živine, (od toga 14.000 koka nosilica). Većinom se radi o malim poljoprivrednim proizvođačima sa mješovitim proizvodnjama u poljoprivredi. Samo je 18 peradara koji drže više od 200 jedinki peradi u jatima. Godišnje se proizvede cca. 2.100.000 komada jaja i utovi 150 tona pilića.

VII 9. Pčelarstvo

Preko 300 individualnih poljoprivrednih proizvođača bavi se pčelarstvom.

Sedamdeset pčelara su članovi UP „Pčelar“ Zavidovići.

Prosječno se drži 3.000 društava pčela i ostvaruje se prosječni godišnji prinos meda od 30 tona i 2 tone voska. Ostali pčelinji proizvodi se proizvode u veoma malim količinama.

VII 10. Uzgoj ljekovitog bilja

500 poljoprivrednih proizvođača se bavi uzgojem malih količina ljekovitog bilja. Samo su četiri proizvođača koji imaju više od 0,2 ha matičnjaka u proizvodnji. Proizvodnja se odnosi uglavnom za vlastite potrebe, dok se matičnjaka za tržište proizvede oko 3 tone suhe mase.

VII 11. Ribogojstvo

Na području općine uzgoj ribe se vrši kod sedam lica na površini 0,3 ha, od kojih je jedno pravno lice. Najpozantija ribogojilišta su u Mitrovićima i Buretini kao i ribogojilište u Kamenici koje trenutno nije u funkciji, a kapacitetom je veće od pomenuta dva. U ovim ribnjacima uzgaja se isključivo pastrmka, godišnja proizvodnja se procjenjuje na 17 tona kalifornijske pastrmke.

Uzimajući u obzir veliki riječni potencijal općine jasno je da je uzgoj ribe ekonomski sektor koji nije dovoljno razvijen.

VIII EKOLOGIJA

VIII 1. Trenutno stanje ekološke zaštite na teritoriji općine Zavidovići

Ukoliko sa ekološkog aspekta pogledamo trenutno stanje stvari na teritoriji općine Zavidovići, ne možemo biti zadovoljni ocjenom niti u jednom smislu.

Sretna je okolnost što privredni kapaciteti, koji egzistiraju sa svojom djelatnošću na općini Zavidovići, nisu iz domena teške industrije, odnosno hemijske ili neke druge koja sama po sebi uništava i razara okolinu.

Međutim, ima dosta faktora koji ne koreliraju sa prethodno iznesenim stavom.

Ljudi su glavni pokretač aktivnosti koji utiče pozitivno ili negativno u smislu zaštite okoliša.

VIII 2. Stanje voda

Raspoloživi podaci o kvalitetu vode rijeke Krivaje, zasnovani na mikrobiološkim podacima, ukazuju na prisustvo indikatora fekalne kontaminacije na toku između Olova i Zavidovića. Fekalno zagađenje potiče od komunalnih voda iz naselja duž rijeke Krivaje. Prisustvo aerobnih mezofilnih bakterija registrovano je na ušću Krivaje i Bosne, a najmanje na ušću Bioštice i Stupčanice. Na čitavom toku Krivaje je utvrđeno prisustvo *Escherichia coli* ali i drugih indikatora fekalnog zagađenja što ukazuje na kontinuirano fekalno zagađenje. Prema Uredbi o kategorizaciji vodotoka voda rijeke Krivaje pripada II klasi boniteta.

Tokom godina predstavnici Doma zdravlja Zavidovići obavljali su kampanje za monitoring kvaliteta vode glavnih rijeka koje prolaze kroz teritoriju općine Zavidovići, kako bi se upozorilo stanovništvo na rizike osobito ljeti, kada je rasprostranjen običaj kupanja u njima.

Stanovništvo i privreda općine Zavidovići utiču na zagađenje rijeka Krivaja, Gostović i Bosna zbog sljedećih razloga:

- Procjedne vode gradske deponije Ekonomija su procjenjene na 15.000 m³/god. (količina koja se dobije na bazi količine prosječnih padavina po m² godišnje). Procjedne vode imaju negativan uticaj na rijeku Bosnu sa zagađujućim materijama kao što su biorazgradljive organske materije, nutrijenti, teški metali i opasne supstance. Problem koji je vezan za procjedne vode gradske deponije Ekonomija je nepostojanje tehničko-tehnoloških mjera na deponiji kojim bi se onemogućilo difuzno zagađenja kroz procjeđivanje otpadnih voda sa deponije.
- Privatni, javni poslovni subjekti koji su spojeni na sistem javne kanalizacije općine Zavidovići sa 579.051 m³/god. otpadnih voda koje sadrže kabasti materijal, biorazgradljive organske materije i nutrijente zagađuju rijeku Bosnu. Problem koji doprinosi neadekvatnom kvalitetu voda rijeke Bosne je nepostojanje sistema za prečišćavanje otpadnih voda iz sistema javne kanalizacije.
- Otpadne vode iz svih naselja općine Zavidovići koja nemaju sistem javne kanalizacije i koja otpadne vode ispuštaju u septičke jame, prelive, kanale koji vode do najbližih vodnih tijela, su procjenjene na količinu od 1.196.023 m³/god. U tim otpadnim vodama se nalaze zagađujuće materije kao što su

kabasti materijal, biorazgradljive organske materije i nutrijenti. Vrijednost od 1.196.023 m³/god. otpadnih voda je raspoređena na rijeke Krivaja i Gostović. Problem koji je uzrok ovom stanju je nepostojanje sistema prikupljanja i prečišćavanja sanitarno-feklnih voda (nepostojanje sistema javne kanalizacije) sa ruralnih područja općine Zavidovići. Otpadne vode sa farmi i poljoprivrednih dobara, su takođe obuhvaćene unutar otpadnih voda iz naselja općine Zavidovići koja nemaju sistem javne kanalizacije.

- Neuređene i divlje deponije otpada omogućavaju stvaranje 27900 m³ procjednih otpadnih voda koje sa biorazgradljivim organskim materijama, nutrijentima, teškim metalima i opasnim supstancama vrše zagađenje rijeka. Najveće opterećenje se dešava na rijekama Krivaja i Gostović. Problem koji je uzrok ovom stanju je postojanje neuređenih i divljih deponija i svakog oblika neadekvatnog odlaganja otpada.
- Industrijske otpadne vode zagađuju rijeke Krivaju, Gostović i Bosnu. Te vode su procjenjene na vrijednost od 95.400 m³/godišnje i one sadrže kabasti materijal, biorazgradljive organske materije, nutrijente, teške metale i opasne supstance. Problem koji je uzrok ovom stanju je nepostojanje sistema za tretman industrijskih otpadnih voda.

Rezime problema u oblasti voda na području općine Zavidovići

- Problem koji je vezan za procjedne vode gradske deponije Ekonomija je nepostojanje tehničko-tehnoloških mjera na deponiji kojim bi se onemogućilo difuzno zagađenje kroz procjeđivanje otpadnih voda sa deponije.
- Problem koji doprinosi neadekvatnom kvalitetu voda rijeke Bosne je nepostojanje sistema za prečišćavanje otpadnih voda iz sistema javne kanalizacije općine Zavidovići.
- Problem ruralnih područja općine Zavidovići je nepostojanje sistema prikupljanja i prečišćavanja sanitarno-feklnih voda (nepostojanje sistema javne kanalizacije)
- Postojanje divljih deponija i svih drugih oblika neadekvatnog odlaganja otpada stvara problem zagađenja putem procjednih voda.
- Zagađenja voda od strane privrede i poljoprivrede postoji zbog nepostojanja sistema za tretman industrijskih ili poljoprivrednih otpadnih voda.

VIII 3. Stanje atmosfere

Podaci o kvalitetu vazduha na području općine Zavidovići nisu dostupni u zvaničnoj formi ali se može zaključiti da najznačajniji pritisak na atmosferu, na području općine Zavidovići, postoji zbog grijanja stambenog, poslovnog i javnog prostora, a potom zbog emisija od privrednih subjekata, zbog emisija iz saobraćaja, emisija sa deponija otpada i emisija iz poljoprivrednih djelatnosti.

Na području općine Zavidovići, na gradskom području postoji sistem daljinskog grijanja za kolektivno stanovanje, javne objekte i privredu. Gradski sistem grijanja riješen daljinskim grijanjem sa kotlovnica „Samačka“ i „Parnjača“. Sistem daljinskog grijanja opskrbljuje toplinskom energijom 376 korisnika odnosno 24.854,9 m². Procjenjuje se da ostala domaćinstava na području općine, 13.528 stambenih jedinica-kuća prosječne površine 100m² stambenog prostora, i da se sve griju kombinacijom drva i uglja.

Na bazi ovih procjena na godišnjem nivou, procjenjuje se da se za potrebe grijanja i ostale potrošnje električne energije iskoristi 332.887.437 kWh energije.

Sagorijevanjem uglja, drveta i ostalih energnata kao i potrošnje električne energije oslobađa se niz štetnih supstanci (ugljen dioksid, metan, sumpor dioksid, azotni oksidi, amonijak, nemetanski isparljivi organski spojevi, teški metali, ugljen monoksid, sitne čvrste čestice) i vrši se pritisak na atmosferu. Pri tome se u atmosferu emituje: 975 tona sumpor dioksida, 185 tona azotnih oksida, 532 tona nemetanskih isparljivih organskih spojeva, 4.579 tona ugljen monoksida, 1.326 tona sitnih čvrstih čestica (prvenstveno čađi), i 0,39 tona teških metala. Osim toga, ove funkcije naselja imaju i najveću ulogu u emisiji stakleničkih gasova koji dovode do pojave efekta staklenika i klimatskih promjena. Za općinu Zavidovići ove emisije godišnje iznose: 131.581 tona ugljen dioksida (CO₂) i 19.565 tona metana (CH₄).

Osnovni problem ovog sektora je postojanje zastarjelih, energetske neefikasnih i ekološki neprihvatljivih sistema grijanja stambenog, poslovnog i javnog prostora kao i korištenje električne energije na energetske neefikasan način. Velika većina objekata (stambenih, poslovnih, javnih) spada u grupu izrazito energetske neefikasnih sa potrošnjama i 3 puta većim od standarda za energetske efikasne objekte.

Deponijski gas se stvara u tijelu deponije komunalnog otpada tokom vremena, pri čemu količina gasa zavisi od sastava i starosti otpada. Pored deponijskog gasa u grejnom periodu zbog prisustva žara i vrelog pepela prisutni su požari na gradskoj deponiji Ekonomija. Sastav deponijskih gasova zavisi od strukture deponovanog materijala i uglavnom se sastoji od metana, ugljendioksida, ugljenmonoksida, vodika i drugih komponenti koje su zastupljene u manjim koncentracijama, odnosno u tragovima. Stvaranje deponijskog gasa je neizbježna posljedica odlaganja i raspadanja otpadnog materijala koji sadrži organske materije. Deponijski gas nastao u procesu anaerobnog raspadanja organskih materijala prisutnih u komunalnom otpadu sadrži velike količine metana i ugljendioksida koji čine 90% deponijskog gasa koji su u količinskom odnosu 55% naprema 45%. Na gradskoj deponiji Ekonomija se na godišnjem nivou prosječno odloži oko 14.000 tona otpada što predstavlja osnov za emisiju oko 84.000 m³ deponijskog gasa. Osnovni problem gradske deponije Ekonomija je nepostojanje tehničko, tehnoloških i organizacionih mjera na kojim bi se onemogućila emisija deponijskog gasa.

Vozila sa područja općine Zavidovići godišnje pređu 71.243.725 km i pri tome potroše 8.191.988 litara goriva. Potrošnja i sagorijevanje te količine motornih goriva izaziva emisije štetnih supstanci (ugljen dioksid, metan, sumpor dioksid, azotni oksidi, amonijak, nemetanski isparljivi organski spojevi, teški metali, ugljen monoksid, sitne čvrste čestice) te se na taj način stvara pritisak na atmosferu. Osnovni problem vezan za sektor saobraćaja je da su vozila starosti u prosjeku 15 godina i više, da se adekvatno ne održavaju, i da nisu prema sadašnjim standardima ekološki prihvatljiva. Direktna upotreba raznih hemikalija (pesticida, herbicida, insekticida) u poljoprivredi na godišnjem nivou, na području općine Zavidovići, je procijenjena na 24 tone. Na istim površinama se upotrijebi oko 1.872 tone različitih gnojiva i stvori 39.660 tona stajnjaka. Zagađujuće materije koje se emituju iz poljoprivrede u okoliš su amonijak (NH₃), metan (CH₄) i azot-suboksid (N₂O). Najviše metana nastaje pri fermentaciji u probavi domaćih životinja i pri skladištenju stočnog đubriva. Azotni suboksid nastaje pri odlaganju stajskog đubreta i pri torenju stajskim i mineralnim đubrivima. Najviše gasova se emituje u govedarskoj stočnoj proizvodnji (preživljanje i slaba iskorištenost azota). Od uzgoja stoke nastaje đubrivo, a od njega nastaju znatne količine azota (N)

i fosfornog pentoksida (P₂O₅). Vazduh u stočarskim objektima sadrži iznad sto gasnih jedinjenja izduvanih u neposredno okruženje.

Rezime problema u oblasti atmosfere na području općine Zavidovići

- Osnovni problem zagađenja atmosfere je postojanje zastarjelih, energetski neefikasnih i ekološki neprihvatljivih sistema grijanja (dotrajalo postrojenje i uređaja), stambenog, poslovnog i javnog prostora kao i korištenje električne energije na energetski neefikasan način. Ova konstatacija vrijedi kako za sektor stanovanja tako i za privredu i javnu administraciju.
- Problem gradske deponije Ekonomija je postojanje zagađenja od deponijskog gasa zbog nepostojanja tehničko, tehnoloških i organizacionih mjera kojim bi se onemogućila emisija deponijskog gasa.
- Osnovni problem vezan za sektor saobraćaja je da su vozila starosti u prosjeku 15 godina i više, da se adekvatno ne održavaju, i da nisu prema sadašnjim standardima ekološki prihvatljiva.
- U oblasti poljoprivrede najveći problem su: prekomjerna i nekontrolisana upotreba hemijskih sredstava, nepostojanje standarda dobrih poljoprivrednih praksi koje onemogućavaju emisije štetnih supstanci i sl.

VIII 4. Stanje tla

Najveći uzročnici zagađenja tla su neadekvatno odloženi otpad, otpadne vode septičkih jama, preliva i direktnih izlivanja u tlo, postojanje minskih polja, privredne djelatnosti i neadekvatno i nekontrolisano korištenje hemijskih sredstava u poljoprivredi.

Gledano ukupno, na području općine Zavidovići otpad se organizovano prikuplja od cca 22.000 stanovnika te se na taj način prikupi i odloži na gradsku deponiju oko 14.000 tona otpada godišnje. Površina općine koja je obuhvaćena prikupljanjem otpada je 9,28%. Ostalo stanovništvo stvori približno istu količinu otpada na godišnjem nivou i isti odlaže u prirodu na divlja odlagališta otpada, zatrpavanjem, paljenjem ili direktnim bacanjem na zemljište ili direktnim bacanjem u rijeke i potoke. Na ovaj način se vrši ogroman pritisak i zagađanje tla. Zagađenje i pritisak na tlo postoje i zbog postojanja ruralnih otpadnih voda tj. zagađenja tla otpadnim vodama domaćinstava koja nisu priključena na sistem javne kanalizacije i to u ukupnoj količini otpadnih voda od 1.196.023 m³/god.

Na općini Zavidovići se nalaze 32 lokacije koje se vode kao zagađene površine (minska polja), nepoznate ukupne površine. Najveći broj lokacija se nalazi u mjesnoj zajednici Vozuća koja važi za mjesto gdje je najviše mina postavljeno tokom rata u BiH.

U oblastima ratarstvo, voćarstvo, povrtlarstvo prema normativima primjene proizvoda za zaštitu biljaka (4,5 kg/ha- pesticidi, herbicidi i dr.) godišnje se iskoristi 24 tone na području općine Zavidovići. Na istim površinama se upotrijebi 1.872 tona različitih gnojiva i stvori 39.660 tona stajnjaka. Osnovni problem u oblasti poljoprivrede je da sve ove količine zagađuju tlo, zbog nepostojanja sistema za monitoring korištenja količina i vrsta pesticida, gnojiva i stajnjaka.

Što se tiče problematike eksploatacije prostora, tu su prisutni problemi bespravne i neplanske gradnje, i divlje deponije komunalnog otpada.

Rezime problema u oblasti atmosfere na području općine Zavidovići

- Problem zagađenja zemljišta zbog postojanja 14.000 tona otpada godišnje i njegovog neadekvatnog odlaganja na gradskoj deponiji Ekonomija (koja uopšte nezadovoljava uslove kojim se onemogućuje zagađenje zemljišta i podzemnih voda) i
- Problem zagađenja zemljišta zbog postojanja divljih odlagališta otpada, zatrpavanja, paljenja ili direktnog bacanja na/u zemljište ili direktnog bacanja u rijeke i potoke gdje divlja odlagališta ili direktno bacenje prirodu zagađuje sa oko 14.000 tona otpada godišnje
- Problem postojanja 32 identifikovana lokaliteta minskih polja i sumnjivih područja za koja nije sigurno da li su bezbijedna.
- Osnovni problem u oblasti poljoprivrede je da se zbog neprimjenjivanja standarda zaštite okoliša na farmama i gazdinstvima i nepostojanja sistema za monitoring korištenja količina vrsta pesticida, gnojiva i stajnjaka zagađuje tlo

VIII 5. Stanje biljnog i životinjskog svijeta

Najznačajniju površinu općine Zavidovići zauzima brdski pojas, čija su staništa na dinamičnom, često naglašenom reljefu, sve do 900 m n.v. Dinamičnosti doprinose heterogene geološke prilike (krečnjaci, silikati, ultrabazične stijene), širok spektar tipova zemljišta i različite varijante umjereno kontinentalne klime. U kompleksu sa ostalim ekološkim faktorima ovi uslovi su determinisali specifičnost živog svijeta koji obrazuje tipične bosanske pejzaže. Na ovom prostoru se posebno ističe diverzitet lišćarsko listopadnih šuma i livada. Na staništima sa izraženijim nagibom terena, plitkim humusno-akumulativnim zemljištima na vodopropusnoj geološkoj podlozi pojavljuju se i azonalni tipovi šumske vegetacije. Kako su pejzaži brdskog pojasa ispresijecani brojnim vodotocima, ovdje su razvijeni i ekosistemi vodoljubivih šumskih zajednica johe, vrba, oraha i šibljadi rakite. Značajne površine u zoni planinskih pejzaža na ultrabazičnim stijenama zauzimaju ekosistemi toploljubivih šuma crnog bora i crnjuše, te ekosistemi kamenjara i siparišta, što čini poseban pejzaž reliktnih borovih šuma. Prirodna slika pejzaža je značajno izmijenjena intenzivnim krčenjem šuma, širenjem obradivih površina, podizanjem naselja i izgradnjom bogate komunikacione mreže. Mali broj ekosistema (posebno hrastovo-grabovih šuma) ima očuvanu primarnu strukturu. Osim njihovih pejzažnih vrijednosti, ovi ekosistemi predstavljaju vrijednost kao staništa bogatog svijeta divljine: lovne divljači (zečevi, srne, jeleni), ptica gnjezdarica, gmizavaca (gušteri i zmije kao što su smuk, ričovka, poskok, sljepić itd.).

Šumski ekosistemi i danas predstavljaju izvore drvne mase. Posebnu vrijednost imaju bukva i hrast kitnjak, koji su osnova za dalji razvoj tradicionalne drvoprerađivačke djelatnosti. Šumski ekosistemi su najčešća staništa raznolikog svijeta gljiva.

U ekoklimatskom i geomorfološkom pogledu naročito dinamičan dio općine Zavidovići čini prostor na potezu Ribnica - Maoča i šire područje Tajana. Na ovom području geomorfološke strukture prelaze visinu od 900 (1.000) m pa se, u većoj ili manjoj mjeri, uticaj tople kontinentalne klime sa sjevera i još toplije mediteranske klime gubi. Ovdje počinje jedan drugi svijet, kojem osnovna fizionomska i biološko-ekološka svojstva daju mješovite lišćarsko-listopadne i četinarske šume.

U narodu se prostor viših dijelova bosanskohercegovačkih planina odvajkada naziva „gora“, te je i čitav ekološki kompleks ovog dijela vertikalnog profila, sve do 1.500 (1.600) m, nazvan gorskim pojasom.

Gorski pejzaži sadrže i najproduktivnije te ekonomski najvrednije šumske ekosisteme („zeleno zlato Bosne i Hercegovine“) u kojima se, još od neolitskog doba, tražila korisna drvena biomasa, lovila raznovrsna krupna divljač, te sakupljali šumski plodovi (razno ljekovito i jestivo bilje i gljive).

U gorskim pejzažima sadržani su i najočuvaniji ekosistemi šuma bukve i jele, šuma bukve i jele sa smrčom, šuma smrče i jele, šuma gorskog javora i gorskog jasena, a mnogi od njih imaju sve atribute prašumskih rezervata .

Osnovnu životnu zajednicu čine bukovo-jelove šume sa značajnim učešćem smrče. Osim ovih vrsta, ovdje su zastupljene i očuvane populacije gorskog javora, jarebice i brojnih drugih vrsta u višim spratovima. U spratu šiblja se najčešće javljaju kozokrvine, likovac, divlja ruža, ribizla i borovnica. Fauna ova dva šumska rezervata je takođe bogata, a čine je, između ostalog: medvjed, vuk, lisica, divlja svinja, zec, srna, te globalno ugrožene vrste: ris, hermelin i vjeverica. Među faunom ptica ovdje su, između ostalih konstatovane i tetrijeb, mali tetrijeb, jastreb kokošar i sivi soko.

Planina Tajan i istoimeni spomenik prirode okruženi su gradovima: Zenica, Zavidovići, Kakanj, Žepče i Vareš. Njena nadmorska visina iznosi 1297 m i izuzetno je bogata prirodnim vrijednostima počev od kanjona, speleoloških objekata, jezera, prirodnih kamenih mostova sa pećinama, florom i faunom i palentološkim nalazima.

Bitno je spomenuti da cijelo područje Tajana je bogato ljekovitim biljem, gljivama i šumskim plodovima. Pomenut ćemo samo neke vrste: majčina dušica, kantarion, vrganji, rujnice, lisičarke, sunčanice, borovnice, jagode, kupine, maline i dr.

Ono što prijeti biološkoj raznolikosti Spomeniku prirode Tajan je postojanje požara, gdje barem jednom godišnje dolazi do zapaljenja. Zadnji zabilježeni požar se desio u septembru 2011. godine gdje je izgorilo tridesetak hektara šume visoke borove šume, kao i prisustvo krivolova.

VIII 6. Uticaj okoliša

Što se tiče negativnog uticaja novostvorenog stanja okoliša na čovjeka, tu posmatramo:

- Zdravlje ljudi (odnosno da li ovakvo stanje okoliša može pružiti odgovarajuće uslove za zdravlje ljudi)
- Obezbjedenje prirodnih resursa potrebnih za održivi društveno-ekonomski razvoj naše općine
- Generalni kvalitet života u općini Zavidovići

To su negativni uticaji novostvorenog stanja okoliša (prouzrokovani pritiscima na okoliš) na društveno-ekonomske funkcije okoliša koje se prije svega ogledaju u obezbjeđenju odgovarajućih uslova za zdravlje ljudi; obezbjeđivanju prirodnih resursa potrebnih za socio-ekonomski razvoj; dobrobit ljudi uopšte.

Obezbjedenje odgovarajućih uslova za zdravlje ljudi :

Prema podacima JU „Dom zdravlja “ Zavidovići ističemo sljedeće činjenice:

-Vodeći uzorci smrti na području naše općine su kardiovaskularne bolesti (IVC, moždani udar),

-Vodeća oboljenja registrirana za ukupno stanovništvo naše općine su: hipertenzivna oboljenja, cistitis, akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, anemije uzrokovane nedostatkom željeza, dijareje i gastroenteritisi vjerovatno infektivnog porijekla, bolesti jednjaka, želudca i duodenuma....,

-Vodeće zarazne bolesti na području općine su: varicele, gripe, scabies, a u posljednjem periodu i parotitis kao rezultat nevakcinacije u toku ratnih dešavanja,

-Vodeće bolesti koje mogu biti u vezi sa kvalitetom vode za piće na području općine su: enterokolitis i gastroenterokolitis,

-Vodeće bolesti koje mogu biti u vezi sa kvalitetom vazduha na području općine su: TBC, pneumonija, bronhitis i astma.

Prethodno u ovom izvještaju su navedene štetne materije iz otpada, otpadnih voda, emisija u atmosferu iz poljoprivrede, privrede i dr., koje se nalaze u vodi, atmosferi i tlu a koje bolesti izazivaju prikazano je u nastavku:

1. ALERGIJA - pesticidi, lijekovi, čestice prašine - mijenjaju se tijekom godine
2. ANEMIJA (slabokrvnost) - najosjetljivija tkiva sa stanicama koje imaju najkraći životni vijek (uz sirovine za stanicu uvlače se i otrovi) - Cu (modra galica - vinogradarstvo, peronospora), Cd, Pb, hlorirani ugljikovodici, teški metali iz posuđa (otapa se uz kiseline iz hrane; aluminijsko posuđe, a organske kiseline reagiraju s olovom; najopasnija voda iz slavine ujutro - ulaze bakterije)
3. DEPRESIJA (potištenost) - arsen, nitrati, nitriti, Pb, Zn, urea, atrazini, hlorirani ugljikovodici, aflatoxin
4. DISPNEJA (otežano disanje) - amonijeve soli, rodenticidi, cijanidi, nitrati, nitriti
5. EKSCITACIJA (podraženost) - cijanidi, Pb, strihnin, fluoracetat
6. HEMOLIZA (raspad eritrocita) - Cu, Pb, dinitrobutilfenol, uljne otopine za špricanje voća u jesen
7. IMUNOSUPRESIJA - najintenzivnija posljedica za tkiva koja se brzo stvaraju; pad imuniteta domaćina - ulaz virusa, bakterija; DDT, paration, atrazin, lindan, piretrin, malation, antibiotici, kortikosteroidi, salicilati, Al, Be, Cr, Co, Zn, dioksin, olovni acetat, alifatski ugljikovodici, aromatski ugljikovodici, kokain, metadon, etanol, karnatidi, duhanski dim;
8. KOLIKA (grčevi probavila) - povraćanje, dijareja - arsen, Cu, cink-fosfid, Pb, nitrati, nitriti, dioksin, kiseline, lužine, fenol
9. DIJAREJE/POVRAĆANJE - rodenticidi, karbamati, Cd, arsen, Hg, cink-fosfid, organofosfatni insekticidi
10. PREMOR MIŠIĆA (dahtanje) - cijanidi, karbamati, Pb, organoklorirani i organofosfatni pesticidi, trijazini, Hg

Svaka od nabrojanih štetnih supstanci u ovom izvještaju ima specifične neželjene efekte na ljudsko zdravlje. O tome se sve više rade mnogobrojne studije i istraživanja širom svijeta. Ono što je ovdje važno istaći je to da osim negativnog uticaja na organe za disanje, zagađivači prouzrokuju širok spektar najgorih mogućih zdravstvenih problema o kojima se do juče nije ništa znalo.

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO – World Health Organisation) navodi da svake godine 2.4 miliona ljudi širom svijeta (od toga 310.000 u Evropi) umire zbog razloga direktno povezanih sa zagađenjem zraka. Tu se prije svega radi o slijedećim bolestima:

- Ozbiljna oštećenja pluća i ostalih disajnih organa; teškoće u disanju, upale pluća, astma, bronhitis, alergijska oboljenja organa za disanje;
- Kardiovaskularni problemi i razne bolesti srca, srčani udari;
- Razna kancerogena oboljenja;
- Anemija, leukemija

- Iritacija i oštećenja organa vida;
- Razni poremećaji nervnog sistema, gubitak memorije, poremećaji motorike
- Razvojne retardacije
- Razni poremećaji imunološkog sistema;
- Poremećaji u radu endokrinih žlijezda,
- Razna oštećenja reproduktivnih organa;
- Dijabetes;
- Oštećenja bubrega;
- Smrt usljed izloženosti velikim koncentracijama;
- Prerano umiranje zbog pojačanja simptoma raznih hroničnih bolesti; itd

Osiguranje kvaliteta života stanovništva

Ovo pitanje dobiva sve veći značaj u svijetu i kod nas. Postoje mnogobrojne studije o tome šta čini kvalitet života. Npr. Studija koju je izradila Evropska agencija za okoliš (EEA – European Environment Agency: „Ensuring quality of life in Europe's cities and towns) navodi da se kao osnovni elementi koji sačinjavaju kvalitet života, mogu posmatrati slijedeći elementi:

1. Ekonomska situacija,
2. Uslovi stanovanja i lokalno okruženje (prostor koji nas neposredno okružuje),
3. Zapošljavanje i edukacija,
4. Odnosi unutar porodice,
5. Balans između posla i društvenog života pojedinca,
6. Zdravlje i uslovi koji omogućuju brigu za zdravlje,
7. Subjektivan osjećaj dobrobiti i sreće,
8. Subjektivna percepcija kvaliteta društva.

Ovdje ćemo postaviti samo još jedno pitanje: Da li je moguće da se osigura kvalitet života stanovništva Zavidovići, ako postoji:

- Napušteno zemljište uništeno divljim deponijama i privrednim aktivnostima;
- Posječenu šumu i uništenu svu ostalu vegetaciju;
- Uništenu rijeku, čija je voda prljava, riblji fond uništen, a obalna vegetacija „ukrašena“ najlon kesama;
- Smog i blatnjave ulice na koje je pala čađ nastala loženjem, naročito u šestomjesečnom periodu grejne sezone?

VIII 7. Ciljevi koje treba postići u pravcu zaštite životne sredine

Da bi se zaustavio trend u nagomilavanju evidentiranih problema potrebno je postaviti određene ciljeve i angažovati sve raspoložive resurse u ostvarenju tih ciljeva. A ciljevi se mogu definisati kroz praktičan i nadasve učinkovit rad na terenu što upućuje da se svaki od gore navedenih segmenata može posmatrati kao eventualni globalni cilj (šuma, voda, zrak, zemljište, flora, fauna i sl.), a poseban cilj koji bi u sebi sublimirao sve ostale ciljeve jeste odnos prema divljim deponijama smeća.

Ukoliko se pristupi sistematskom rješavanju problema divljih deponija, što svakako podrazumijeva fizičko uklanjanje i sanaciju terena, onemogućavanje stvaranja novih i reaktiviranje starih deponija i sl., to bi stvorilo dobre osnove za lakše rješavanje drugih isto tako bitnih ciljeva, kao što su zaštita većih i manjih vodotoka,

izvorišta pitke vode, poljoprivrednog zemljišta ali i šumskog područja jer se obično ovakve deponije po nekoj čudnoj logici i formiraju uz gore nabrojane lokalitete. S obzirom da se radi o više hiljada kubnih metara nagomilanog smeća (otpada) upućuje nas na potrebu ozbiljnog angažovanja oko rješavanja ovog problema. Svi dalji potezi bi bili koordinirani i potkrijepljeni kvalitetnim projektima čijom bi se vremenskom implementacijom uspostavio sistem vrijednosti koji bi se u narednim fazama dograđivao i oplemenjivao.

Krajnji cilj (živjeti u zdravoj sredini) možemo ostvariti svi zajedno ako podignemo nivo svijesti svakog pojedinca, grupe ili kolektiva, što se može postići uspostavljanjem novog pristupa ovoj problematici. Kultura življenja postaje nasušna potreba, a ne hir kako je to donedavno izgledalo.

RB	EKOLOŠKE MJERE I AKTIVNOSTI
1	Zatvaranje postojeće deponije otpada „Ekonomija“
2	Uklanjanje divljih deponija -identifikacija i dokumentovanje -fizičko uklanjanje DD
3	Postavljanje kontejnera za smeće i sirovine na mjestima sadašnjih DD
4	Zaštita i uređenje vodotoka
5	Izgradnja novog vodovoda: Kamenica (Suha) -grad i uključivanje u širu mrežu vodovoda na međuopštinskom nivou
6	Izgradnja novog kanalizacionog sistema sa kolektorima i prečistačima
7	Aktivnosti na zaštiti od poplava
8	Kvalitetan tretman sekundarnih sirovina
9	Pošumljavanje ogoljelih šumskih površina
10	Šumski red (uklanjanje ostataka drveća nakon sječe šume u smislu protivpožarne zaštite, daljeg pošumljavanja i komunikacija i iskorištenja biomase)
11	Uređenje slobodnih zelenih površina
12	Edukacija stanovništva, posebno mladih
13	Saradnja sa svim udruženjima i organizacijama čiji je rad usmjeren ka prirodi i prirodnim resursima

IX TURIZAM

Bogatstvo prirodnim resursima i ljepota brdsko-planinskih i gorskih pejzaža stvara ogromne potencijale za razvoj turizma na području naše općine.

Najpoznatija izletišta i lokacije na kojima je moguće intenzivnije bavljenje turizmom (ekoturizam, seoski turizam, kao i turizam za ciljane skupine kao što su planinari, spelolozi, rafteri, lovci, ribolovci i sl.) su Kamenica i područje Spomenika prirode Tajan, Maoča i izletišta Ridžali.

Prirodne pogodnosti koje posjeduje općina nisu praćene odgovarajućom infrastrukturom, opremljenošću. Međutim, Općina Zavidovići je u posljednjim godinama intenzivirala svoje napore u obezbjeđenju sredstava za razvoj turizma, što je rezultiralo ulaganjem u prateću infrastrukturu izletišta „Luke“ u Kamenici i izletišta Ridžali.

Turistički potencijal općine Zavidovići prepoznala je Evropska komisija u BiH, koja je finasirala projekat Tourism, Adventure, Joy, Attraction, Nature (T.A.J.A.N.), a čijom provedbom je obezbijedena turistička infrastruktura i stvoreni dodatni uslovi za dalji razvoj turizma.

Kao poseban potencijal za razvoj turizma ne možemo, a da ne spomenemo i bogatstvo tekućom vodom kao prirodni resurs koji treba čuvati i ulagati mnogo truda na razvijanju svijesti o očuvanju voda kako bi se takvi resursi mogli ponuditi tržištu. Tako se više od decenije zahvaljujući potencijalima rijeke Krivaje organizuje već tradicionalni rafting, a lokalno stanovništvo Maoče i Ribnice ostvaruje sporadični dohodak prodajom lokalnih proizvoda kupačima i kamperima u gornjem toku Krivaje. Na području općine postoji jedan hotel «B» kategorije sa 35 soba i 50 ležaja. Hotel se uglavnom koristi za poslovne partnere preduzeća Krivaja i rijetko za turističke aranžmane.

Dakle u odnosu na prirodne resurse, Zavidovići imaju značajne potencijale za razvoj turizma, a isti mogu biti vrlo atraktivni za potencijalne strateške partnere, javno-privatno partnerstvo, koncesije itd.

Turistička infrastruktura (hoteli, moteli, pansioni, restorani, promotivni centri) je na dosta niskom nivou, te bi turističku djelatnost trebalo učiniti atraktivnom za domaće i strane ulagače i strateške partnere. Stoga je potrebno intenzivirati promotivne i marketinške aktivnosti u sektoru turizma, unaprijediti ljudske resurse u ovom sektoru kako bi se stvorile mogućnosti za investiranje u njegov razvoj. Posebno je značajno unaprijediti saradnju sa susjednim i drugim regijama, kako bi se razvijao zaokruženi turistički tematski proizvod i ponuda.

X KULTURA

X 1. Kulturne manifestacije

Kulturne manifestacije na nivou općine finansiraju se sa Transfera za kulturne djelatnosti i manifestacije u Budžetu Općine, na kojem je za 2015. godinu obezbijeđen iznos od 20.000,00KM. Sredstva planirana na ovom Transferu koriste se za finansiranje i sufinansiranje projekata kulturnih djelatnosti i manifestacija: izložbe, književno, likovno i muzičko stvaralaštvo, izdavačka djelatnost, unaprjeđivanje muzičke kulture, muzički koncerti, zaštita kulturne baštine, razvoj zavičajne zbirke i muzejska djelatnost, te druge sadržaje od značaja za razvoj kulture na području općine.

Za raspodjelu sredstava Općinski načelnik utvrđuje Kriterije i raspisuje Javni poziv za dostavljanje projekata iz oblasti kulture. Korisnici ovih sredstava su udruženja, kulturno-umjetnička društva, javne ustanove i različite institucije iz oblasti kulture.

U 2015. godini, na nivou općine organizovale su se kulturne manifestacije, koje se finansiraju iz općinskih budžetskih sredstava, po gore navedenom načinu raspodjele sredstava ("Međunarodna likovna kolonija "Proljeće u Zavidovićima", Festival "Raspjevana jesen", „Mini playback show”, Promocija književnog stvaralašta, Bajramsko sijelo, Božićni koncert, Smotra dramskih sekcija osnovnih škola, Revijalna izložba...)

X 2 . Muzejske zbirke i eksponati

- Zavičajna zbirka, JU „Javna biblioteka Zavidovići“;
- Zbirka fotografija o razvoju grada – općine i zdravstva na ovom području, „JU Dom zdravlja sa poliklinikom Zavidovići“;
- Muzejska zbirka (fotografije, postrojenja, parna uskotračna lokomotiva) o razvoju drvne industrije na ovom području, IP "Krivaja" Zavidovići;
- Zbirka starih fotografija i predmeta iz života i rada stanovnika Župe zavidovičke, Župni ured "Sv.Josipa" – HKD "Napredak" Zavidovići;
- "Spomen soba", zbirka fotografija i dokumenata o zbivanjima na području općine iz perioda odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992. – 1995. godina, JOB "Unija veterana" .

XI SPORT I REKREACIJA

XI 1. Sportske organizacije

Kod nadležne općinske službe evidentirano je 25 sportskih subjekata:

2. sportska saveza: Sportski savez općine, Savez za sport i

rekreaciju invalida općine;

3. Sportska društva i udruženja: Društvo pedagoga fizičke kulture općine , Planinarsko društvo „Tajan“, Univerzalna škola sporta „Lider“ i Gorska služba spašavanja „Zavidovići“;

20 sportskih klubova: Nogometni klub „Krivaja“, Rukometni klub „Krivaja“, Ženski rukometni klub „Krivaja“, Košarkaški klub „Krivaja“, Kajak-kanu klub „Mladost“, Invalidski odbojkaški klub „Zavidovići“, Šahovski klub „Krivaja“, Karate klub „Krivaja-Bushido“, Teniski klub „Zavidovići“, Kuglaški klub „Krivaja“, Sportski naučno-istraživački klub „Atom“, Rafting klub „Krivaja-Zavidovići“, Ženski odbojkaški klub «Zavidovići», Muški odbojkaški klub „Zavidovići“, "Streljački klub Zavidovići"Zavidovići, Sportski klub "Bubamara" iz Zavidovića, Karate klub "Mersad Kurtalić" Zavidovići, UG Fitnes klub "Gladijator" Zavidovići, Akademski Kajak kanu klub "Duga" Zavidovići, UG "Sportski klub Napredak" Zavidovići

1. Sportski savez općine Zavidovići:

Savez je formiran 2002. godine i okuplja 25 članica (savezi, udruženja i klubovi sa područja općine). Sa svojim članicama suorganizator je različitih sportskih manifestacija (univerzalna škola sporta, obilježavanje Svjetskog dana sporta, turniriri u malom nogometu). Samostalno je organizator manifestacije "Izbor sportiste godine" na nivou općine i jednom godišnje izdaje sportski časopis.

2. Savez za sport i rekreaciju invalida općine Zavidovići:

Savez je formiran 1997. godine i okuplja oko 70 sportista u različitim disciplinama invalidskog sporta. Organizator je općinskih takmičenja i nastupa na kantonalnim i državnim prvenstvima sportista invalida u svim selekcijama i kategorijama invalidskog sporta.

3. Društvo pedagoga fizičke kulture općine Zavidovići:

Društvo je formirano 1999.godine i 27 školskih sekcija, 550 članova i 45 stručnih saradnika u različitim sportovima. Organizator je općinskih i kantonalnih školskih sportskih takmičenja, kao i različitih sportskih manifestacija: Male olimpijske igre, turniri, planinarski pohodi, škole skijanja, škola plivanja, univerzalna škola sporta, Memorijalni kros u povodu Dana općine i slično.

4. Planinarsko društvo "Tajan":

Društvo je jedan od najstarijih sportskih kolektiva na području općine. Okuplja oko 100 članova u disciplinama: planinarske orijentacije, sportsko penjanje, brdski biciklizam i alpinizam. Organizator je i učesnik niza sportskih susreta i takmičenja u navedenim disciplinama. Društvo je organizator sportske manifestacije «Zavidovićka čimburijada» na Kleku. U 2012. godini PD „Tajan“ je, u saradnji sa SNIK „Atom“, uspješno organizovalo pohod na najviši vrh Balkana - Musalu u Bugarskoj.

5. Nogometni klub "Krivaja":

Klub je osnovan 1919.godine. Okuplja oko 176 registrovanih članova u pet takmičarskih selekcije i 3 sportska trenera. Klub raspolaže sa Gradskim nogometnim stadionom, koji je javni sportski objekat. Takmiči se u II nogometnoj ligi FBiH. Organizator je sportskih manifestacija na obilježavanju godišnjice kluba i memorijalnih turnira, a učesnik je Međunarodnog turnira omladinskih selkcija u Luksemburgu i Danske škole nogometa.

6. Rukometni klub "Krivaja":

Klub je osnovan 1952.godine. Okuplja170 registrovanih članova sportista i 3 sportska trenera, u 4 takmičarske selekcije. Klub koristi Gradsku sportsku dvoranu, koja je javni sportski objekat. Klub se takmičio u prvoj ligi FBiH, gdje je ostvario 1. mjesto, te ostvario

plasman u Premijer rukometnu ligu BiH. Klub ima 5 reprezentativaca u juniorskoj reprezentaciji BiH U-18. Prije rata: finalisti Kupa Jugoslavije, osvajači „Trofej Zagreb 1670“, u poslijeratnom periodu: dva puta finalisti Kupa BiH.

7. Košarkaški klub “Krivaja”:

Klub je formiran 1976. godine. Klub ima oko 80 članova od čega 26 registrovana igrača u 2 selekcije i jednog sportskog trenera. Za utakmice i treninge koristi Gradsku sportsku dvoranu. Trenutno se kadeti i juniori takmiče u Ligi mladih ZE-DO kantona. Organizator je Škole košarke i učesnik sportskih susreta i košarkaških turnira, posebno u okviru Manifestacije Vivicitta. U Ligi mladih BiH na nivou kantona ostvaren je plasman na 8. mjesto.

8. Kajak – kanu klub “Mladost”:

Klub je osnovan 1964. godine. Klub ima 11 članova - registrovanih sportista, u 3 muške selekcije i 1 ženskoj selekciji, i jednog sportskog trenera. Klub je učesnik Državnog prvenstva na divljim vodama, međunarodnih takmičenja na divljim vodama u svim selekcijama (Štefanjski spust i Otvoreno prvenstvo zagreba na rijeci Savi - Zagreb, Otvoreno prvenstvo Srbije na rijeci Drini). Klub se takmiči na nivou Države i višegodišnji je prvak BiH u disciplini spust, a organizator je KUP i ligaških takmičenja BiH, te učesnik međunarodnih takmičenja u sportovima na vodi u Hrvatskoj, Sloveniji i Italiji.

9. Invalidski odbojkaški klub “Zavidovići”:

Klub je počeo sa radom 1996. godine. Klub ima 21 registrovanih sportista u seniorskoj i juniorskoj selekciji i jednog sportskog trenera. Takmiči se u Premijer ligi SSO BiH, gdje je osvojio 5. mjesto u protekloj sezoni. Organizator je Međunarodnog turnira u sjedećoj odbojci „Zavidovići open“, a učesnik više turnira u sjedećoj odbojci na regionalnom i međunarodnom nivou, gdje postiže izuzetno vrijedne rezultate.

10. Ženski rukometni klub “Krivaja”:

Klub je formiran 1954. godine. Klub ima 160 registrovanih sportista u 4 selekcije, sa 4 sportska trenera. Klub je upravitelj Gradske sportske dvorane. Od 2012. godine Klub se takmiči u Premijer ligi BiH, što je jedan od najvećih uspjeha ženskog rukometa i sporta u cjelini na području općine. Uspješan je organizator i učesnik više turnira u ženskom rukometu na nivou općine, regije i državnog nivou.

11. Šahovski klub “Krivaja”:

Klub je formiran 1961. godine. Klub okuplja 50 šahista, a ima 16 registrovanih takmičara, u dvije selekcije. Klub se takmiči u Prvoj ligi FBiH. Učesnik je u takmičenjima Kupa BiH u šahu, prvenstva i kup takmičenja na nivou ZE-DO kantona i nekoliko drugih takmičenja turnirskog tipa. Klub je organizator turnira u povodu Dana općine.

12. Teniski klub “Zavidovići”:

Klub je formiran 1986. godine. Klub ima 111 registrovanih sportista u 4 muške i 4 ženske selekcije i 2 sportska trenera. Klub ima vlastite terene. Učestvuje u takmičenjima Teniskog saveza BiH na kantonalnom, federalnom i državnog nivou, a organizator je klubskih turnira u proljetnoj i zimskoj sezoni i Turnira u povodu Dana općine.

13. Kuglaški klub “Krivaja”:

Klub je osnovan 1958. godine, a obnovio rad 2002.godine. Klub ima 25 članova - registrovanih sportista u četiri selekcije i jednog sportskog trenera. Klub se nije takmičio u Prvoj ligi FBiH i u KUP-u BiH, iz razloga što je kuglaška dvorana u Maglaju, koju klub koristi za treninge i takmičenja stradala u majskim poplavama. Klub se takmičio na kuglaškim turnirima u 2015. godini. Od značajnijih rezultata ostvario je treće mjesto u Orašju.

14. Sportski i naučno-istraživački klub "Atom":

Klub je formiran 1981. godine. U periodu nakon rata članovi Kluba djelovali su u okviru PD "Tajan", a rad je obnovljen 2004.godine. Klub okuplja 110 članova, od čega 74 registrovanih sportista u nekoliko disciplina: ronjenje, sportsko penjanje, alpinizam, brdski biciklizam, speleologija i visokogorstvo. Učesnik je i organizator brojnih takmičenja u ovim disciplinama na nivou općine, regije i šire, kao i sportskih manifestacija: Mountain bike trke u Kamenici, Međunarodni speleološki kamp, Provenstvo BiH u sportskom penjanju, alpinistički usponi, speleološke vikend akcije, ronilačke akcije, akcije na vrhove uspona preko 2000 m, brdsko biciklističke transverzale. Klub je u fazi pripreme ekspedicije na Mont Blanc 2016.

15. Ženski odbojkaški klub «Zavidovići»:

Klub je formiran 2007. godine. Ima 45 članova, od čega 30 registrovanih sportiskinja u 4 selekcije sa 2 sportska trenera. Takmiči se u Drugoj ligi FBiH. Za treninge i utakmice koristi Sportsku dvoranu. Organizator je i učesnik nekoliko turnira u ženskoj odbojci na nivou općine i u Kantonu.

16. Univerzalna škola sporta „Lider“:

Ovo udruženje radi sa djecom osnovnih škola na razvijanju sporta među mladima. Organizator je sportskih susreta mladih na nivou općine i regije, uspješno učestvuje na turnirima u odbojci i nogometu. Udruženje broji 40 muških registrovanih članova i 60 ženskih registrovanih članova.

17. Gorska služba spašavanja - Stanica Zavidovići:

GSS okuplja 30 članova u disciplinama: alpinistički usponi, speleologija, sportsko penjanje, brdski biciklizam. Posebno aktivnosti su vezane za : obuku spasilaca, obuku instruktora, vježbe spašavanja i speleospašavanja, te aktivnosti na organizovanju obezbjeđivanja različitih sportskih manifestacija. Udruženje je suorganizator ekspedicije Mont Blanc u 2016.g.

18. Karate klub "Krivaja-Bushido" Zavidovići:

Klub ima oko 40 članova, od čega 14 registrovanih takmičara u četiri muške selekcije i 9 registrovanih takmičara u četiri ženske selekcije. Klub učestvuje na takmičenjima na državnom nivou i međunarodnim turnirima, a organizator je Međunarodnog turnira i seminara u karateu. U 2015.godini klube je osvojio 62 medalje i pehar za najuspješniji klub u okviru Karate saveza BiH.

19. Rafting klub "Krivaja - Zavidovići":

Ovaj Klub formiran je 2013. godine, nakon prestanka rada Rafting kluba „Krivaja“. Ima 30 članova kluba. Organizator je Međunarodnog raftinga na rijeci Krivaji «Za čistu Krivaju».

20 .Muški odbojkaški klub «Zavidovići»:

Klub ima 42 registrovana sportista u 3 selekcije sa 6 sportska trenera. Takmiči se u Prvoj ligi FBiH-Grupa „A“, za seniore. Za treninge i utakmice koristi Sportsku dvoranu. Organizator je i učesnik nekoliko turnira u muškoj odbojci na nivou općine i u regiji za seniorsku i mlađe selekcije.

21. Sportski klub "Bubamara" iz Zavidovića:

Klub ima 40 članova registrovanih u pionirskoj selekciji. Učestvuje u Bubamara Cup-u u Kamenici i Bubamara Cup-u Sarajevo i Bubamara Cup-u u Češkoj.

22. UG Fitnes klub "Gladijator" Zavidovići:

Udruženje broji 25 članova. Udruženje se bavi promocijom rekreacije i zdravog načina života.

23. Akademski Kajak kanu klub "Duga" Zavidovići:

Klub ima 3 registrovana člana u kadetskoj selekciji. Učestvuje na državnom prvenstvu u spustu i slalomu, te na brojnim međunarodnim takmičenjima unutar i izvan Bosne i Hercegovine.

24. Karate klub "Mersad Kurtalić" Zavidovići:

Klub ima 27 registrovanih članova u muškim selekcijama i 7 registrovanih članova u ženskim selekcijama. Klub je članica Karate saveza Bosne i Hercegovine i učesvuje na Državnom prvenstvu Bosne i Hercegovine i brojnim međunarodnim turnirima u BiH i inostranstvu (Turska, Švicarska, Poljska; Srbija).

25. "Streljački klub Zavidovići" Zavidovići:

Klub je osnovan u 2013. godini sa ciljem planiranja, usavršavanja i popularizacije razvoja streljaštva na području općine Zavidovići. Klub je u procesu registracije kod Streljačkog saveza BiH. Kroz sportske sekcije Streljačkog kluba Zavidovići je prošlo oko 500 članova u 2015. godini.

26. UG "Sportski klub Napredak" Zavidovići

Klub je osnovan u 2015. godini sa ciljem stvaranja uslova za organizovanje, provođenje i razvoj sportova, kao što su: fudbal, rukomet, fitness, body buliding i drugi sportovi.

XI 2. Sportske manifestacije

Sportski savezi, društva, klubovi i škole, pored svojih redovnih sportskih aktivnosti: ligaških takmičenja, regionalnih i državnih prvenstva, regionalnih i međunarodnih turnira, organizatori su i sportskih manifestacija na nivou općine:

Izbor sportiste godine, u organizaciji Sportskog saveza Općine Zavidovići, Rafting na rijeci Krivaji - „Za čistu Krivaju“, u organizaciji Rafting kluba „Krivaja“, Međunarodna utrka „VIVICITTA“, u organizaciji Društva pedagoga fizičke kulture, Međunarodni turnir u sjedećoj odbojci u organizaciji Invalidskog odbojkaškog kluba „Zavidovići“, Mountain bike utrka Zavidovići, u organizaciji SINK „Atom“, „Čimburijada“, u organizaciji Planinarskog društva „Tajan“, Male olimpijske igre, u organizaciji Društva pedagoga fizičke kulture, Turnir u ženskom rukometu, u organizaciji Ženskog rukometnog kluba „Krivaja“, Međunarodni rukometni turnir "Rukomet u srcu" u organizaciji "RK Krivaja", Međunarodni karate turnir i seminar, u organizaciji Karate kluba „Krivaja - Bushido“, Karate turnir Mersed Kurtalić.

Sportska društva, klubovi i škole organizatori su i nekoliko sportskih manifestacija u povodu obilježavanja Dana općine Zavidovići: Memorijalna ulična trka, Planinarski pohod na Tajan, Teniski turnir i Šahovski Turnir; Sportske manifestacije „Ljeta ugradu“: Malonogometni turnir NVO, Dječija igraonica, Skokovi sa mosta; Sportske manifestacije „Dječije nedjelje“.

Sve sportske manifestacije daju značajan doprinos afirmaciji sportskih postignuća naših saveza, društava, klubova i škola i popularizaciji fizičke kulture isporta među mladima.

XI 3. Sportski objekti

Razvoj fizičke kulture i sporta neposredno je vezan za sportske objekte, njihovu izgradnju, održavanje i svrsishodno korištenje u smislu ostvarivanja javnog interesa u ovoj oblasti.

Na području općine Zavidovići trenutno su u funkciji sportski objekti: Nogometni stadion, javni sportski objekat u vlasništvu Općine, kojim upravlja NK „Krivaja“, Sportska dvorana, javni sportski objekat, u vlasništvu Općine, koji je Odlukom Općinskog vijeća dodjeljena na upravljanje Ženskom rukometnom klubu „Krivaja“, Tenisko igralište, u vlasništvu Teniskog kluba „Zavidovići“, Školske sportske dvorane osnovnih i srednjih škola sa područja Općine („Prva“ OŠ, OŠ „Vozuća“, OŠ „Kovači“, OŠ „Gostović“, OŠ „Hajderovići“, „Srednja tehnička škola“, Mješovita srednja škola i Gimnazija "Rizah Odžečkić"), Malonogometna igrališta u ruralnim područjima u vlasništvu mjesnih zajednica, Sportski tereni na području Kamenice i Maoče u vlasništvu Općine.

Inače, problem prostora za redovan rad i sportske aktivnosti saveza, društava, klubova i škola, je izuzetno izražen. Posebno kada je u pitanju korištenje raspoloživih sportskih objekata za treninge i takmičenja.

Takmičarski klubovi: RK „Krivaja“, ŽRK „Krivaja“, KK „Krivaja“, ŽOK „Zavidovići“, koriste Sportsku dvoranu koja se koristi i za nastavu tjelesnog odgoja jedne srednje i jedne osnovne škole, zbog čega nije uvijek moguće uskladiti termine korištenja sportskog objekta sa optimalnim potrebama klubova za treninge i takmičenja.

Jedan broj sportskih klubova i škola: IOK „Zavidovići“, Karate klub „Krivaja-Bushido“ i ŽOK „Zavidovići“, Univerzalna škola sporta „Lider“ koristi i školske dvorane osnovnih i srednjih škola sa područja općine za treninge i utakmice, što takođe ne pruža najpovoljnije uslove za rad sportske aktivnosti klubova.

3.2. ZVANIČNI REZULTATI POPISA 2013. ZA PODRUČJE OPĆINE ZAVIDOVIĆI

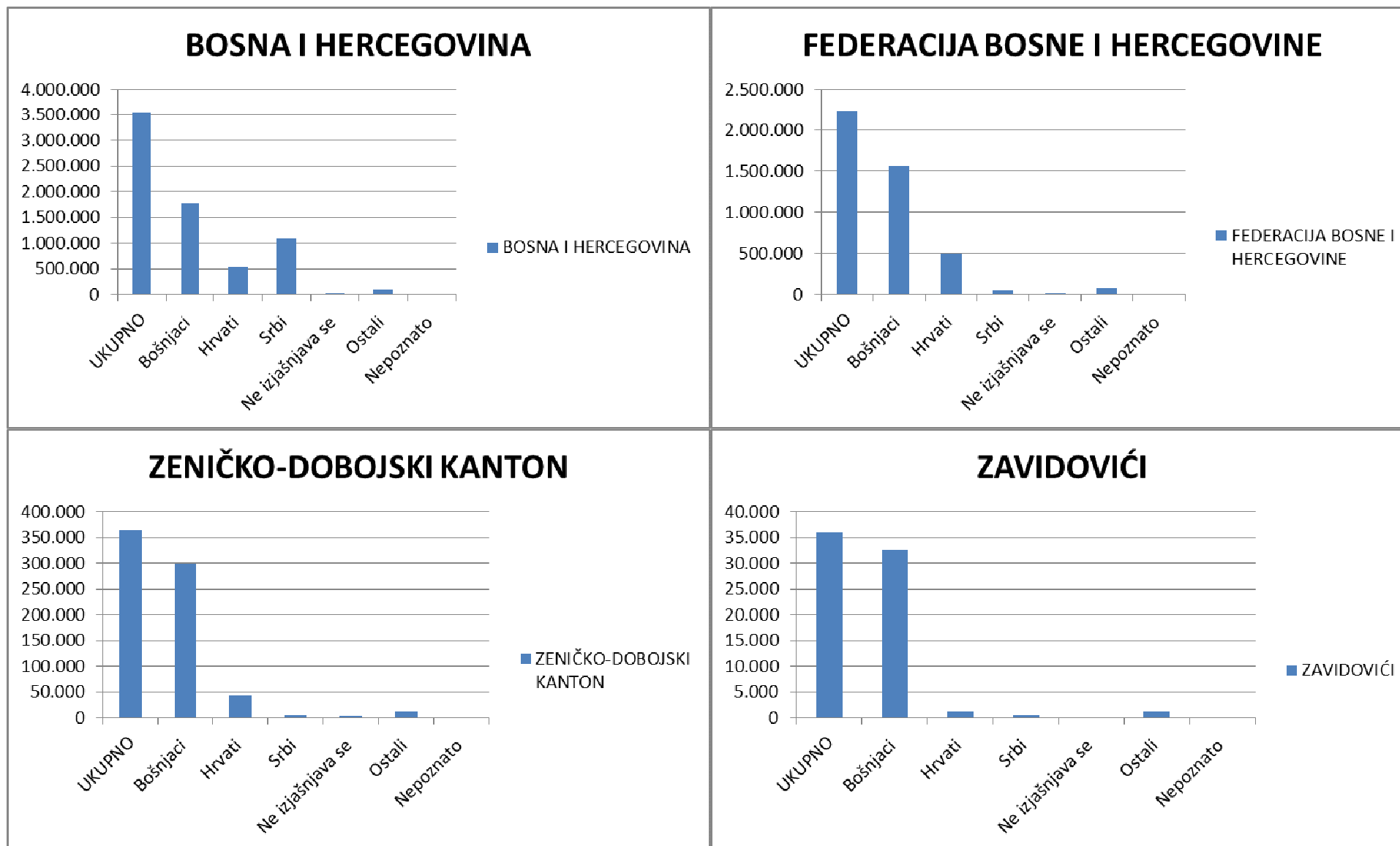
Tabelarni i grafički prikaz zvaničnih rezultata Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013. za područje općine Zavidovići sa uporednim pokazateljima za Bosnu i Hercegovinu, Federaciju Bosne i Hercegovine i Zeničko-dobojski kanton:

STANOVNIŠTVO PREMA STAROSTI PO PETOGODIŠTIMA I SPOLU / POPULATION BY FIVE-YEAR AGE GROUPS AND SEX

Teritorija/Territory	Spol/Sex	Ukupno/ Total	Starost																	
			Age																	
			0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85 i više 85 and over
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	3.531.159	174.064	176.980	192.675	242.742	228.056	252.318	252.633	249.266	241.138	260.928	276.575	258.537	223.251	153.569	140.455	117.267	62.636	28.069
	M	1.732.270	89.442	90.881	98.653	124.900	116.883	129.248	128.593	126.145	121.595	130.087	136.153	125.576	104.970	69.066	59.854	47.403	23.769	9.052
	Ž	1.798.889	84.622	86.099	94.022	117.842	111.173	123.070	124.040	123.121	119.543	130.841	140.422	132.961	118.281	84.503	80.601	69.864	38.867	19.017
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	2.219.220	114.843	116.052	126.053	161.881	150.902	164.203	160.988	157.715	154.830	167.109	173.996	156.089	128.613	88.391	81.023	65.613	35.227	15.692
	M	1.087.993	59.017	59.633	64.493	83.298	77.103	84.119	81.932	78.939	77.122	82.594	85.303	75.568	59.899	39.438	34.445	26.695	13.493	4.902
	Ž	1.131.227	55.826	56.419	61.560	78.583	73.799	80.084	79.056	78.776	77.708	84.515	88.693	80.521	68.714	48.953	46.578	38.918	21.734	10.790
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	364.433	19.906	19.610	20.927	27.674	25.340	27.092	26.050	25.766	25.290	27.980	29.498	26.069	21.251	14.217	12.208	9.237	4.593	1.725
	M	180.780	10.265	10.010	10.668	14.352	12.872	13.981	13.592	13.134	12.655	13.872	14.553	12.699	10.075	6.460	5.267	3.869	1.851	605
	Ž	183.653	9.641	9.600	10.259	13.322	12.468	13.111	12.458	12.632	12.635	14.108	14.945	13.370	11.176	7.757	6.941	5.368	2.742	1.120
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	35.988	2.005	1.997	2.073	2.919	2.503	2.702	2.462	2.621	2.569	2.761	2.991	2.539	2.081	1.377	1.028	811	413	136
	M	17.883	1.013	1.004	1.061	1.545	1.294	1.413	1.260	1.331	1.240	1.367	1.462	1.214	990	634	463	363	171	58
	Ž	18.105	992	993	1.012	1.374	1.209	1.289	1.202	1.290	1.329	1.394	1.529	1.325	1.091	743	565	448	242	78

STANOVNIŠTVO PREMA ETNIČKOM/NACIONALNOM IZJAŠNJAVANJU I SPOLU / POPULATION BY ETHNIC / NATIONAL AFFILIATION AND SEX

Teritorija / Territory	Spol/Sex	Ukupno Total	Etnička/Nacionalna pripadnost					
			Etnicity/Nationality					
			Bošnjaci / Bosniaks	Hrvati / Croats	Srbi / Serbs	Ne izjašnjavaju se / Does not declare	Ostali / Others	Nepoznato / Unknown
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	3.531.159	1.769.592	544.780	1.086.733	27.055	96.539	6.460
	M	1.732.270	867.492	267.789	534.030	11.503	48.294	3.162
	Ž	1.798.889	902.100	276.991	552.703	15.552	48.245	3.298
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	2.219.220	1.562.372	497.883	56.550	18.344	79.838	4.233
	M	1.087.993	765.523	246.360	25.999	7.962	40.011	2.138
	Ž	1.131.227	796.849	251.523	30.551	10.382	39.827	2.095
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	364.433	299.452	43.819	5.543	2.453	12.808	358
	M	180.780	148.839	21.552	2.491	1.131	6.595	172
	Ž	183.653	150.613	22.267	3.052	1.322	6.213	186
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	35.988	32.735	1.204	573	162	1.278	36
	M	17.883	16.310	531	278	81	667	16
	Ž	18.105	16.425	673	295	81	611	20

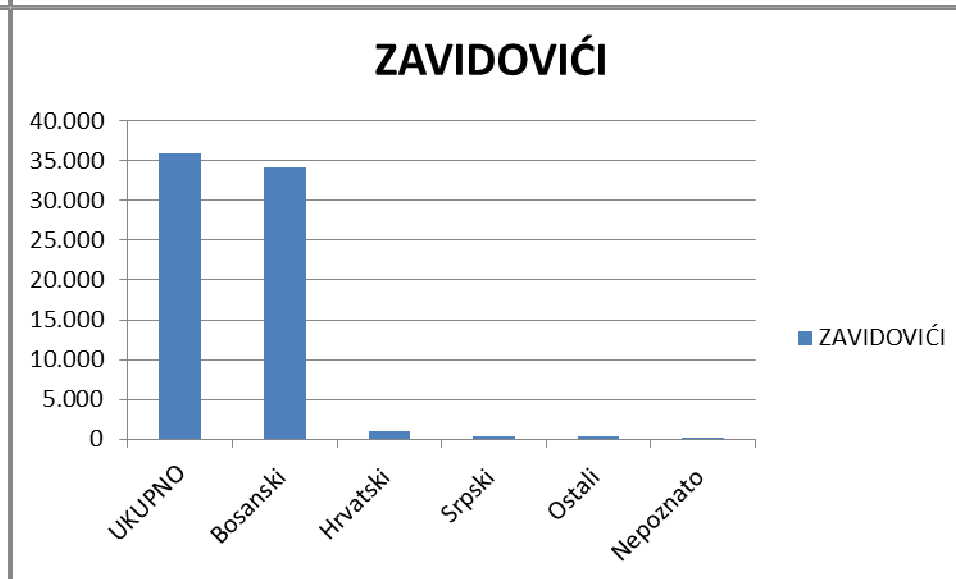
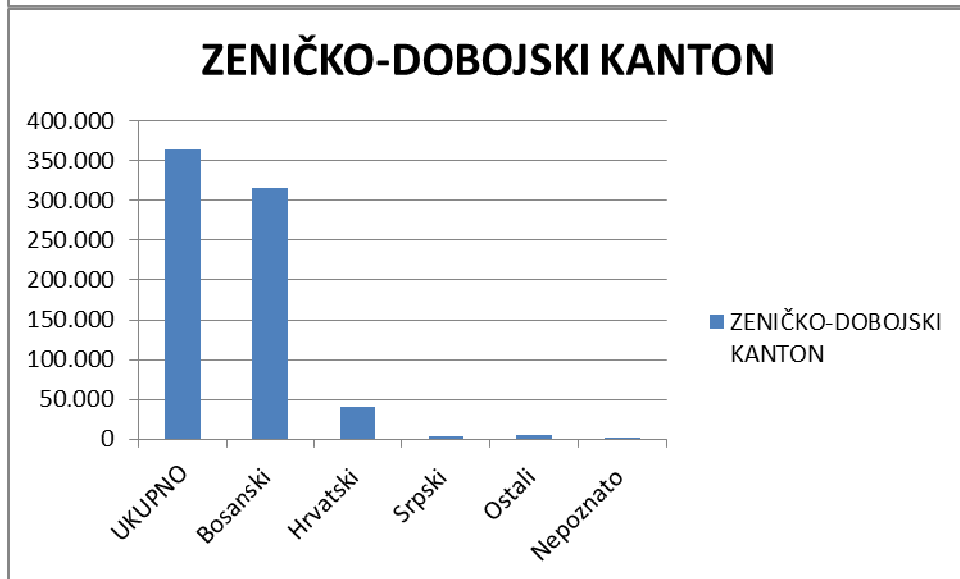
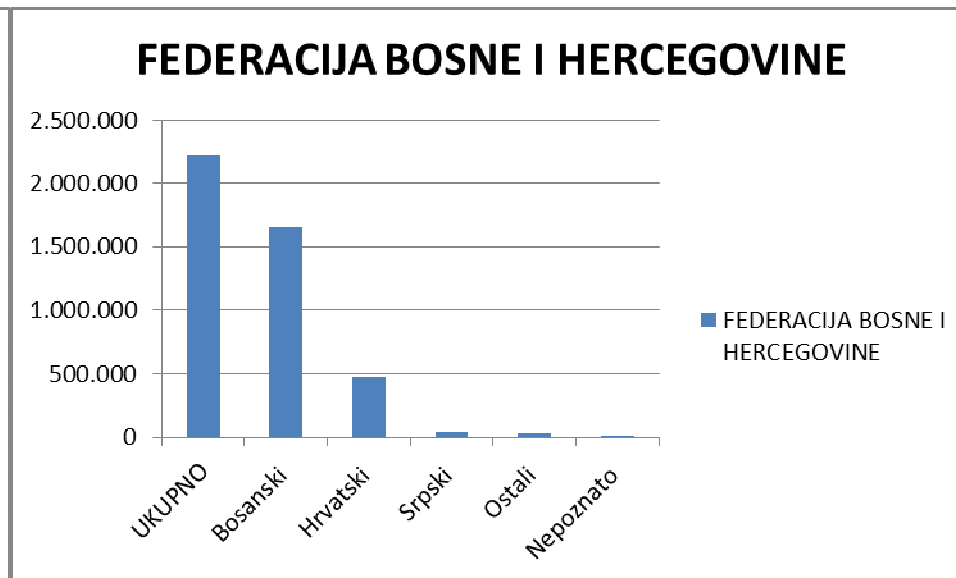
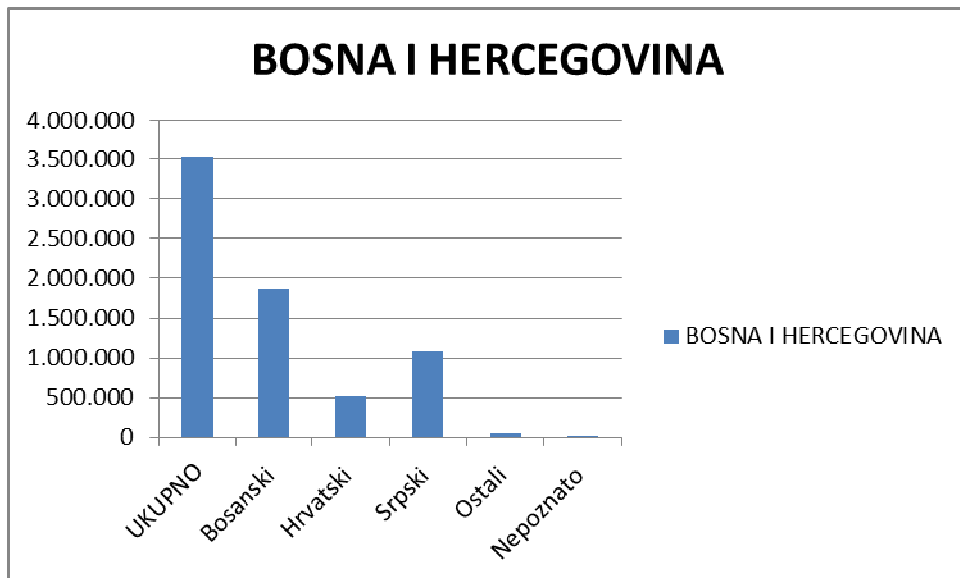

STANOVNIŠTVO PREMA IZJAŠNJAVANJU O VJEROISPOVIJESTI I SPOLU / POPULATION BY RELIGION AND SEX

Teritorija /Territory	Spol/Sex	Ukupno Total	Vjeroispovijest Religion							
			Islamska / Islamic	Katolička /Catholic	Pravoslavna / Orthodox	Agnostik / Agnostic	Ateist / Atheist	Ne izjašnjava se / Does not declare	Ostali / Others	Nepoznato / Unknown
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	3.531.159	1.790.454	536.333	1.085.760	10.816	27.853	32.700	40.655	6.588
	M	1.732.270	878.336	262.423	532.426	5.142	15.119	15.086	20.479	3.259
	Ž	1.798.889	912.118	273.910	553.334	5.674	12.734	17.614	20.176	3.329
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	2.219.220	1.581.868	490.450	57.120	9.425	21.508	23.672	30.885	4.292
	M	1.087.993	775.673	241.733	25.588	4.440	11.650	11.084	15.638	2.187
	Ž	1.131.227	806.195	248.717	31.532	4.985	9.858	12.588	15.247	2.105
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	364.433	303.994	42.965	5.827	1.048	2.468	3.269	4.523	339
	M	180.780	151.204	20.957	2.546	553	1.419	1.601	2.340	160
	Ž	183.653	152.790	22.008	3.281	495	1.049	1.668	2.183	179
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	35.988	33.292	1.154	591	68	184	196	472	31
	M	17.883	16.613	490	272	42	115	101	238	12
	Ž	18.105	16.679	664	319	26	69	95	234	19

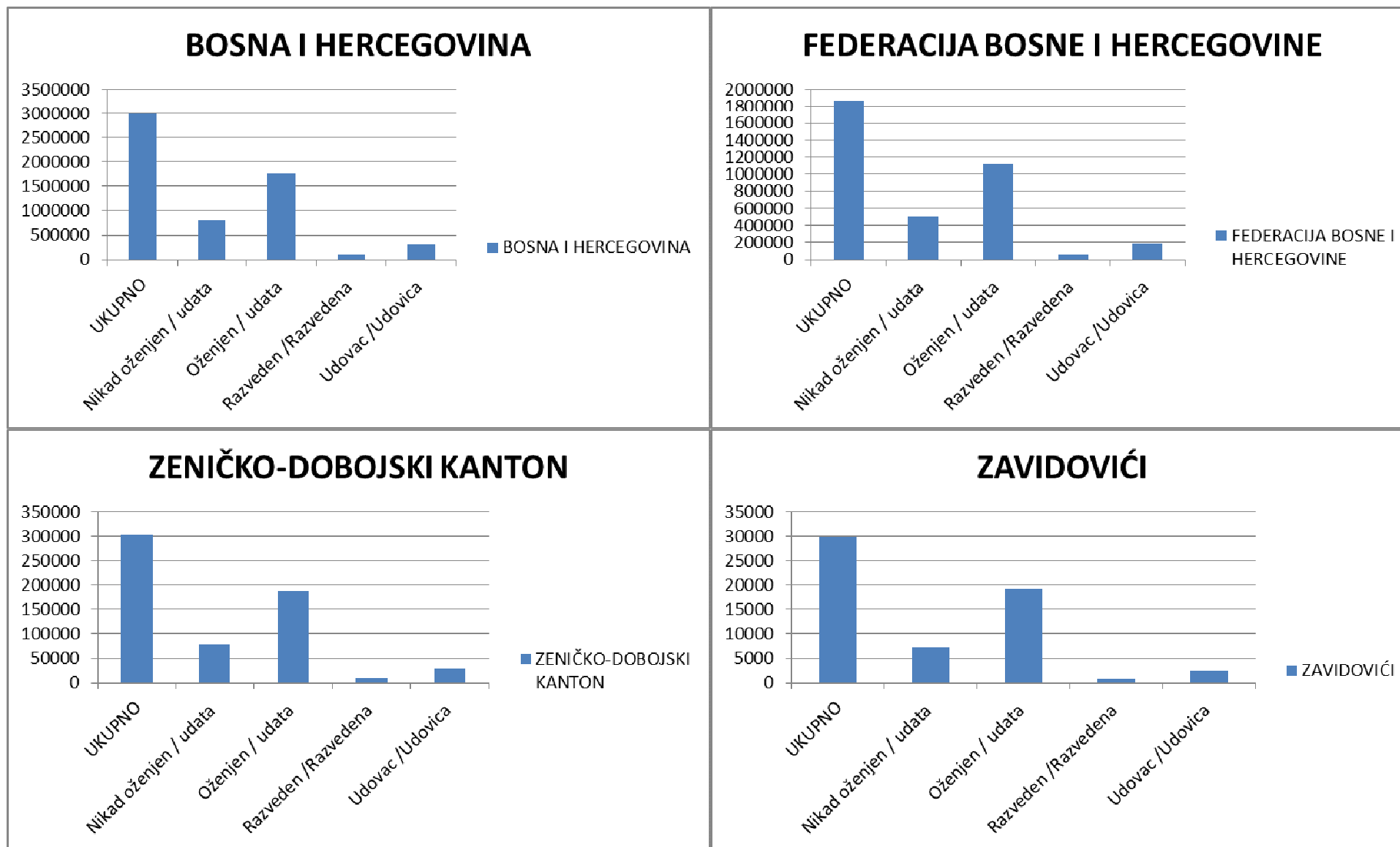
STANOVNIŠTVO PREMA MATERNJEM JEZIKU I SPOLU / POPULATION BY MOTHER TONGUE AND SEX

Teritorija / Territory	Spol/Sex	Ukupno Total	Maternji jezik Mother tongue				
			Bosanski / Bosnian	Hrvatski / Croatian	Srpski / Serbian	Ostali / Other	Nepoznato / Unknown
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	3.531.159	1.866.585	515.481	1.086.027	55.579	7.487
	M	1.732.270	913.558	255.603	533.583	25.891	3.635
	Ž	1.798.889	953.027	259.878	552.444	29.688	3.852
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	2.219.220	1.656.461	478.624	43.845	35.633	4.657
	M	1.087.993	810.174	237.618	21.015	16.863	2.323
	Ž	1.131.227	846.287	241.006	22.830	18.770	2.334
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	364.433	315.552	39.859	3.430	5.212	380
	M	180.780	156.671	19.767	1.609	2.559	174
	Ž	183.653	158.881	20.092	1.821	2.653	206
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	35.988	34.159	961	395	439	34
	M	17.883	17.011	435	203	220	14
	Ž	18.105	17.148	526	192	219	20

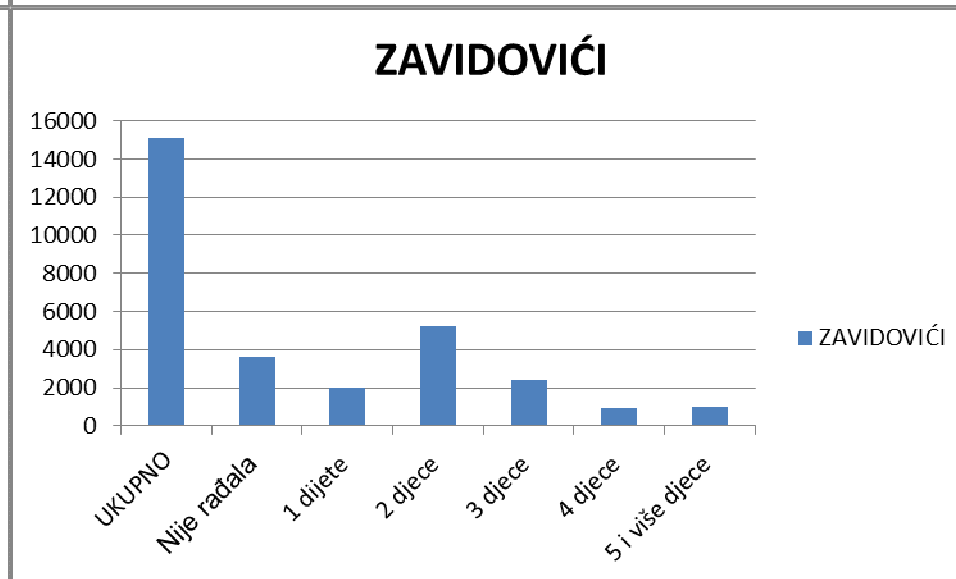
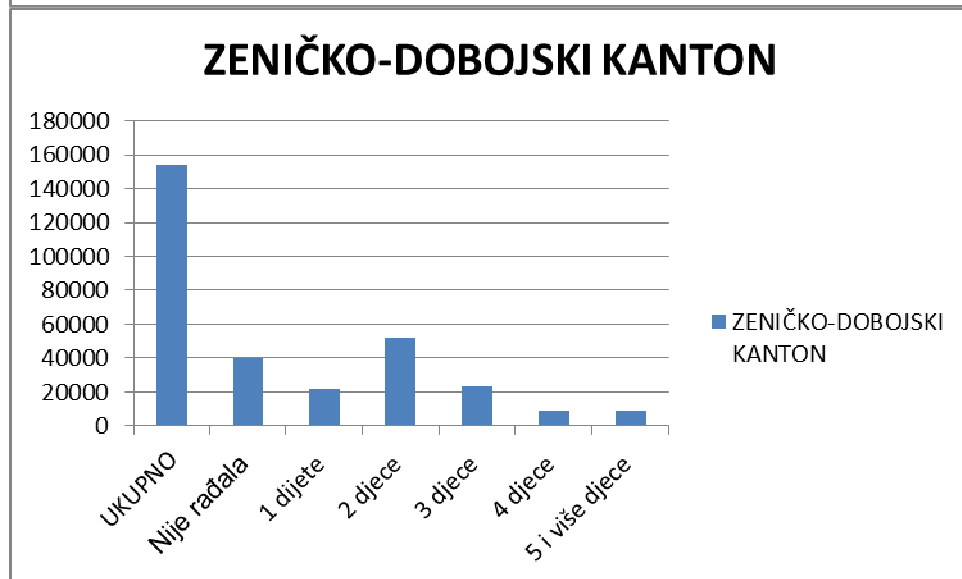
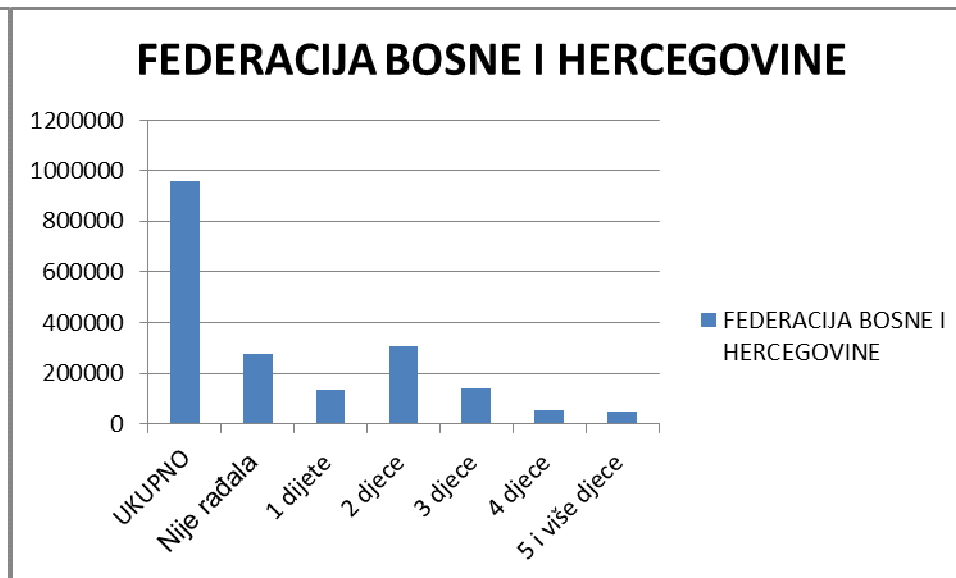
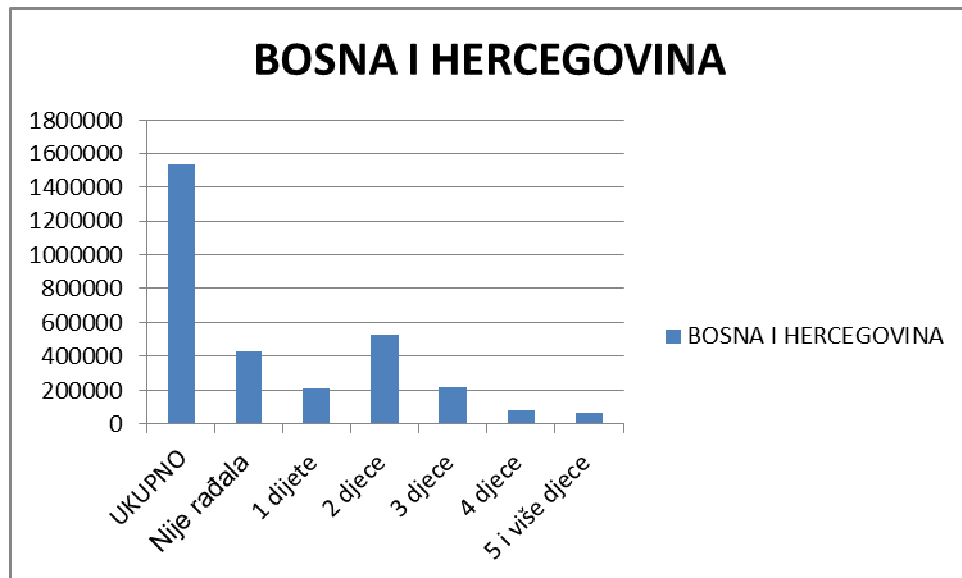
STANOVNIŠTVO STARO 15 I VIŠE GODINA PREMA ZAKONSKOM BRAČNOM STANJU I SPOLU / POPULATION AGED 15 AND OVER BY MARITAL STATUS AND SEX

Teritorija / Territory	Spol/Sex	Ukupno/Total	ZAKONSKO BRAČNO STANJE			
			Legal marital status			
			Nikad oženjen / udata / Never married	Oženjen / udata / Married	Razveden /Razvedena / Divorced	Udovac /Udovica / Widowed/widower
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	2987440	810941	1759134	100880	316485
	M	1453294	471519	878604	43733	59438
	Ž	1534146	339422	880530	57147	257047
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	1862272	504017	1115601	59553	183101
	M	904850	289508	556910	24802	33630
	Ž	957422	214509	558691	34751	149471
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	303990	77967	188111	9702	28210
	M	149837	46426	93684	4059	5668
	Ž	154153	31541	94427	5643	22542
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	29913	7356	19129	826	2602
	M	14805	4536	9384	348	537
	Ž	15108	2820	9745	478	2065

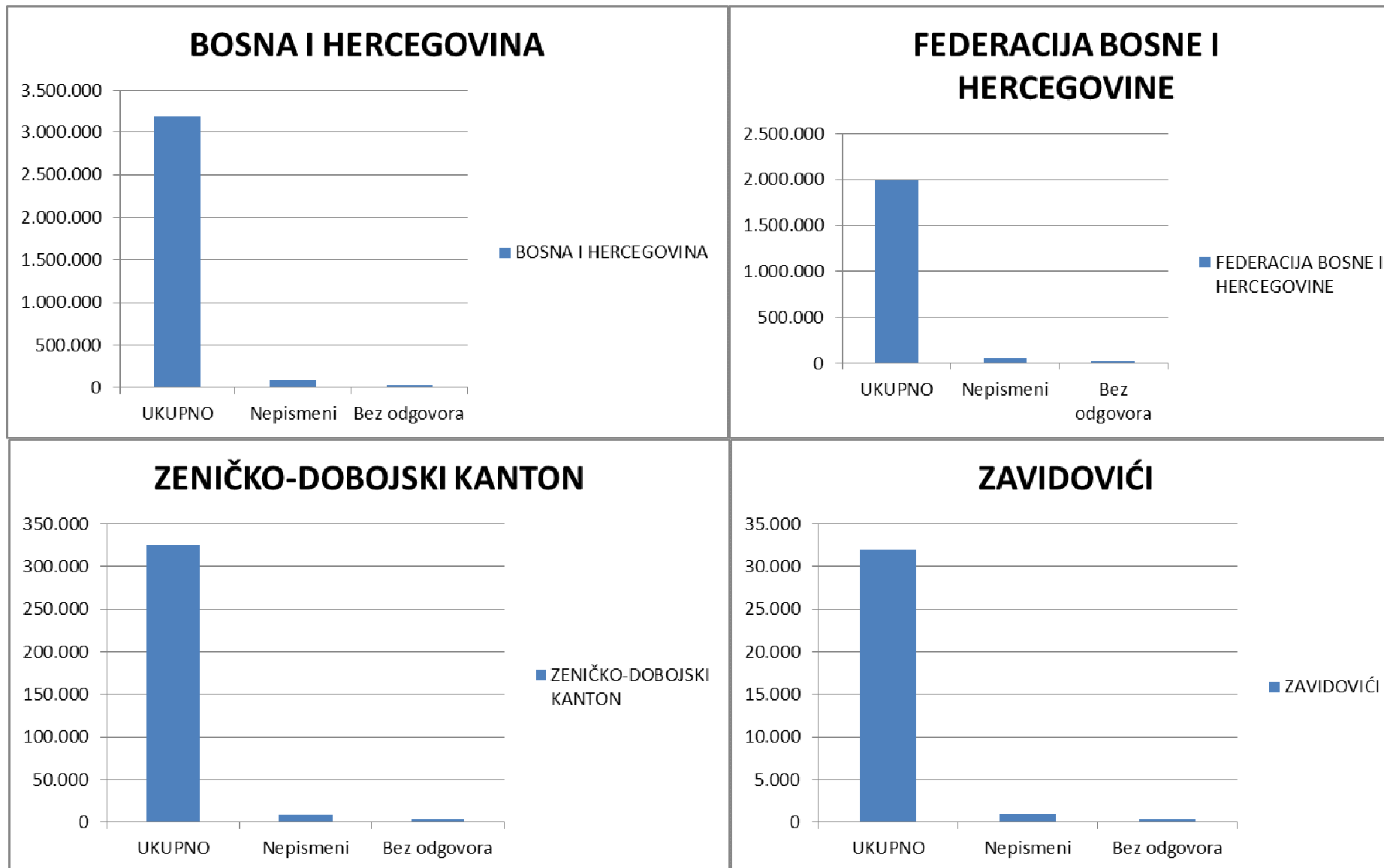
ŽENSKO STANOVNIŠTVO STARO 15 I VIŠE GODINA PREMA UKUPNOM BROJU ŽIVOROĐENE DJECE / FEMALE POPULATION AGED 15 AND OVER BY NUMBER OF LIVE BIRTHS

Teritorija / Territory	Ukupno/Total	UKUPAN BROJ ŽIVOROĐENE DJECE					
		Total number of live born children					
		Nije rađala / Did not give a birth	1 dijete / one child	2 djece / two children	3 djece / three children	4 djece / four children	5 i više djece / five and more children
BOSNA I HERCEGOVINA	1534146	426346	210210	528094	221238	79000	69258
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	957422	273774	132895	308038	138640	54056	50019
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	154153	39964	21913	51832	23202	8680	8562
ZAVIDOVIĆI	15108	3646	1989	5195	2375	915	988

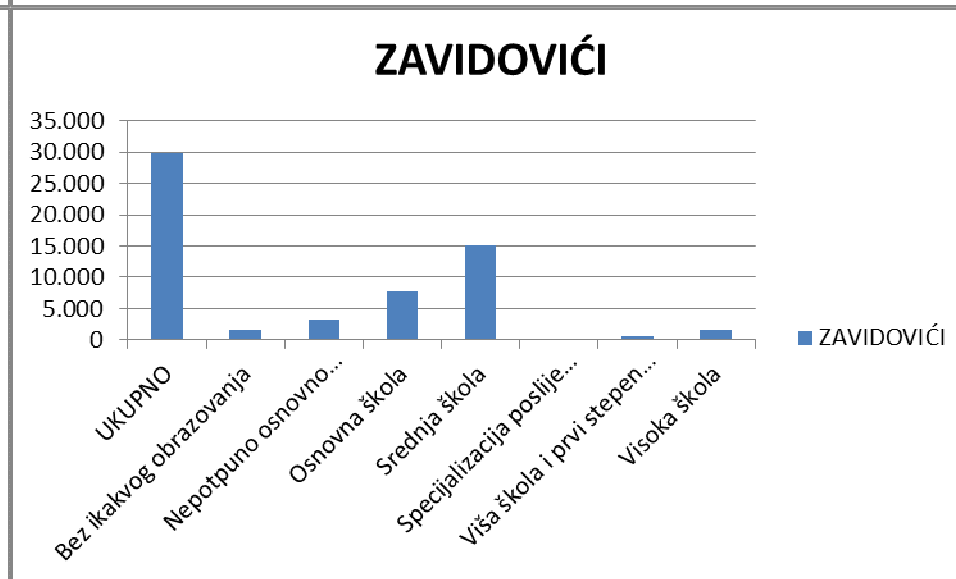
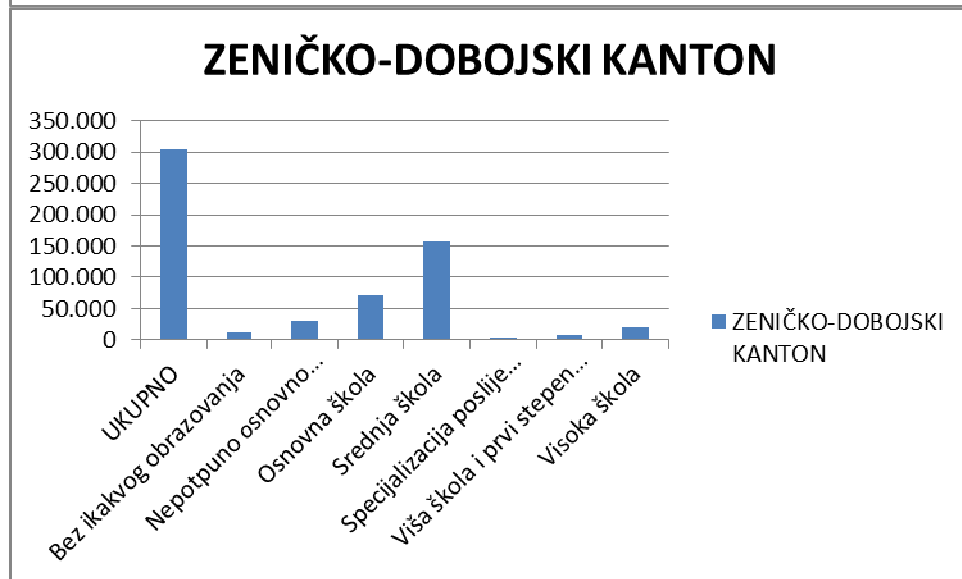
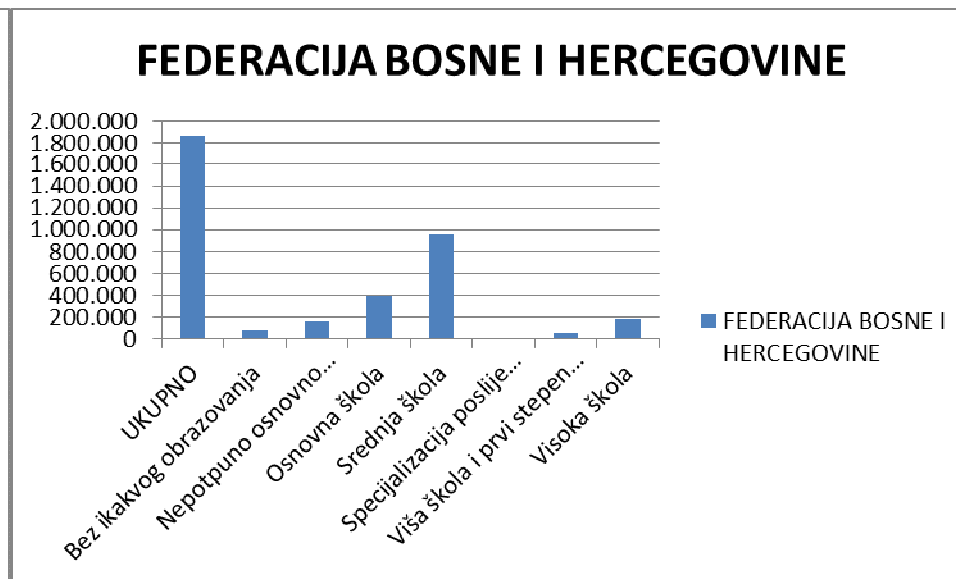
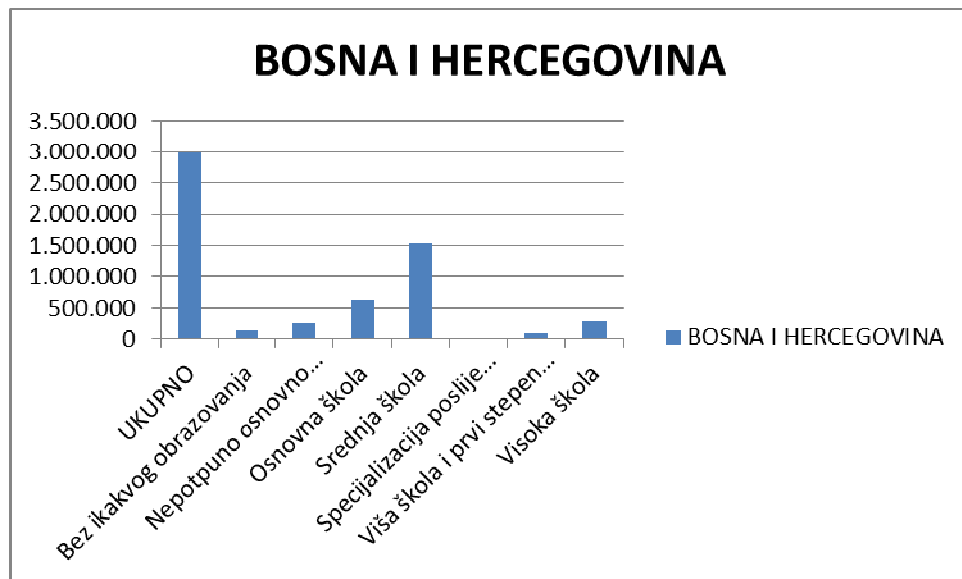
NEPISMENO STANOVNIŠTVO STARO 10 I VIŠE GODINA PREMA SPOLU / ILLITERATE POPULATION AGED 10
AND OVER BY SEX

Teritorija / Territory	Spol/Sex	Ukupno Total	Nepismeni / Illiterate		Bez odgovora / Without answer
			Broj / Number	%	
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	3.180.115	89.794	2,82	33.184
	M	1.551.947	12.237	0,79	11.834
	Ž	1.628.168	77.557	4,76	21.350
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	1.988.325	52.227	2,63	20.784
	M	969.343	6.823	0,70	7.389
	Ž	1.018.982	45.404	4,46	13.395
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	324.917	8.535	2,63	2.764
	M	160.505	1.077	0,67	895
	Ž	164.412	7.458	4,54	1.869
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	31.986	1.035	3,24	356
	M	15.866	150	0,95	119
	Ž	16.120	885	5,49	237

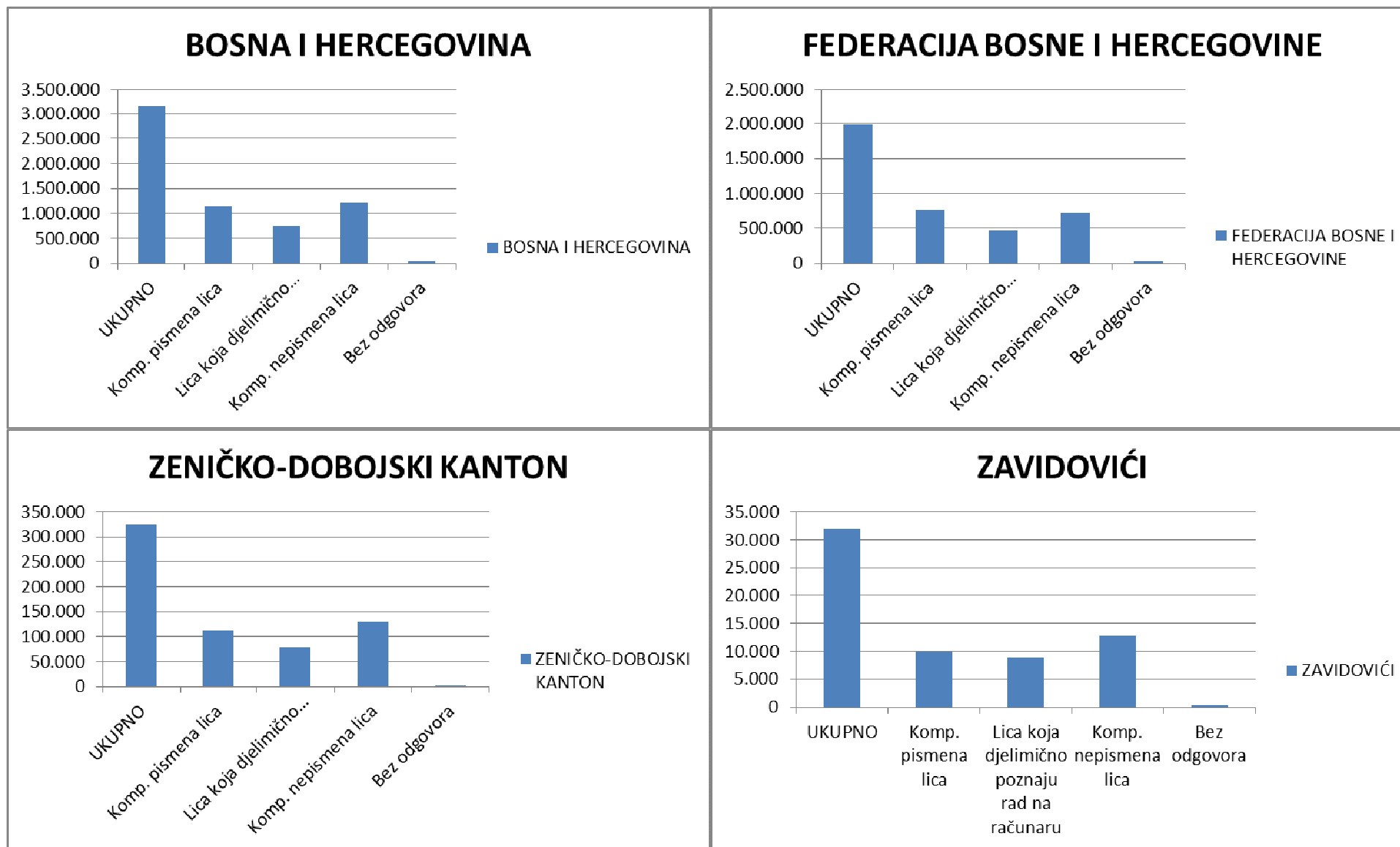
STANOVNIŠTVO STARO 15 I VIŠE GODINA PREMA NAJVIŠOJ ZAVRŠENOJ ŠKOLI I SPOLU/ POPULATION AGED 15 AND OVER BY HIGHEST EDUCATION ATTAINMENT AND SEX

Teritorija / Territory	Spol / Sex	Ukupno Total	Bez ikakvog obrazovanja	Nepotpuno osnovno obrazovanje <i>Incomplete primary education</i>	Osnovna škola <i>Primary school</i>	Srednja škola <i>Secondary school</i>	Specijalizacija poslije srednje škole <i>Post-secondary school specialization</i>	Viša škola i prvi stepen fakulteta	Visoka škola/ higher school
			<i>No education</i>					<i>High school and first grade of faculty</i>	fakultet/ faculty
									akademija/academy
									univerzitet / university
									<i>High School</i>
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	2.987.440	146.078	274.036	640.726	1.525.161	21.613	94.204	285.622
	M	1.453.294	24.021	83.216	274.258	864.823	17.877	51.556	137.543
	Ž	1.534.146	122.057	190.820	366.468	660.338	3.736	42.648	148.079
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	1.862.272	82.724	167.956	401.188	952.320	13.254	56.720	188.110
	M	904.850	13.635	46.470	166.078	547.281	11.005	30.520	89.861
	Ž	957.422	69.089	121.486	235.110	405.039	2.249	26.200	98.249
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	303.990	13.040	31.325	71.548	156.591	3.593	7.050	20.843
	M	149.837	1.936	7.908	28.285	94.181	3.153	3.909	10.465
	Ž	154.153	11.104	23.417	43.263	62.410	440	3.141	10.378
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	29.913	1.563	3.318	7.764	15.051	152	530	1.535
	M	14.805	259	1.010	2.812	9.485	119	294	826
	Ž	15.108	1.304	2.308	4.952	5.566	33	236	709

KOMPJUTERSKI PISMENO STANOVNIŠTVO STARO 10 I VIŠE GODINA PREMA SPOLU / COMPUTER LITERATE POPULATION AGED 10 AND OVER BY SEX

Teritorija / Territory	Spol / Sex	Ukupno	Kompjuterski pismena lica <i>Computer literate person</i>	Lica koja djelimično poznaju rad na računaru <i>Persons who are partially familiar with the work on the computer</i>	Kompjuterski nepismena lica <i>Computer illiterate people</i>	Bez odgovora / Without answer
		Total				Unknown
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	3.180.115	1.152.353	758.800	1.229.972	38.990
	M	1.551.947	593.012	395.395	545.075	18.465
	Ž	1.628.168	559.341	363.405	684.897	20.525
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	1.988.325	765.765	475.469	723.834	23.257
	M	969.343	396.058	248.143	313.947	11.195
	Ž	1.018.982	369.707	227.326	409.887	12.062
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	324.917	112.602	79.290	130.388	2.637
	M	160.505	59.694	41.678	57.858	1.275
	Ž	164.412	52.908	37.612	72.530	1.362
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	31.986	9.917	8.954	12.764	351
	M	15.866	5.429	4.591	5.690	156
	Ž	16.120	4.488	4.363	7.074	195

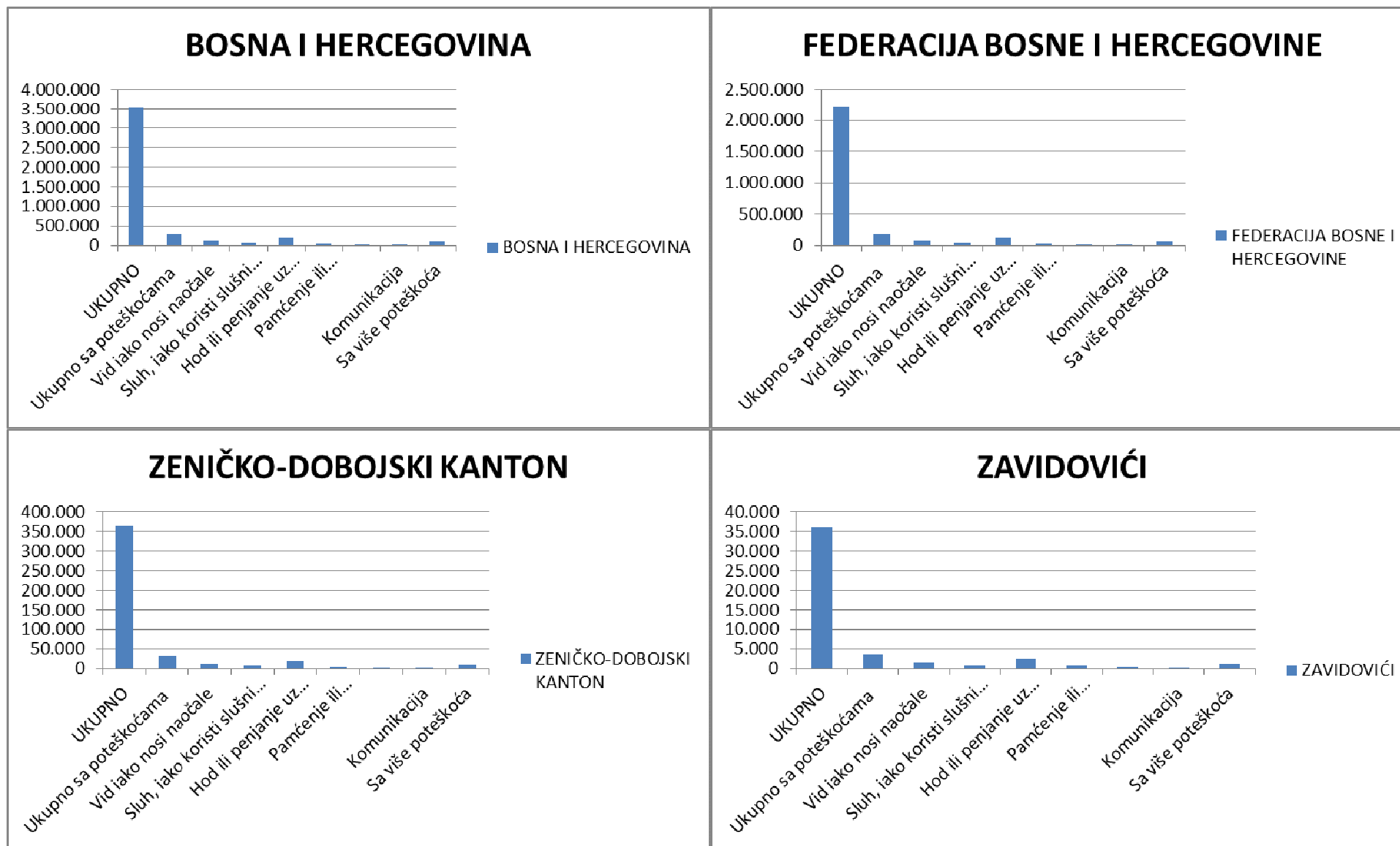

RADNO SPOSOBNO STANOVNIŠTVO PREMA STATUSU U AKTIVNOSTI I SPOLU / WORKING AGE POPULATION BY STATUS IN ACTIVITY AND SEX

Teritorija / Territory	Spol / Sex	Radno sposobno stanovništvo / working age population	Radna snaga / Labour force					Ekonomski neaktivni / Inactive persons					
			Ukupno / Total	Zaposleni / Employees	Nezaposleni / Unemployed			Ukupno / Total	Učenici/studenti (15 godina i više) / Pupils / students (15 years of age and over)	Penzioneri / Retired persons	Lica koja obavljaju kućne poslove / Housewife/person performing household duties	Nesposobni za rad / Unable to work	Ostali / Others
					Ukupno / Total	Radili ranije / had worked before	Bez radnog iskustva / without working experience						
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	2.987.440	1.362.516	1.033.884	328.632	176.270	152.362	1.624.924	277.185	602.180	449.188	60.005	236.366
	M	1.453.294	816.618	626.986	189.632	105.635	83.997	636.676	132.222	306.494	8.196	29.899	159.865
	Ž	1.534.146	545.898	406.898	139.000	70.635	68.365	988.248	144.963	295.686	440.992	30.106	76.501
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	1.862.272	835.572	635.246	200.326	102.997	97.329	1.026.700	181.934	368.934	295.895	33.161	146.776
	M	904.850	507.310	390.061	117.249	63.374	53.875	397.540	87.472	191.190	3.075	17.032	98.771
	Ž	957.422	328.262	245.185	83.077	39.623	43.454	629.160	94.462	177.744	292.820	16.129	48.005
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	Ukupno	303.990	134.025	100.289	33.736	17.283	16.453	169.965	28.467	59.141	57.535	4.473	20.349
	M	149.837	86.653	65.581	21.072	11.350	9.722	63.184	13.845	32.475	397	2.465	14.002
	Ž	154.153	47.372	34.708	12.664	5.933	6.731	106.781	14.622	26.666	57.138	2.008	6.347
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	29.913	12.880	9.117	3.763	1.595	2.168	17.033	2.750	5.475	6.312	463	2.033
	M	14.805	8.564	6.102	2.462	1.141	1.321	6.241	1.427	3.128	22	283	1.381
	Ž	15.108	4.316	3.015	1.301	454	847	10.792	1.323	2.347	6.290	180	652

OSOBE SA POTEŠKOĆAMA PREMA VRSTI POTEŠKOĆE I SPOLU / DISABILITY BY TYPE AND SEX

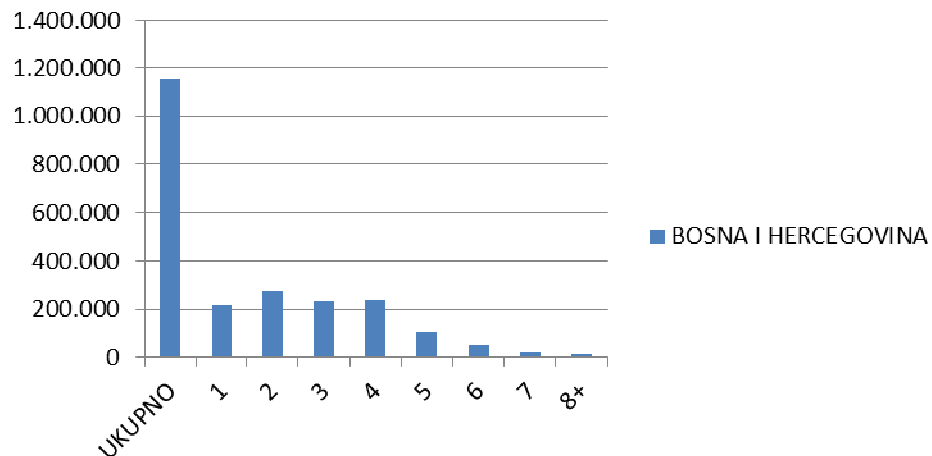
Teritorija / Territory	Spol / Sex	Ukupno Total	Ukupno sa poteškoćama / Total with disability	VRSTA POTEŠKOĆE / TYPE OF DISABILITY						Sa više poteškoća / With more than one difficulties
				Vid iako nosi naočale / Seeing, even with the use of glasses	Sluh, iako koristi slušni aprat / Hearing, even with the use of hearing aids	Hod ili penjanje uz stepenice / Walking or going upstairs	Pamćenje ili koncentracija /Remembering or concentrating	Odijevanje i održavanje lične higijene / Dressing and bathing	Komunikacija (sporazumijevanje sa drugima) / Communication (understanding other people)	
BOSNA I HERCEGOVINA	Ukupno	3.531.159	294.058	121.620	70.762	184.430	55.875	39.164	32.002	110.230
	M	1.732.270	132.975	50.613	34.448	77.489	25.058	16.645	15.473	46.379
	Ž	1.798.889	161.083	71.007	36.314	106.941	30.817	22.519	16.529	63.851
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	Ukupno	2.219.220	181.927	74.413	42.221	114.822	35.601	24.345	20.180	68.156
	M	1.087.993	81.695	30.746	20.243	47.911	16.020	10.317	9.846	28.473
	Ž	1.131.227	100.232	43.667	21.978	66.911	19.581	14.028	10.334	39.683
ZENIČKO- DOBOJSKI KANTON	Ukupno	364.433	30.367	12.250	6.650	19.061	5.373	3.950	3.219	10.924
	M	180.780	13.854	5.096	3.316	8.003	2.383	1.686	1.576	4.548
	Ž	183.653	16.513	7.154	3.334	11.058	2.990	2.264	1.643	6.376
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	35.988	3.643	1.475	814	2.318	648	420	369	1.338
	M	17.883	1.706	626	428	986	307	197	184	583
	Ž	18.105	1.937	849	386	1.332	341	223	185	755

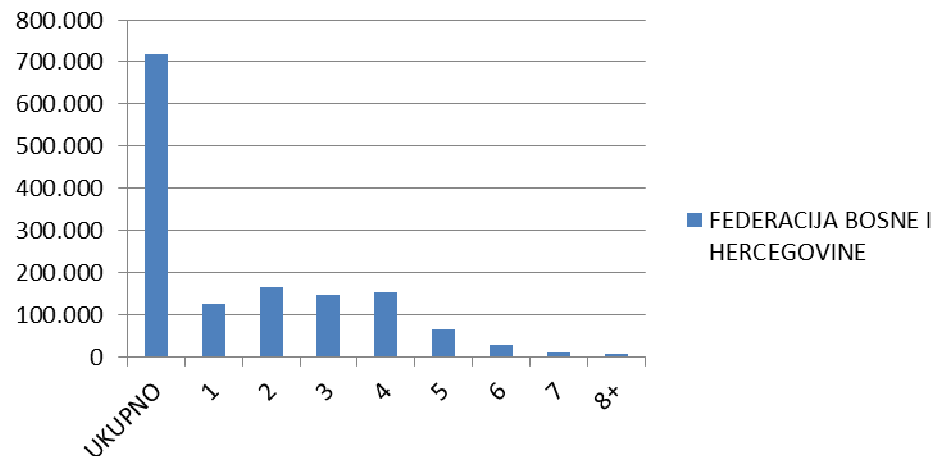
DOMAĆINSTVA PREMA BROJU ČLANOVA / HOUSEHOLDS BY THE NUMBER OF MEMBERS

Teritorija / Territory	Ukupno Total	Broj članova Number of members								Prosječan broj članova domaćinstva / Average number of household members
		1	2	3	4	5	6	7	8 i više 8 or more	
		BOSNA I HERCEGOVINA	1.155.736	217.613	277.191	232.169	238.625	107.229	49.859	
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	715.739	126.004	167.378	148.905	154.947	67.488	30.206	11.533	9.278	3,09
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	121.156	20.395	29.236	27.207	28.050	10.451	3.803	1.245	769	3,00
ZAVIDOVIĆI	12.088	1.917	3.024	2.792	2.920	955	318	102	60	2,98

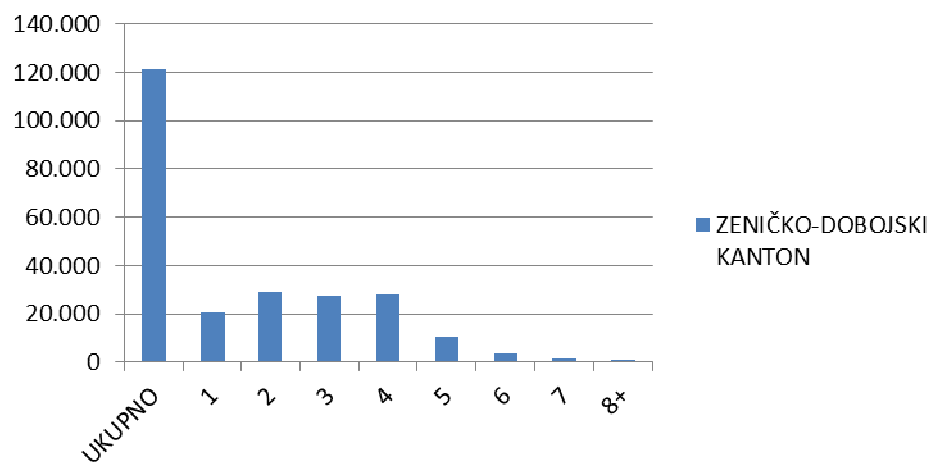
BOSNA I HERCEGOVINA

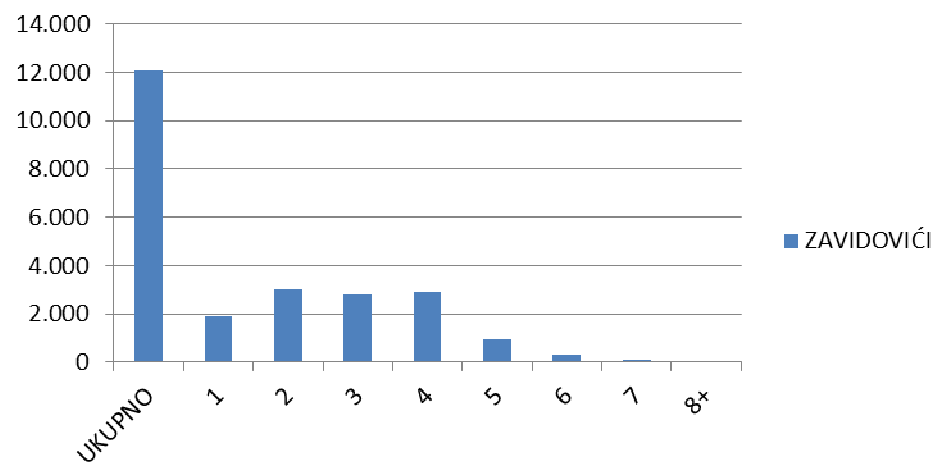
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON

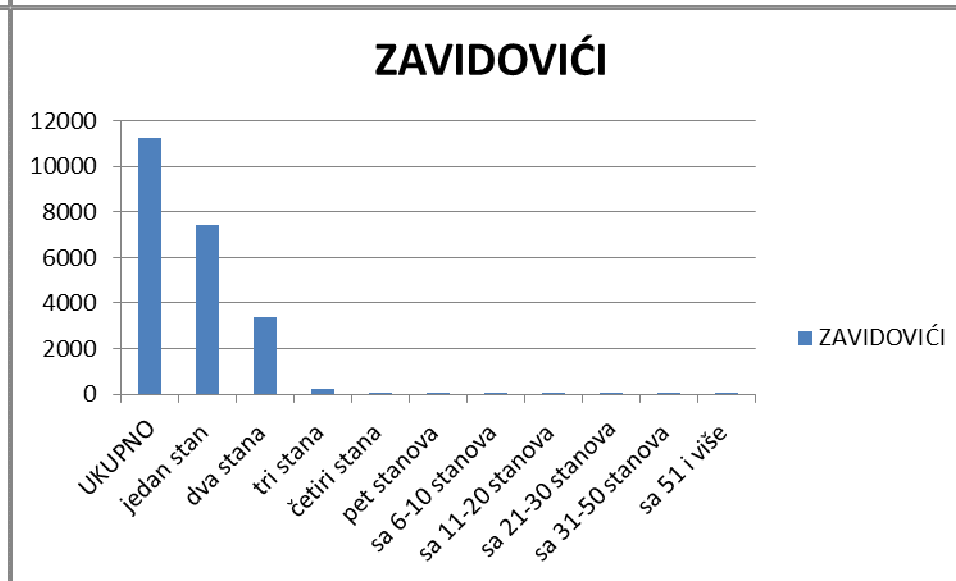
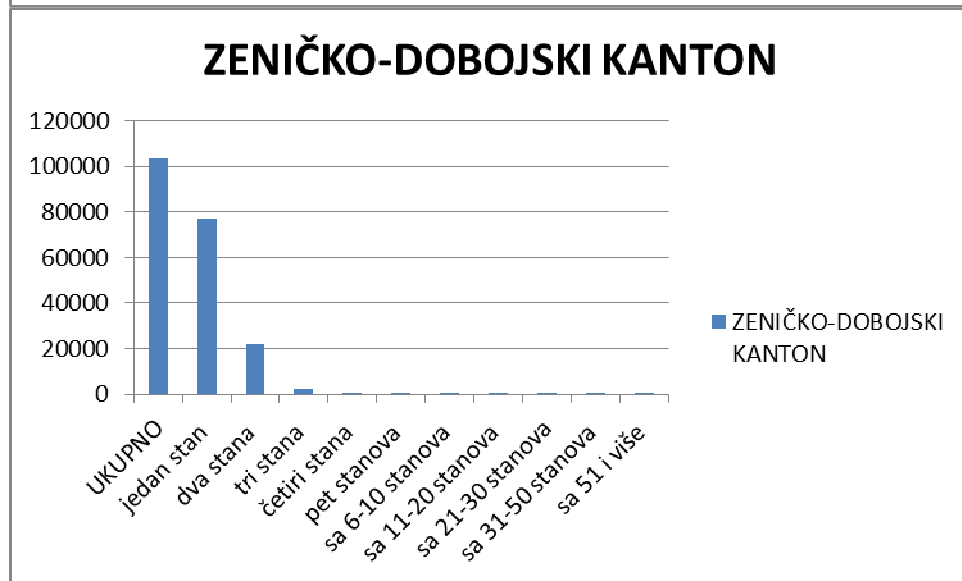
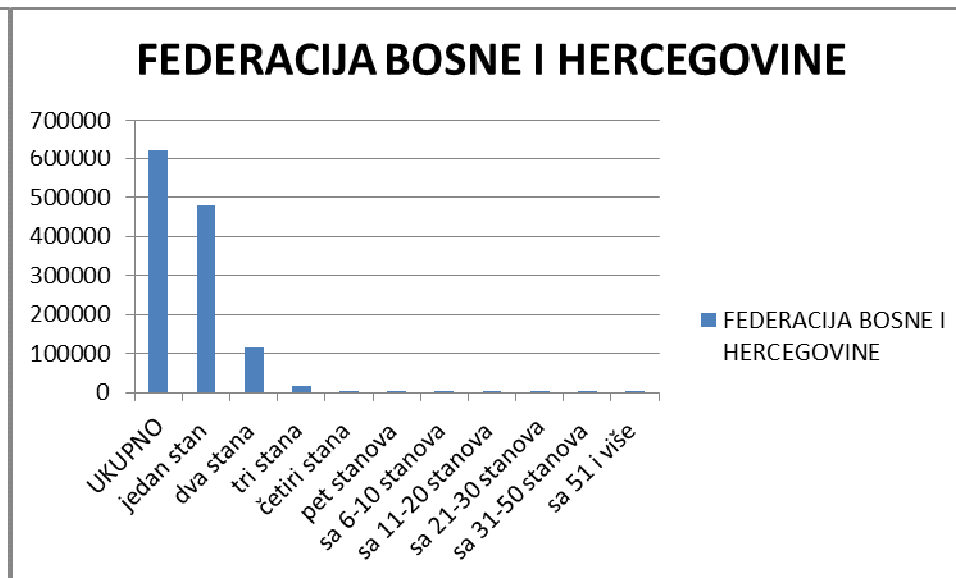
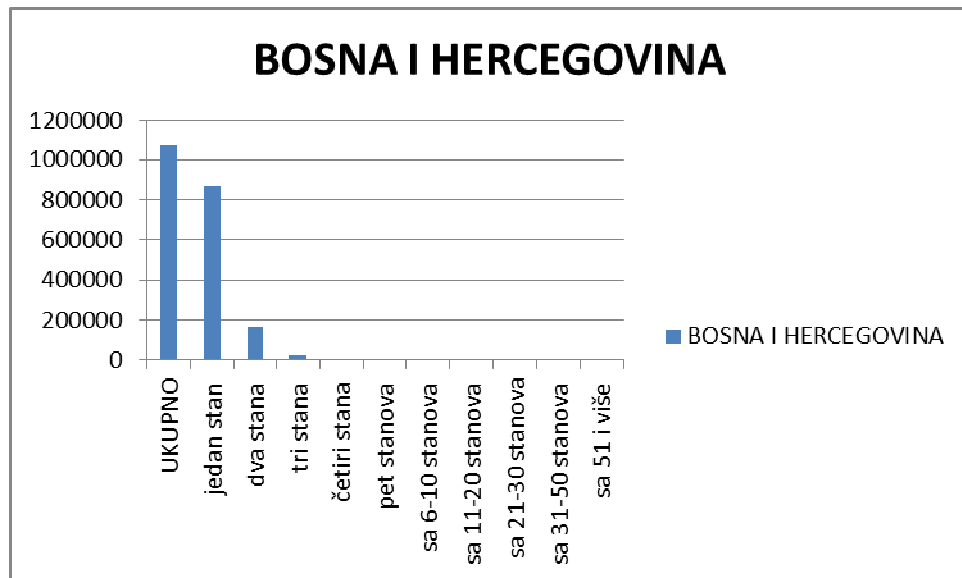

ZAVIDOVIĆI

STAMBENE ZGRADE PREMA BROJU STANOVA / RESIDENTIAL BUILDINGS BY NUMBER OF DWELLINGS

Teritorija / Territory	Ukupan broj zgrada / Total number of buildings	Broj zgrada prema broju stanova / Number of buildings by number of dwellings									
		jedan stan / one dwelling	dva stana / two dwellings	tri stana / three dwellings	četiri stana / four dwellings	pet stanova / five dwellings	sa 6-10 stanova / 6-10 dwellings	sa 11-20 stanova / 11-20 dwellings	sa 21-30 stanova, 21-30 dwellings	sa 31-50 stanova / 31-50 dwellings	sa 51 i više / 51 and more dwellings
BOSNA I HERCEGOVINA	1078156	866796	165603	21859	6071	1643	6316	5224	2109	1510	1025
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	624761	478150	114706	15853	4350	1114	4226	3347	1242	1000	773
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	103725	77282	22129	2248	690	149	396	346	196	164	125
ZAVIDOVIĆI	11257	7414	3364	254	80	15	61	44	15	9	1

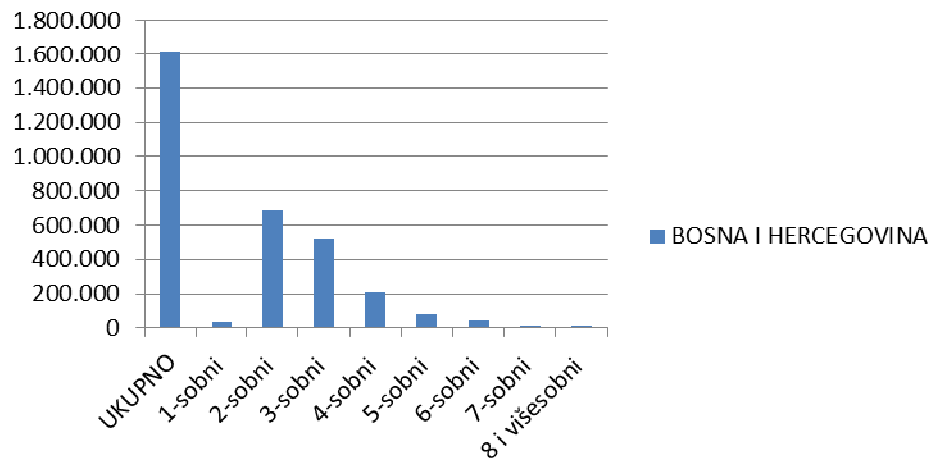
BROJ I POVRŠINA STANOVA PREMA OSNOVU KORIŠTENJA / NUMBER AND SURFACE AREA OF DWELLINGS BY TYPE OF USE

Teritorija / Territory	Broj i površina (m2) stanova / Number and surface area (m2) of dwellings	Ukupno / Total	Stanovi koji se koriste / Dwellings used for							
			samo za stanovanje / only for dwelling	za stanovanje i obavljanje djelatnosti / living and business activity	samo za obavljanje djelatnosti / only for business activity	za odmor i rekreaciju / leisure and recreation	u vrijeme sezonskih radova u poljoprivredi / seasonal work in agriculture	kao drugi stan i koji se nalazi u istom objektu / other dwelling unit used by the household and located in the same building	od strane privremeno prisutnog lica / used by temporary present persons	Prazan / Vacant
BOSNA I HERCEGOVINA	broj	1.607.998	1.126.988	6.504	3.572	38.405	4.895	26.743	15.232	385.659
	površina	119.522.072	86.862.738	727.654	255.193	2.221.725	260.976	1.777.943	1.156.448	26.259.395
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	broj	986.668	698.134	4.228	2.668	26.136	2.550	18.849	8.485	225.618
	površina	75.882.552	55.580.639	491.070	193.076	1.534.899	140.399	1.271.013	671.413	16.000.043
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	broj	161.296	118.523	645	154	3.656	355	3.968	771	33.224
	površina	11.278.642	8.520.022	73.878	10.269	192.104	19.109	252.567	62.294	2.148.399
ZAVIDOVIĆI	broj	17.210	11.815	25	16	534	46	877	87	3.810
	površina	1.199.214	838.858	3.082	1.362	29.354	2.742	56.512	7.265	260.039

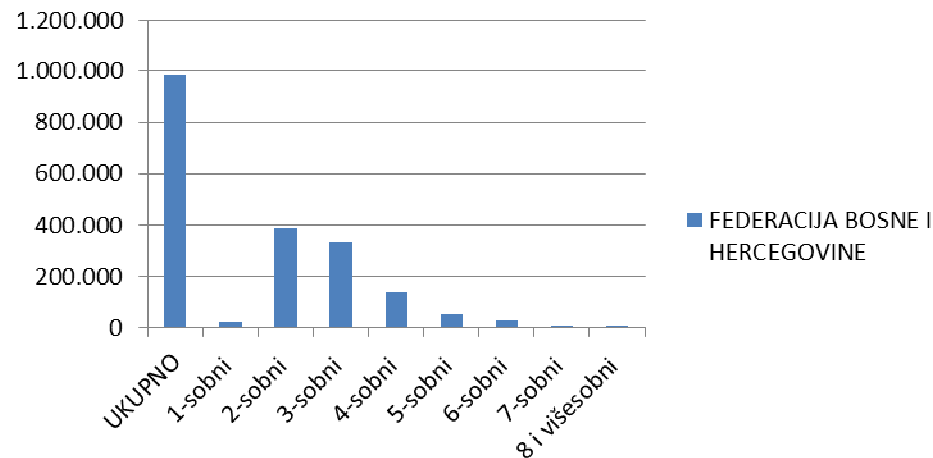
STANOVI ZA STANOVANJE PREMA BROJU SOBA I POVRŠINI / DWELLINGS FOR HABITATION BY NUMBER OF ROOMS, AND SURFACE AREA

Teritorija / Territory	Broj i površina (m2) stanova / Number and surface area (m2) of dwellings	Ukupno / Total	Vrsta stana / Type of dwelling							
			1-sobni / one room	2-sobni / two rooms	3-sobni / three rooms	4-sobni / four rooms	5-sobni / five rooms	6-sobni / six rooms	7-sobni / seven rooms	8 i višesobni / eight and more rooms
BOSNA I HERCEGOVINA	broj	1.607.998	37.955	688.045	523.002	209.924	82.468	41.924	12.034	12.646
	površina	119.522.072	1.231.652	39.720.317	38.751.271	20.135.257	9.688.271	5.722.233	1.890.321	2.382.750
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	broj	986.668	22.800	386.423	333.702	139.182	56.361	29.685	8.850	9.665
	površina	75.882.552	722.553	22.631.888	24.982.728	13.515.089	6.704.005	4.084.980	1.397.872	1.843.437
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	broj	161.296	7.095	76.902	47.967	17.069	7.234	3.390	834	805
	površina	11.278.642	200.852	4.478.977	3.447.145	1.585.631	836.168	455.787	131.193	142.889
ZAVIDOVIĆI	broj	17.210	216	8.126	6.405	1.421	619	292	61	70
	površina	1.199.214	7.999	478.319	452.250	128.240	70.600	39.476	9.211	13.119

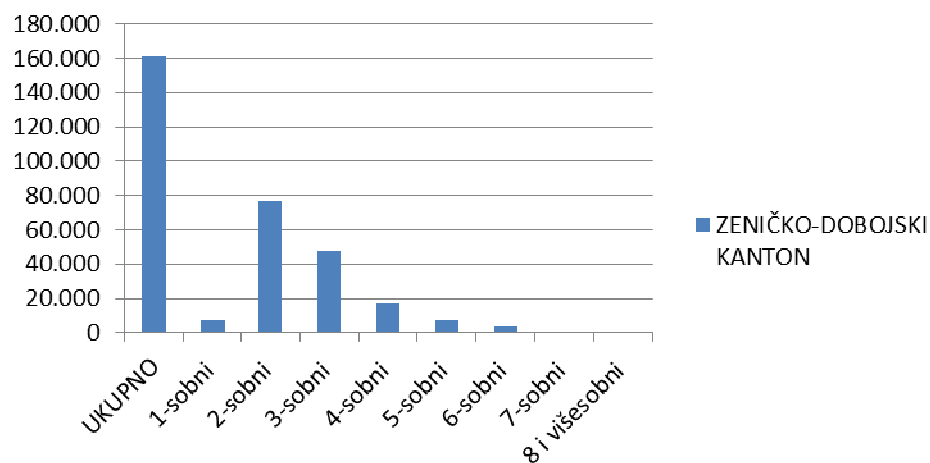
BOSNA I HERCEGOVINA

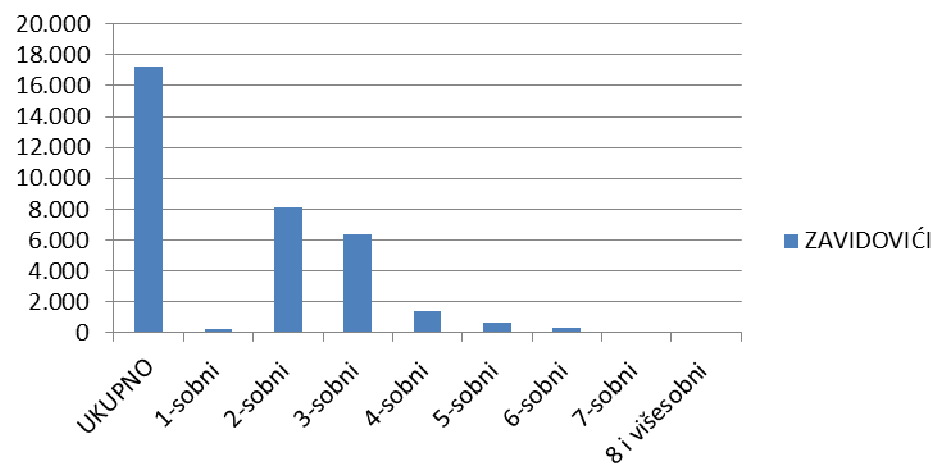
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON

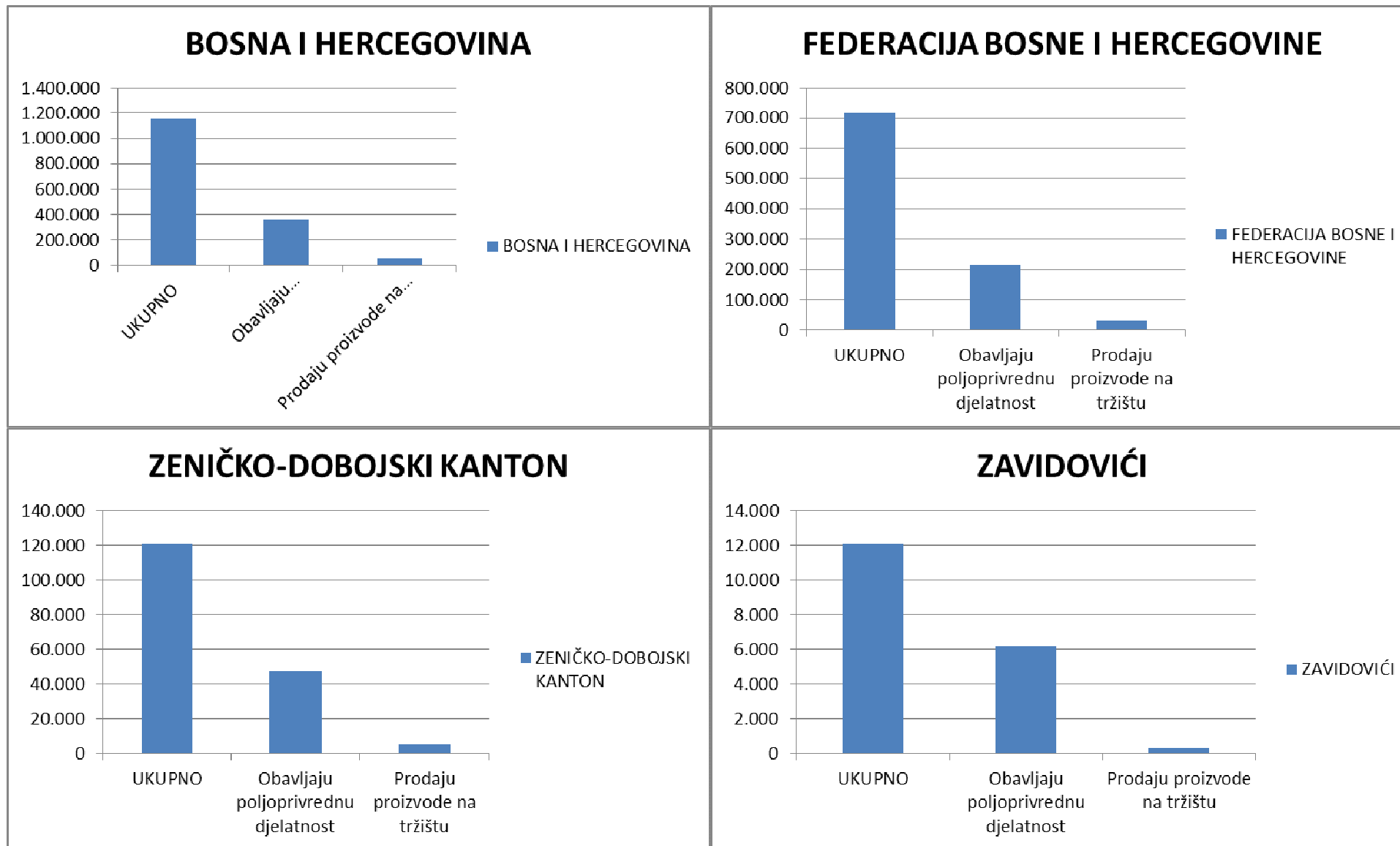

ZAVIDOVIĆI

DOMAĆINSTVA KOJA OBAVLJAJU POLJOPRIVREDNU AKTIVNOST / HOUSEHOLDS PERFORMING AGRICULTURAL ACTIVITY

Teritorija / Territory	Ukupan broj domaćinstava / Total number of households	Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost / Number of households performing agricultural activity	Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu / Number of households performing agricultural activity and selling agricultural products in the market
BOSNA I HERCEGOVINA	1.155.736	363.394	56.609
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	715.739	217.061	30.089
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	121.156	47.622	5.385
ZAVIDOVIĆI	12.088	6.224	296

3.3. STRATEŠKO FOKUSIRANJE

SWOT ANALIZA

SWOT analiza predstavlja most između sadašnjeg stanja, koje je utvrđeno analizom, i željenog budućeg stanja koje se definiše strateškim planom razvoja. Ovaj koncept nam daje sistematsku analizu prijetnji i prilika kao i njihovo usaglašavanje sa jakim i slabim stranama općine. SWOT analiza obezbijeduje informacije korisne za usklađivanje općinskih kapaciteta i sposobnosti sa okruženjem u kojem općina djeluje.

Najvažnije snage koje općini Zavidovići pružaju konkurentne prednosti, čineći ovo područje atraktivnim mjestom za život i poslovanje su: industrijska tradicija, geostrateški položaj Zenica – Doboj - Tuzla, obučena radna snaga u sektoru drvoprerade, metaloprerade i tekstilne industrije, rastući interes lokalnog stanovništva za bavljenje poljoprivredom. Ono što općinu Zavidovići takođe izdvaja od drugih općina su značajni turistički potencijali, te postojanje Spomenika prirode „Tajan“, kao i fenomen „kamene kugle“. Ove snage bi trebalo maksimalno iskoristiti za razvoj općine i kombinovati ih sa prilikama koje općini stoje na raspolaganju.

Najvažnije prilike, koje omogućavaju i olakšavaju realizaciju razvoja konkurentskih prednosti općine Zavidovići, su: prolazak auto-puta Žepče - Tuzla, regionalno otvaranje tržišta Hrvatske i Srbije, mogućnost razvoja logističkih centara, intenziviranje poljoprivredne proizvodnje, mogućnost korištenja značajnog hidroenergetskog potencijala, koje će, u velikoj mjeri, doprinijeti konkurentnosti Zavidovića, kao i proaktivno korištenje razvojnih i pretpristupnih fondova koji su na raspolaganju. Ove, ali i druge prilike, bi trebalo maksimalno iskoristiti kako bi se konkurentne prednosti iskoristile na najbolji mogući način.

S druge strane, najvažnije slabosti, prepreke ili ograničenja za privredni razvoj naše općine, su: negativni efekti privatizacije, prisustvo „sive ekonomije“ i rada na „crno“, velika nezaposlenost, nedostatak poduzetničke svijesti kod stanovništva, mali udio proizvodnih privrednih subjekata, nerazvijenost kapaciteta za preradu poljoprivrednih proizvoda, loš odnos prema prirodnim resursima i nizak stepen svijesti o očuvanju okoliša i nedovoljno razvijeni kapaciteti nevladinog sektora. Ove slabosti bi trebalo minimizirati ili, ako je moguće, potpuno eliminisati, kako bi se konkurentne prednosti iskoristile na najbolji mogući način.

Najvažnije prijetnje za razvoj općine Zavidovići su: posljedice globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini, politička i pravna nesigurnost na području BiH, međusobna nepovezanost i neusklađenost javnih politika, fondova i institucija koji bi trebali ubrzati i olakšati strukturne reforme u ekonomiji i društvu, neusklađenost nadležnosti dodijeljenih jedinicama lokalne samouprave i mehanizama za rješavanje pitanja dodijeljenih u nadležnost, mogu dovesti do gubitka ili opadanja konkurentnosti, te privrednog i društvenog razvoja uopšte i ugroziti ostvarenje mogućnosti koje stoje pred ovom općinom. Slično kao i slabosti, ove prijetnje bi trebalo minimizirati ili, ako je moguće, potpuno eliminisati.

VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI

VIZIJA RAZVOJA OPĆINE ZAVIDOVIĆI

Konkurentna i poduzetna sredina, prepoznatljivog identiteta, općina ravnopravnih građana, sa ujednačenim urbanim i ruralnim razvojem, mjesto ugodnog i zdravog življenja

SC 1:
Izgradnja institucionalnog okvira koji će omogućiti stvaranje poticajnog i dinamičnog poslovnog okruženja, uz optimalno korištenje svih lokacijskih i infrastrukturnih pogodnosti

SC 2:
Razvoj komunalne i poslovne infrastrukture, jačanje ekonomskih aktivnosti (razvoj industrije, MSP, turizma i poljoprivrede) i povećanje zaposlenosti

SC 3:
Prepoznatljiv imidž Zavidovića, kao otvorene općine sa razvijenom društvenom infrastrukturom, raznovrsnom turističkom ponudom i efikasnom lokalnom upravom, orjentiranom prema EU integracijama

SC 4:
Razvijena zajednica koja živi u čistom i zdravom okolišu i svoj razvoj bazira na održivom korištenju prirodnih bogatstava i energetskej efikasnosti

Vizijom i strateškim ciljevima oblikuje se namjeravana konkurentna pozicija u kojoj je ugrađeno načelo stvaranja i održavanja konkurentne prednosti, kao i zajednička perspektiva u kojoj je ugrađeno načelo održivosti.

Iz vizije općine Zavidovići se iščitavaju osnovne smjernice razvoja općine koja želi imati snažnu privrednu osnovu, ujednačen razvoj, te biti istinski „dom“ i ponos svojih građana. Evidentna je potreba izgradnje imidža Zavidovića kao takve sredine življenja, odnosno izgradnje brenda imena grada, njegove opće prepoznatljivosti po određenim događajima i proizvodima, a što u konačnici treba da doprinese njegovoj konkurentnosti i privlačnosti za stanovništvo, goste, turiste, investitore i medije.

Strateški ciljevi predstavljaju prvu transformaciju vizije razvoja, dok s druge strane, ovi ciljevi imaju uporište u definiranim strateškim fokusima kao finalnom rezultatu provedene socio-ekonomske i SWOT analize, te se tako zasnovanim i definiranim strateškim ciljevima ocrtavaju glavni pravci i očekivani dometi transformacije Zavidovića kao cjeline.

STRATEŠKI CILJ 1***Izgradnja institucionalnog okvira koji će omogućiti stvaranje poticajnog i dinamičnog poslovnog okruženja, uz optimalno korištenje svih lokacijskih i infrastrukturnih pogodnosti***

Strateški cilj 1 direktno proizilazi iz primarnog fokusa vizije razvoja općine, a koji se odnosi na stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta koji je pogodan za investitore. Strateški cilj se prvenstveno odnosi na stvaranje potrebnih institucionalnih i infrastrukturnih uvjeta za ekonomski rast, kao i uloge općinske administracije i povećanje njene efikasnosti pri stvaranju povoljnog poslovnog ambijenta i pružanja podrške ekonomskom razvoju. Ovaj cilj pretpostavlja stvaranje okruženja koje će podsticajno djelovati na osnivanje novih i jačanje postojećih privrednih subjekata sa posebnim akcentom na izvozno orijentirana preduzeća. To podrazumijeva kreiranje povoljnog poslovnog okruženja kroz smanjenje administrativnih prepreka pri registraciji i poslovanju obrta, trgovačke i ugostiteljske djelatnosti, obezbijedenje trajne podrške rastu i razvoju malih i srednjih poduzeća, te razvoj infrastrukture (komunalne i poslovne) potrebne za razvoj malih i srednjih poduzeća.

Kod razvoja komunalne infrastrukture posebna pažnja će se posvetiti ravnomjernom teritorijalnom razvoju kroz razvoj komunalne infrastrukture za mala i srednja poduzeća u ruralnim područjima općine.

Jedan od glavnih preduvjeta za ostvarivanja ovog strateškog cilja je reorganizacija općinske administracije i njeno osposobljavanje za efikasno implementiranje strategije i projekata koji se odnose na ekonomski razvoj. Pored generalne potrebe za općim reorganiziranjem administracije, posebno je istaknuta potreba za unapređenjem kapaciteta administracije za efikasnijim upravljanjem javnim dobrima koja se mogu staviti u funkciju razvoja općine. Značajno mjesto u uspostavi efikasne administracije je i razvoj kapaciteta općinske administracije za identificiranje i implementiranje projekata ekonomskog razvoja baziranih na javno-privatnom partnerstvu.

Općenito, svaki cilj koji se tiče ekonomskog razvoja treba da ima u sebi jačanje institucionalnog, odnosno administrativnog okvira koji će biti fleksibilan i doprinositi razvoju tržišne ekonomije.

OPERATIVNI CILJEVI

- OC 1.1. Usklađena organizaciona struktura u općini i stvoren povoljan institucionalni okvir za implementaciju Strategije integriranog razvoja uz kontinuirano poboljšanje kvaliteta kroz ispunjavanje zahtjeva standarda serije BAS EN ISO.
- OC 1.2. Unaprijeđenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora.
- OC 1.3. Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama.

STRATEŠKI CILJ 2***Razvoj komunalne i poslovne infrastrukture, jačanje ekonomskih aktivnosti (razvoj industrije, MSP, turizma i poljoprivrede) i povećanje zaposlenosti***

Ovaj cilj podrazumijeva stvaranje okruženja koje će podsticajno djelovati na osnivanje novih i jačanje postojećih privrednih subjekata sa posebnim akcentom na izvozno orjentisana preduzeća, a kroz razvoj komunalne i poslovne infrastrukture.

Obzirom na šumska bogatstva kojima raspolaže, kao i dugogodišnju tradiciju u preradi drveta, općina Zavidovići svoju konkurentsku poziciju treba i dalje graditi u sektoru drvoprerade, ali i u okviru metaloprerađivačke industrije imajući u vidu raspoloživost radne snage metaloprerađivačke struke.

Osnovni preduslov koji bi dalje doprinio jačanju malih i srednjih preduzeća je definitivno okončanje privatizacijskog procesa IP „Krivaja“ d.o.o. i njeno pozicioniranje na tržištu imajući u vidu značaj ovog preduzeća za općinu pa i za čitavu regiju, pogotovo sa aspekta direktnog, ali i indirektnog zapošljavanja, te činjenice da ovakvi privredni kompleksi predstavljaju prirodno tržište za male i porodične obrte.

Takođe, ovaj cilj podrazumijeva i završetak infrastrukturnih radova unutar industrijske zone „Ekonomija - Batvice“ i njeno stavljanje u funkciju daljeg privrednog razvoja, ali isto tako i formiranje i razvijanje novih poduzetničkih / industrijskih zona.

Poljoprivreda, kao poseban sektor, uglavnom se bazira na malim individualnim proizvođačima. Međutim, odgovarajuća konfiguracija, kvalitet zemlje i klimatski uslovi za specifične vrste poljoprivredne proizvodnje (jagodičasto voće, uzgoj ribe, proizvodnja meda, ljekovitog bilja, šumskih plodova, plastenička proizvodnja) predstavljaju jaku osnovu za dobar poljoprivredni razvoj, uspostavljanje specijaliziranih poljoprivrednih zadruga koje će dodatno intenzivirati razvoj poljoprivrede i inicirati investicije u prehrambeno-prerađivački sektor. Realna su očekivanja i namjere da poljoprivreda zauzme značajno mjesto u ukupnom razvoju Općine. Brojni su razlozi za to, a jedan od najvažnijih je zadržavanje stanovništva na selu, jer grad Zavidovići, pa i šire područje ne može da prihvati višak nezaposlene radne snage sa sela. Na selima općine se objektivno ne može očekivati intezivna poljoprivredna proizvodnja, ali se mogu uspostavljati različiti modaliteti modernizacije poljoprivredne proizvodnje, kao što su plastenička proizvodnja, proizvodnja i otkup mlijeka, formiranje raznih farmi, proizvodnja i skupljanje ljekobilja, modernizacija stočarstva /intezivni tov/, unaprjeđenje voćarstva i sl. Činjenica je da su prisutna izvjesna ograničenja, kao što je usitnjenost posjeda, velika isparcelisanost, veoma slaba opremljenost mehanizacijom, nedostatak vode, kvalitetnih komunikacija, te stoga navedeni uslovi diktiraju da se primarna proizvodnja hrane strateški usmjeri na proizvode koji zahtijevaju intenzivan ljudski rad uz primjenu malih poljoprivrednih mašina. Prema tome na ovom prostoru u proizvodnji hrane treba razvijati slijedeće proizvodne linije: proizvodnja kultura u zaštićenom prostoru, povrtlarstvo sa proizvodnjom cvijeća, začinskog i ljekobilja, voćarstvo, pčelarstvo, ribogojstvo, proizvodnja i prerada mesa i mlijeka, peradarstvo i ostalu proizvodnju hrane na okućnici.

OPERATIVNI CILJEVI:

- OC 2.1. Povećati zaposlenost i izvoz.
- OC 2.2. Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima.
- OC 2.3. Privući investicije u elektroenergetski sektor i prehrambeno prerađivačku industriju i okolinski prihvatljive investicije sa što većim stepenom finalizacije proizvoda.
- OC 2.4. Unaprjeđenje putne i komunalne infrastrukture.

STRATEŠKI CILJ 3***Prepoznatljiv imidž Zavidovića, kao otvorene općine sa razvijenom društvenom infrastrukturom, raznovrsnom turističkom ponudom i efikasnom lokalnom upravom, orijentiranom prema EU integracijama***

Značajno prirodno bogatstvo za sektor turizma predstavlja jednu od važnijih komparativnih prednosti općine Zavidovići koju bi trebalo maksimalno iskoristiti. Zbog toga je domaćinski odnos prema prirodi jedno od najvažnijih uporišta ove strategije. Djelatnost zaštite prirode znači uspostavljanje ekološke ravnoteže u prostoru, kojom se trajno obezbjeđuju zdravi i humani, ekološki uslovi života i čuvaju prirodne dragocjenosti kojih ovaj prostor ima u izobilju.

Ono što je u ovoj oblasti potrebno postići da, ne samo domaće, već i međunarodno tržište doživljava Zavidoviće, prije svega šire područje Tajana i gornji tok rijeke Krivaje, kao jedinstvenu turističku destinaciju s prepoznatljivim identitetom. Tako bi Zavidovići trebali postati sredina koja rado prihvata goste iz cijelog svijeta, s kojima uspostavlja prisan odnos i koja kroz turizam izražava i, istovremeno, čuva svoje prirodne i kulturnoistorijske vrijednosti. Općina Zavidovići bi u turizmu trebalo da računa na različite proizvode, izvedene iz bogate resursne osnove, s ciljem da u turizmu bude zaposlena tokom cijele godine. Da bi se ovo ostvarilo, jedna od najvažnijih stvari je da stanovništvo Zavidovića prihvati turizam i turističku privredu kao važan faktor razvoja i dugoročnog ekonomskog prosperiteta ovog područja. Ovdje je, takođe, bitna i svijest da blagostanje kroz turizam nije moguće ostvariti bez kvalitetne infrastrukture i znanja, obrazovanja i novih tehnologija.

Pored postojeće orijentisanosti lokalne uprave prema lokalnom razvoju i pružanju visokokvalitetnih usluga građanima na ovim poljima još uvijek ima dosta prostora za poboljšanja postojećeg stanja.

Ovaj strateški cilj je takođe orijentisan na prevazilaženje glavnih slabosti općine, koje se odnose na nedovoljno razvijene kapacitete nevladinog sektora ali i neizgrađene kapacitete određenih javnih institucija na području općine.

Takođe u sklopu ovog cilja neophodno je implementirati i evropske standarde u kontekstu socijalne uključenosti, a što će rezultirati nizom reformi koje će se inicirati sa državnog nivoa u procesu približavanja EU, te afirmaciju sporta i kulture kao djelatnosti od najvišeg javnog značaja.

Nadalje, jedinice lokalne samouprave imaju važnu ulogu kao instrument provođenja različitih entitetskih i državnih politika. Stanovništvo, s druge strane, očekuje od državnih službenika profesionalizam i visok kvalitet pružanja usluga. Planiranu ulogu i očekivanja stanovništva lokalna uprava može ostvariti jedino fokusiranjem na kvalitet u svim aspektima pružanja usluga. Da bi se lokalna uprava zaista i kretala u ovom pravcu, mora istinski prigrliti novu, korisnički orijentiranu, poslovnu kulturu, koja iznad svega uvažava kvalitet, te kao ponosa vrijedno, lično postignuće, smatra pružanje visoko profesionalne, efikasne i efektivne usluge.

Stalan proces globalizacije i evropskih integracija mijenja okolnosti u kojima živimo, te nijedan društveni segment kao ni pojedinac nije izvan ovih procesa. Nazavisno od nekih negativnih aspekata ovih procesa, njihovu pojavu trebamo prihvatiti kao izazov za mogućnosti koje se otvaraju u ekonomskom i društvenom razvoju, rastu i blagostanju.

U skladu sa ovim procesima, općina Zavidovići će se graditi kao zajednica u kojoj različiti ljudi imaju različite poglede i interese i gdje se štite prava svih ljudi, omogućavajući im da žive zajedno u miru i prosperitetu.

Ključna stvar u narednom periodu je usvajanje i provođenje evropskih vrijednosti, kao što su tolerancija i poštivanje drugog, vladavina prava, borba protiv korupcije i slično.

OPERATIVNI CILJEVI

- OC 3.1. Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini.
- OC 3.2. Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima.
- OC 3.3. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva i podrška projektima socijalne uključenosti i jačanje sektora zdravstva
- OC 3.4. Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta.

STRATEŠKI CILJ 4***Razvijena zajednica koja živi u čistom i zdravom okolišu i svoj razvoj bazira na održivom korištenju prirodnih bogatstava i energetske efikasnosti***

U sredini zdravog i ugodnog življenja, kakva Zavidovići mogu i trebaju postati, kroz zaštitu prirode neophodno je uspostaviti ekološku ravnotežu u prostoru, kojom će se trajno obezbijediti zdravi i humani, ekološki uslovi života i očuvati prirodne dragocjenosti kojih ovaj prostor ima u izobilju.

Fokusi planiranja proizilaze iz zatečenog stanja okoliša na području općine Zavidovići. Većih zagađivača zraka, iz industrijskih izvora nema, te je stanje zraka zadovoljavajuće. Problem postoji u urbanom dijelu općine tokom zimskih mjeseci, odnosno sezone grijanja, zbog velikog broja kotlovnica, a i domaćinstava koji kao energent koriste ugalj. Dugoročno, kroz aktivnosti usmjerene na toplifikaciju grada uz poštivanje principa racionalnog korištenja energenata i poticanja energetske učinkovitosti, potrebno je uticati na smanjenje zagađenja zraka u zimskom periodu.

Općina Zavidovići je izrazito bogata vodom (kaptiranim i nekaptiranim izvorima vode, kao i brojnim većim i manjim vodotocima). Bogatstvo vodom jeste privilegija, ali i obaveza jer neracionalno upravljanje vodnim bogatstvom neminovno dovodi do degradacije ovog resursa, te u tom pravcu, u narednom periodu treba poticati aktivnosti na održivom upravljanju vodnim resursima.

Kao grad na tri rijeke, dugogodišnja tradicija je da se određene lokacije koriste kao kupališta tokom ljetnih mjeseci. Ova prilika nije iskorištena u dovoljnoj mjeri, prevashodno zbog onečišćenja rijeka djelovanjem čovjeka (brojne kućne kanalizacije se direktno izliva u rijeke ili njihove pritoke), te nema interesa za izgradnju značajnijih turističkih sadržaja koji bi unaprijedili kvalitet života Zavidovićana, te privukli i goste. U narednom periodu fokus treba biti na planiranju i izgradnji kanizacionog sistema koji bi stvorio preduslove za očuvanje i iskorištenje svih potencijala vodnog bogatstva kojim naša općina raspolaže.

Iako je regionalna sanitarna deponija uveliko otpočela sa radom, općina Zavidovići nije dostigla adekvatan nivo upravljanja otpadom, te se ova deponija koristi u zanemarivom obimu, a pored gradske deponije koja je dobrim dijelom neuređena i ne zadovoljava sanitarne i druge uslove, na općini postoji i veliki broj nelegalnih odlagališta otpada tzv. „divljih deponija“. U narednom periodu fokus treba biti na materijalnom i kadrovskom osnaživanju komunalnog preduzeća i preduzimanju aktivnosti na unaprjeđenju integralnog upravljanja otpadom.

Neadekvatna iskorištenost poljoprivrednog zemljišta, površine pod minama, degradirano zemljište i korita rijeka nakon eksploatacije sirovina, te neracionalna (nelegalna) eksploatacija i degradacija šuma također su značajan problem.

Stanje svijesti i nivo saznanja populacije o potrebi očuvanja, zaštite i unaprjeđenja životne sredine bitna je poveznica svih navedenih oblasti i predstavlja odnos građana prema elementima i ukupnosti životne sredine u zajednici. Nažalost, svakodnevno smo očevici dokaza o niskoj svijesti naših građana o potrebi očuvanja okoliša, a nevladine organizacije koje se prevashodno bave ovim pitanjima nemaju razvijene kapacitete za obezbjeđenje i implementaciju značajnijih projekata.

OPERATIVNI CILJEVI:

- OC 4.1. VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse.
- OC 4.2. TLO: Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovici, u potpunosti uklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje.
- OC 4.3. ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva.
- OC 4.4. Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe općine Zavidovici.

VIZIJA RAZVOJA OPĆINE ZAVIDOVIĆI				
Konkurentna i poduzetna sredina, prepoznatljivog identiteta, općina ravnopravnih građana, sa ujednačenim urbanim i ruralnim razvojem, mjesto ugodnog i zdravog življenja				
VIZIJA				
STRATEŠKI CILJEVI	Izgradnja institucionalnog okvira koji će omogućiti stvaranje poticajnog i dinamičnog poslovnog okruženja, uz optimalno korištenje svih lokacijskih i infrastrukturnih pogodnosti	Razvoj komunalne i poslovne infrastrukture, jačanje ekonomskih aktivnosti (razvoj industrije, MSP, turizma i poljoprivrede) i povećanje zaposlenosti	Prepoznatljiv imidž Zavidovića, kao otvorene općine sa razvijenom društvenom infrastrukturom, raznovrsnom turističkom ponudom i efikasnom lokalnom upravom, orijentiranom prema EU integracijama	Razvijena zajednica koja živi u čistom i zdravom okolišu i svoj razvoj bazira na održivom korištenju prirodnih bogatstava i energetske efikasnosti
OPERATIVNI CILJEVI	Usklađena organizaciona struktura u općini i stvoren povoljan institucionalni okvir za implementaciju Strategije integriranog razvoja uz kontinuirano poboljšanje kvaliteta kroz ispunjavanje zahtjeva standarda serije BAS EN ISO	Povećati zaposlenost i izvoz	Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini	VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse
	Unaprijeđenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora	Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima	Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima	TLO: Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovici, u potpunosti uklonjenim minsko eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje
	Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama	Privući investicije u elektroenergetski sektor i prehrambeno prerađivačku industriju i okolinski prihvatljive investicije sa što većim stepenom finalizacije proizvoda	Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva i podrška projektima socijalne uključenosti i jačanje sektora zdravstva	ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva
		Unaprijeđenje putne i komunalne infrastrukture	Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta	Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe općine Zavidovići

3.4. SEKTORSKI RAZVOJNI PLAN

3.4.1. PLAN EKONOMSKOG RAZVOJA

Sektorsko fokusiranje

1.) SWOT analiza ekonomskog razvoja općine Zavidovići

U pogledu ekonomskog razvoja općina Zavidovići posebnu pažnju treba da posveti maksimiziranju svojih najbitnijih snaga koje se odnose na industrijsku tradiciju, obučenu radnu snagu, dostupnost željeznica, bogatstvo pitkom vodom i nezagađenim obradivim zemljištem, kao i značajne turističke potencijale. Kod maksimiziranja prednosti općine potrebno je uzeti u obzir i prilike koje općini stoje na raspolaganju a koje se odnose na prolazak autoputa, mogućnost razvoja prehrambeno-prerađivačke industrije, rastuće tržište „zdrave hrane“, „eko“ i seoskog turizma. Sa druge strane, općina treba da uloži napore za minimiziranje glavnih slabosti i prijetnji koje utiču na ekonomski razvoja. Najbitnije slabosti su vezane za prisustvo „sive ekonomije“ i rada „na crno“, negativni efekti privatizacije, nedostatak poduzetničkog duha i odupiranje novim tehnologijama, neiskorištenost prirodnih resursa u svrhu razvoja poljoprivrede i turizma dok se prijetnje odnose na neusklađenost nadležnosti dodijeljenih jedinicama lokalne samouprave i mehanizama za rješavanje pitanja dodijeljenih u nadležnost, nedovoljno stimulativan pravni i finansijski okvir u BiH za strane ulagače kao i politička i pravna nestabilnost u BiH i okruženju.

SNAGE	SLABOSTI
dostupnost radne snage (povoljna starosna struktura), obučena radna snaga u sektoru drvoprerade, obučena radna snaga u sektoru metaloprerade, definirane poslovne zone sa izgrađenom ključnom infrastrukture, dostupnost željeznice (povoljna saobraćajna povezanost), industrijska tradicija, geostrateški položaj Zenica- Doboj-Tuzla, razvijena proizvodnja maline, blizina univerziteta i instituta (Zenica), bogatstvo jedinstvenim prirodnim fenomenima na relativno malom prostoru, nezagađena priroda i vodeni resursi.	nerazvijenost kapaciteta za preradu poljoprivrednih proizvoda, usitnjenost poljoprivrednih posjeda negativni efekti privatizacije, prisustvo “sive ekonomije” i rada “na crno”, loš odnos prema prirodnim resursima i nizak stepen svijesti o očuvanju okoliša, nedostatak programa prekvalifikacije, nedostatak poduzetničkog duha i odupiranje novim trendovima, neiskorištenost prirodnih resursa u svrhu razvoja poljoprivrede i turizma, nedovoljna saradnja sa dijasporom, nedovoljno razumjevanje potencijala, turizma i potrebe konzervacije od strane lokalne zajednice,
PRILIKE	PRIJETNJE
prolazak autoputa,	uticaj globalne ekonomske krize na

<p>mogućnost razvoja logističkih centara, mogućnost razvoja prehrambeno-prerađivačke industrije, intenziviranje poljoprivredne proizvodnje rastuće tržište „zdrave hrane“, „eko“ i seoskog turizma, korištenje poticaja viših nivoa vlasti za industrijsku proizvodnju, poljoprivredu i turizam, raspoloživost razvojnih fondova – Razvojna banka FBiH, korištenje pretpristupnih fondova za finansiranje razvojnih projekata, uspostavljanje čvrstih partnerskih odnosa lokalna zajednica-privatni sektor razvoj voćarstva i povrtlarstva i kapaciteta za preradu voća, povrća, ljekovitog bilja i meda, mogućnost korištenja značajnog hidro-energetskog potencijala saradnja sa drugim turističkim regijama u inostranstvu (Piemonte).</p>	<p>ekonomsko i socijalno stanje u općini, politička i pravna nesigurnost na području BiH, dodatno naglašena ekonomskom krizom, međusobna nepovezanost i neusklađenost javnih politika, fondova i institucija (između EU, OHR, države, entiteta i lokalnog nivoa), koji bi trebali ubrzati i olakšati strukturne reforme u ekonomiji i društvu, nedovoljno stimulativan pravni i finansijski okvir u BiH za strane investitore, neusklađenost nadležnosti dodijeljenih jedinicama lokalne samouprave i mehanizama za rješavanje pitanja dodijeljenih u nadležnost, nedorečena zakonska regulativa iz oblasti biznisa, visoke kamatne stope, neracionalno korištenje šumskih potencijala, odlazak kvalitetnih kadrova u velike centre neloyalna konkurencija, bespravna gradnje, bespravna sječa šume i krivolov u okvirima Spomenika prirode “Tajan”.</p>
---	--

2.) Operativni ciljevi ekonomskog razvoja

- OC 2.1. Povećati zaposlenost i izvoz.
- OC 2.2. Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima.
- OC 2.3. Privući investicije u elektroenergetski sektor i prehrambeno prerađivačku industriju i okolinski prihvatljive investicije sa što većim stepenom finalizacije proizvoda.
- OC 2.4. Unaprijeđenje putne i komunalne infrastrukture.
- OC 3.1. Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini.

Ciljevi ekonomskog razvoja su u vezi sa strateškim ciljevima, a njihova realizacija je u uskoj korelaciji sa ciljevima iz oblasti institucionalnog i društvenog razvoja i zaštite životne sredine :

- OC 1.2. Unaprijeđenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora.
- OC 1.3. Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama.
- OC 3.2. Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima.

- OC 3.3. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva i podrška projektima socijalne uključenosti i jačanje sektora zdravstva.
- OC 3.4. Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta.
- OC 4.1. VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse.
- OC 4.2. TLO: Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovici, u potpunosti uklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje.
- OC 4.3. ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorijevanjem fosilnih goriva.
- OC 4.4. Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe općine Zavidovici.

3.) Integracija sa strateškim dokumentima viših nivoa

Sektorski ciljevi ekonomskog razvoja općine Zavidovici imaju svoje uporište u dokumentima viših strategija, planova i zakona, počevši od strateških dokumenata na državnom nivou, preko federalnog, do kantonalnog.

Strategijom razvoja BiH je u okviru strateškog cilja koji se odnosi na konkurentnost predviđeno kontinuirano poboljšavanje produktivnosti preduzeća, te podrška klasterima i jačanju lanaca vrijednosti.

Strategijom razvoja BiH je u okviru strateškog cilja koji se odnosi na zapošljavanje predviđen razvoj malih i srednjih preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta kroz: razvoj instrumenata finansijske podrške razvoju MSP-ova, osiguravanje finansijske podrške osnivanju MSP-ova, te podsticanje razvoja inkubatora.

Također, u okviru strateškog cilja koji se odnosi na održivi razvoj, Strategija razvoja BiH navodi na potrebu daljeg razvoja poljoprivrede na bazi korištenja prirodnih kompetitivnih prednosti, te modernizacije poljoprivredne proizvodnje radi povećanje njene efikasnosti, konkurentnosti i koncepta održivog razvoja ruralnog područja, što je u skladu s EU politikama poljoprivrede. S tim u vezi se navodi potreba poboljšanja konkurentnosti u proizvodnji, preradi i trgovini uz podizanje nivoa kvaliteta i sigurnosti domaćih proizvoda kroz:

1. Investicije u poljoprivredna gazdinstva / organizacije i investicije u modernizaciju postojećih i izgradnju novih kapaciteta za preradu i doradu poljoprivrednih proizvoda.
2. Uređenje poljoprivrednog zemljišta.
3. Uspostavljanje i unapređenje saradnje u proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda.
4. Podrška za uvođenje sistema kontrole i kvaliteta.
5. Podrška organizacijama poljoprivrednih proizvođača.
6. Ribarstvo, politika za unapređenje domaćeg i izvoznog tržišta.

U strategiji razvoja BiH naglasak je dat na klasterizaciju u oblasti turizma (str. 53): „Neophodno je adekvatnim instrumentima investicione i fiskalne politike usmjeravati investicije, posebno inostrane direktne investicije k postojećim i potencijalnim klasterskim inicijativama, kao mjestima na kojima će se najbolje oplođivati, što se treba testirati pilot projektima prvenstveno u oblasti strateških izvoznih proizvoda, kao što su klusterske inicijative u oblasti turizma koje se mogu zasnivati na bogatom prirodnom, kulturnom, historijskom naslijeđu, povezivati urbani i eko-turizam i

zajedničkom promocijom uveliko povećati izvoznju ponudu u BiH.“, te na razvoj ruralnog turizma (str.91), što je utvrđeno i kao mjera 4: „Promocija ruralnog turizma - Zahvaljujući bogatom prirodnom naslijeđu, nezagađenim rijekama, raznovrsnoj flori i fauni, blagoj klimi, ali i jednako značajnom kulturno-historijskom naslijeđu, ruralna područja posjeduju odlične preduslove za razvoj ruralnog turizma. U širem smislu, ruralni turizam podrazumijeva skup aktivnosti i usluga, osiguranih od strane ruralnog stanovništva, s ciljem privlačenja domaćih i inostranih turista, kao i promocije tradicije, običaja, ambijentalnih i drugih vrijednosti u ruralnim područjima.“

Plan ekonomskog razvoja općine Zavidovići usklađen je i sa strateškim dokumentom „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine“ (www.fmrpo.gov.ba) u kojem je, između ostalog navedeno:

„Dugoročno gledajući, primjenom mjera i ostvarenjem prioriteta i ciljeva postavljenih ovim dokumentom ostvario bi se razvoj na načelima koncepcije održivoga razvoja, a malom i srednjem poduzetništvu olakšalo bi se povezivanje s gospodarstvima europskih zemalja“.

Nadalje, dokumentom su obuhvaćeni slijedeći ciljevi razvoja i razvojne (poticajne) mjere:

Ciljevi razvitka malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine (str.137.) jačanje konkurentne sposobnosti malog i srednjeg poduzetništva, smanjenje administrativnih prepreka, ravnomjeran regionalni / kantonalni razvoj, jačanje poduzetničke klime u društvu te podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture, jačanje elektroničkog poslovanja.

Poticajne mjere za razvitak malog i srednjeg poduzetništva (str.138.) promicanje poduzetništva, izobrazba svih sudionika iz Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva, financijska podrška poduzetnicima, usklađivanje postojećih zakonskih propisa sa potrebama malog i srednjeg poduzetništva, stručna pomoć poduzetnicima, podrška tehnološkom razvitku te razvitak poduzetničke infrastrukture (podmirivanje potreba za poslovnim prostorom, savjetodavnim uslugama, informacijama i sl.), poticanje međusobne suradnje i povezivanje subjekata malog i srednjeg poduzetništva, te poticanje suradnje s velikim poduzetnicima.

Usklađenost se odražava kroz sve operativne ciljeve plana ekonomskog razvoja, a posebno u pogledu poticanja zapošljavanja, preduzetničke klime i preduzetničke infrastrukture.

Nadalje, u ovom strateškom dokumentu je navedeno (str. 145):

„Uzimajući u obzir stanje i potrebe u Federacije Bosne i Hercegovine razvijali bi se sljedeći oblici podržavajuće gospodarske infrastrukture:

1. lokalne razvojne agencije / poduzetnički centri,
2. poduzetnički inkubatori,
3. tehnološki parkovi i
4. male poslovne zone.“

Navedeni elementi su sadržani u strateškom dokumentu Općine Zavidovići i na nivou operativnih ciljeva i na nivou projekata, kao i principi sadržani u dijelu dokumenta koji se odnosi na praćenje realizacije i efekata planiranih mjera (str. 151): „Budući da povećanje konkurentnosti vodi boljem plasmanu proizvoda na domaćem i inozemnom tržištu, to ujedno vodi većoj zaposlenosti i izaziva ulazak novih konkurenata na tržište. Stoga je opravdano da se promatraju učinci primjene mjera iz Projekta, kao i izostanak primjene mjera na: konkurentnost malog i srednjeg poduzetništva promatranu kao udio dodane vrijednosti koju stvaraju mala i srednja poduzeća u ukupnom bruto domaćem proizvodu, udio malih i srednjih poduzetnika u

ukupnom broja pravnih osoba i udio zaposlenih u malom i srednjem poduzetništvu u ukupnoj zaposlenosti.“

Osim usklađenosti sa strateškim dokumentom „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine“, vodilo se računa i o odredbama Zakona o poticanju razvoja male privrede, te se uzeo u obzir i Nacrt Zakona o poticanju razvoja male privrede u FBiH, za čije donošenje su prevashodno navedeni razlozi:

- usklađivanje definicije subjekata male privrede s preporukama EU i utvrđivanje kriterija za klasificiranje subjekata na mikro, mala i srednja preduzeća,
- jasnije definiranje ciljeva razvoja male privrede i mjera za njihovo ostvarivanje,
- definiranje načina donošenja programa razvoja male privrede, kao i obaveza donošenja godišnjeg plana provođenja programa razvoja kojim se utvrđuju prioriteti i plan pojedinih podsticajnih mjera i aktivnosti,
- određivanje nositelja Programa razvoja i jasno definiranje njihovih obaveza, odnosno obveze sinergetskog djelovanja,
- određivanje prava i obaveza korisnika poticajnih sredstava,
- donošenje zakonske osnove za osnivanje agencije za razvoj male privrede,
- osiguranje učinkovitijeg nadzora nad korištenjem, kao i praćenje učinaka dodijeljenih podsticaja,

Federalnom Strategijom razvoja turizma (www.fmoit.gov.ba), definirane su strateške odrednice razvoja turizma (str. 86) stoji: „5.2. Strateške odrednice razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine Polazeći od raspoloživih resursa, trendova na svjetskom tržištu, tradicije i stanja turizma u destinaciji F BiH te izabranog modela razvoja može se pristupiti formuliranju strateških odrednica. Kod toga, uvijek na umu treba imati da strateške odrednice moraju biti usuglašene sa svim ključnim činiteljima (subjektima) razvojne politike i da ih (odrednice) kontinuirano treba pratiti i, po potrebi, korigirati (monitoring).

5.2.1. Ciljevi razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine

Ekonomski ciljevi:

- turizam kao pokretač razvoja gospodarstva u cjelini;
- rast investiranja;
- razvoj poduzetništva,
- obrtništva;
- veće zapošljavanje;
- povećanje turističke potrošnje;
- proizvodnja autohtonih proizvoda;
- smanjenje uvozne komponente;
- cjelogodišnje poslovanje (sezonalnost je ponegdje nemoguće izbjeći);
- viša kvaliteta smještajnih

Socio-kulturni ciljevi:

- rast kvalitete života lokalnog stanovništva,
- sigurnost za lokalno stanovništvo i turiste;
- očuvanje kulturno-povijesne baštine;
- očuvanje lokalnog identiteta u uvjetima globalizacije;
- prožimanje kultura;
- povezivanje ljudi...

Zaštita okoliša:

- Zaštita prirodnih resursa,
- eko-standardi,

- racionalno korištenje energije;
- unapređenje infrastrukture;
- monitoring zagađenja;
- sprječavanje vizualnog zagađenja prostora,
- prostorno planiranje.“

Zatim je na strani navedeno (str. 88):

„a. Potrebno je promijeniti svijest interesnih subjekata o turizmu – danas se turizam više tretira kao ekonomsko-financijska kategorija i nerijetko kao izvor brzih i lakih zarada. Turizam je iz tog razloga potrebno promovirati kao prostor za ispostavljanje kulture i identiteta, nacionalnog ponosa, poslovnih vještina i kao prostor za dugoročni rast poduzeća, regija i Federacije. Potrebno je razvijati se u skladu s održivim turizmom i kreiranim inovacijama temeljenih na vlastitoj viziji i pozicioniranju.

b. Potrebno je uspostaviti odgovornost za razvoj turizma - federalna i regionalna / županijska / kantonalna) vlast mora više utjecati (brinuti) na razvojne procese u turizmu. U procesu planiranja i izgradnje kapaciteta, u privatizacijskim procesima, privlačenju kapitala, razvoju ljudskih potencijala, davanja značajnih poticaja i drugim ključnim pitanjima od kojih zavisi opća kvaliteta turizma u regiji. Svjetska iskustva govore da se turizmom najefikasnije upravlja s razine regije, pa je poželjno da F BiH sa županijama/kantonima preuzme odgovornost za vlastiti turizam. Inteligentnim upravljanjem potrebno je podići kvalitetu života svih naselja, općina i gradova te zajedničkom suradnjom izgraditi snažnu turističku regiju.“

Imajući u vidu predložene razvojne projekte u planu ekonomskog razvoja, strateške odrednice Strategije razvoja turizma na federalnom nivou mogu podržati brži i snažniji razvoj turizma u općini Zavidovići.

Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016-2020 prepoznaje sljedeća četiri strateška cilja (str.42):

1. Razvijati i poticati industriju, energetiku, rudarstvo i preduzetništvo
2. Pružiti veću podršku poljoprivredi, ruralnom razvoju i razvoju turizma
3. Unaprijediti kvalitet življenja kroz stvaranje održivog i pravičnog društvenog okruženja
4. Poboljšati trenutno stanje okoliša, povećati energetske efikasnost i unaprijediti javnu infrastrukturu

U okviru prvog strateškog cilja detaljnije su definirana tri prioritetna cilja, koji u potpunosti koincidiraju sa Strategijom integriranog razvoja općine Zavidovići:

1. Povećati konkurentnost sektora sa najvećim potencijalom za industrijski rast.
2. Razvijati postojeće i kreirati nove energetske kapacitete.
3. Povećati konkurentnost MSP i unaprijediti poduzetnički ambijent.

Mjere, koje će obezbijediti realizaciju prioritetnih ciljeva (str.55-63):

1. Uvođenje novih tehnologija i međunarodnih standarda za unapređenje konkurentnosti metaloprerađivačkog, drvoprerađivačkog, kožarsko-tekstilnog i IT sektora.
2. Modernizacija opreme i naučno-istraživačke infrastrukture u ZDK.
3. Promocija privrednih potencijala Zeničko-dobojskog kantona i unapređenje poslovnog ambijenta.
4. Modernizacija i proširenje rudnika uglja i kamenoloma na području ZDK za dodatnu proizvodnju.
5. Procjena potencijala obnovljivih izvora energije u ZDK i njihova promocija.

6. Razvoj novih energetskih postojenja na području ZDK (u okviru nadležnosti ZDK i u koordinaciji sa Vladom FBiH).
7. Unapređenje poslovno-preduzetničke infrastrukture.
8. Podrška razvoju MSP i izvozu.
9. Podrška preduzetništvu i jačanje preduzetničkih sposobnosti ciljanih skupina.

U okviru strateškog cilja 2 – „Pružiti veću podršku poljoprivredi, ruralnom razvoju i razvoju turizma“, definiranog u Strategiji razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016-2020, definisan je i prioritetni ciljev u oblasti poticanja razvoja turizma (str. 45): „Unaprijediti i promovisati kulturno-historijske i prirodne potencijale za razvoj turizma“

Mjere, koje će obezbijediti realizaciju prioritetnih ciljeva (str.55-63):

1. Povećanje kvaliteta, valorizacija i standardizacija turističke ponude.
2. Građenje imidža/promocija turističke ponude i mogućnosti ZDK uz povezivanje u regionalnu turističku ponudu.
3. Unapređenje turističke infrastrukture i revitalizacija kulturno-historijskih objekata.

U okviru strateškog cilja 2 – „Pružiti veću podršku poljoprivredi, ruralnom razvoju i razvoju turizma“, definiranog u Strategiji razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016-2020, definisani su prioritetni ciljevi u oblasti ruralnog razvoja i poljoprivrede (str. 45):

1. Podržati razvoj poljoprivrede sa težištem na oblastima koje imaju tendenciju rasta.
2. Unaprijediti razvoj infrastrukture u kontekstu ruralnog razvoja.
3. Razviti održivi model upravljanja šumama.

Mjere, koje će obezbijediti realizaciju prioritetnih ciljeva (str.65-77):

1. Podrška unapređenju poljoprivredne infrastrukture.
2. Unapređenje pristupa uslugama za poljoprivrednike.
3. Unapređenje politike i pravnog okvira za razvoj poljoprivrede.
4. Podrška perspektivnim proizvodnjama i samozapošljavanju u poljoprivredi.
5. Intenziviranje poljoprivredne proizvodnje u konkurentnim oblastima kroz naučno-stručne projekte i edukaciju.
6. Podrška višem stepenu prerade i izvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.
7. Uređenje i zaštita poljoprivrednog zemljišta.
8. Poboljšanje infrastrukture i dostupnosti javnih usluga ruralnoj populaciji.
9. Unapređenje sadržaja za život na selu.
10. Unapređenje zaštite šumskog bogatstva.
11. Usklađivanje aktivnosti gospodarenja šumskim resursima sa principima i kriterijima međunarodno priznatog programa certificiranja.

Iz navedenih odrednica i prioritetnih ciljeva strateških dokumenata svih nivoa, lako je uočiti jasnu povezanost sa strateškim i prioritetnim ciljevima, kao i mjerama i projektima Strategije integranog razvoja općine Zavidovići za period 2017-2026.

4.) Programi plana ekonomskog razvoja

Za realizaciju plana ekonomskog razvoja sve mjere, projekti i aktivnosti mogu se grupisati u četiri osnovna programa i to:

Program razvoja infrastrukture,

Program razvoja privrede,
 Program razvoja poljoprivrede i
 Program razvoja turizma,

koji su detaljno razrađeni u poglavlju Mjere, projekti i aktivnosti prema datim stratešim ciljevima.

3.4.2. PLAN ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Sektorsko fokusiranje

1.) SWOT analiza stanja okoliša

U cilju zaštite okoliša općina Zavidovići posebnu pažnju treba da posveti maksimiziranju svojih najbitnijih snaga koje se odnose na jačanje saradnje sa nevladinim sektorom u oblasti ekologije, bogatstvo jedinstvenim prirodnim fenomenima na relativno malom prostoru, nezagađenu prirodu i bogatstvo vodama kao i mogućnosti iskorištavanja prilika koje joj stoje na raspolaganju, a koje se odnose na korištenje regionalne deponije Mošćanica, korištenje obnovljivih izvora energije, rastuće tržište „zdrave hrane“.

Sa druge strane, općina treba da uloži napore za minimiziranje glavnih slabosti i prijetnji koje utiču na životnu sredinu. Najbitnije slabosti su vezane za loš odnos prema prirodnim resursima i nizak stepen svijesti o očuvanju okoliša, nezatvaranje gradske deponije otpada, veliki broj divljih deponija, nepostojanje kolektora sa prečistačima za otpadne vode dok se prijetnje odnose nekontrolisanu sječu šume, nekontrolisanu gradnju mini hidrocentrala, bespravnu gradnju, bespravnu sječu šume i krivolov u okvirima Spomenika prirode “Tajan”.

SNAGE	SLABOSTI
jačanje saradnje sa NVO sektorom u oblasti ekologije, bogatstvo jedinstvenim prirodnim fenomenima na relativno malom prostoru, nezagađena priroda i vodeni resursi postojanje uređenih izletišta, funkcionalno komunalno preduzeće.	loš odnos prema prirodnim resursima i nizak stepen svijesti o očuvanju okoliša, postojanje gradske deponije otpada veliki broj divljih deponija, nepostojanje kolektora sa prečistačima za otpadne vode, nedovoljno razvijeni kapaciteti NVO sektora, neprovođenje zakonske regulative iz oblasti zaštite životne sredine,
PRILIKE	PRIJETNJE
rastuće tržište „zdrave hrane“, „eko“ i seoskog turizma, korištenje prepristupnih fondova za finansiranje razvojnih projekata iz oblasti ekologije, korištenje obnovljivih izvora energije, korištenje regionalne deponije Mošćanica,	nekontrolisana sječa šume, nekontrolisana gradnja mini hidrocentrala, bespravna gradnje, bespravna sječa šume i krivolov u okvirima Spomenika prirode “Tajan”, međusobna nepovezanost i neusklađenost javnih politika, fondova i institucija (između EU, OHR, države, entiteta i lokalnog

	nivoa), koji bi trebali ubrzati i olakšati strukturne reforme, neusklađenost nadležnosti dodijeljenih jedinicama lokalne samouprave i mehanizama za rješavanje pitanja dodijeljenih u nadležnost prijenos nadležnosti na općine za osnovno obrazovanje bez srazmjernih finansijskih sredstava.
--	--

2.) Operativni ciljevi zaštite životne sredine

- OC 4.1. VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse.
- OC 4.2. TLO: Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovici, u potpunosti uklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje.
- OC 4.3. ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva.
- OC 4.4. Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe općine Zavidovici.

Ciljevi zaštite životne sredine su u vezi sa strateškim ciljevima, a njihova realizacija je u uskoj korelaciji sa ciljevima iz oblasti institucionalnog razvoja, te ekonomskog i društvenog razvoja:

- OC 1.2. Unaprijeđenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora
- OC 1.3. Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama.
- OC 2.2. Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima.
- OC 2.3. Privući investicije u elektroenergetski sektor i prehrambeno prerađivačku industriju i okolinski prihvatljive investicije sa što većim stepenom finalizacije proizvoda.
- OC 2.4. Unaprijeđenje putne i komunalne infrastrukture.
- OC 3.1. Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini.
- OC 3.2. Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima.
- OC 3.4. Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta.

3.) Integracija sa strateškim dokumentima viših nivoa

Najznačajniji strateški dokument iz oblasti životne sredine na nivou BiH je Akcioni plan zaštite životne sredine Bosne i Hercegovine (NEAP BiH). Osam prioriteta NEAP-a su:

- Vodni resursi / otpadne vode,
- Održivi razvoj ruralnih područja,
- Upravljanje životnom sredinom (informacioni sistem/integralno planiranje/edukacija)
- Zaštita biološke i pejzažne raznolikosti,
- Otpad / upravljanje otpadom,
- Privreda / održivi razvoj privrede,
- Javno zdravlje,
- Deminiranje.

Inače, oblasti – „Zakonsko i institucionalno jačanje“ i „Izrada dokumentacione osnove za planiranje i upravljanje životnom sredinom“ su prepoznate kao uslov za implementaciju predviđenih aktivnosti u svim drugim oblastima.

Drugi značajan strateški dokument iz ove oblasti, a koji je donesen na entitetskom nivou, jeste Strategija zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine, te je i ona imala značajno mjesto pri definiranju sektorskih ciljeva i mjera. Ova strategija se sastoji od četiri dijela:

Federalna strategija zaštite prirode;

Federalna strategija zaštite zraka;

Federalna strategija upravljanja otpadom;

Federalna strategija zaštite voda, odnosno, upravljanja vodama, koja se radi posebno.

U okviru strateškog cilja 4 – „Poboljšati trenutno stanje okoliša, povećati energetske efikasnosti i unaprijediti javnu infrastrukturu“, definiranog u Strategiji razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016-2020, definisani su i prioritetni ciljevi u oblasti zaštite okoliša (str. 45):

- a. Povećati energetske efikasnosti postojećih potrošača,
- b. Uskladiti razvoj energetske i industrijske sektora sa načelima zaštite okoliša,
- c. Osigurati održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i zaštitom okoliša.

Mjere, koje će obezbijediti realizaciju prioriteta (str.99-103):

1. Provođenje programa mjera za povećanje energetske efikasnosti javnih i privrednih objekata.
2. Promovisanje principa energetske efikasnosti.
3. Poboljšanje okolinskog aspekta iskorištenja energetske potencijala.
4. Poboljšanje očuvanja i efikasnog upravljanja prirodnim resursima.
5. Uspostava informacionog sistema kvalitete komponenti okoliša.

4.) Programi plana zaštite životne sredine

Za realizaciju plana zaštite životne sredine sve mjere, projekti i aktivnosti mogu se grupisati u tri osnovna programa i to:

Program edukacije, zaštite okoliša i energetske efikasnosti,

Program upravljanja čvrstim otpadom i

Program zaštite voda,

koji su detaljno razrađeni u poglavlju Mjere, projekti i aktivnosti prema datim strateškim ciljevima.

3.4.3. PLAN DRUŠTVENOG RAZVOJA

Sektorsko fokusiranje

1.) SWOT analiza društvenog razvoja općine Zavidovići

U svrhu društvenog razvoja općina Zavidovići posebnu pažnju treba posvetiti maksimiziranju svojih najbitnijih snaga koje se odnose na razvijeno srednjoškolsko obrazovanje, razvijene javne institucije, veliki broj sportskih klubova i udruženja, jačanje saradnje sa nevladinim sektorom kao i mogućnosti iskorištavanja prilika koje joj stoje na raspolaganju, a koje se odnose na korištenje međunarodnih i domaćih fondova, uspostavljanje čvršćih odnosa lokalna zajednica – privatni sektor, korištenje liberalizacije viznog režima za privredno i društveno povezivanje.

Sa druge strane, općina treba da uloži napore za minimiziranje glavnih slabosti i prijetnji koje mogu uticati na društveni razvoj i na konkurentnost područja. Najbitnije slabosti su vezane za nedovoljno razvijene kapacitete nevladinog sektora, neadekvatan tretman kulturno-historijskog nasljeđa i nepostojanje definiranog specifičnog kulturno-historijskog nasljeđa općine, nedovoljna afirmacija mladih, nedovoljno budžetskih sredstava za kulturne manifestacije, općenito, dok se prijetnje odnose na: odlazak mladih u velike centre, loši programi obrazovnog sistema koji ne prati tokove u privredi i hiperprodukcija kadra, uticaj globalne ekonomske krize na socio-ekonomsko stanje u općini.

SNAGE	SLABOSTI
razvijeno srednjoškolsko obrazovanje, blizina univerziteta i instituta (Zenica), veliki broj sportskih klubova i udruženja jačanje saradnje sa NVO sektorom,	prisustvo "sive ekonomije" i rada "na crno", loš odnos prema prirodnim resursima i nizak stepen svijesti o očuvanju okoliša, nedostatak programa prekvalifikacije nedostatak poduzetničkog duha i odupiranje novim trendovima, nedovoljna afirmacija mladih, kulturno-historijsko nasljeđe nije adekvatno tretirano, ne postojanje definiranog specifičnog kulturno-historijskog nasljeđa općine nedovoljno razvijeni kapaciteti NVO sektora, održavanje i promoviranje kulturnog naslijeđa suviše ovise o sve oskudnijim budžetskim i sponzorskim sredstvima.
PRILIKE	PRIJETNJE
korištenje liberalizacije viznog režima za privredno povezivanje, edukaciju	uticaj globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini,

kadrova, zapošljavanje i dr., uspostavljanje čvršćih partnerskih odnosa lokalna zajednica-privatni sektor donošenje zakona o privatnom i javnom partnerstvu.	politička i pravna nesigurnost na području BiH, dodatno naglašena ekonomskom krizom, međusobna nepovezanost i neusklađenost javnih politika, fondova i institucija (između EU, OHR, države, entiteta i lokalnog nivoa), koji bi trebali ubrzati i olakšati strukturne reforme u ekonomiji i društvu nedovoljno stimulativan pravni i finansijski okvir u BiH za strane investitora, neusklađenost nadležnosti dodijeljenih jedinicama lokalne samouprave i mehanizama za rješavanje pitanja dodijeljenih u nadležnost, prijenos nadležnosti na općine za osnovno obrazovanje bez srazmjernih finansijskih sredstava, loši programi obrazovnog sistema koji ne prati tokove u privredi i hiperprodukcija kadra.
--	---

2.) Operativni ciljevi društvenog razvoja

- OC 1.1. Usklađena organizaciona struktura u općini i stvoren povoljan institucionalni okvir za implementaciju Strategije integriranog razvoja uz kontinuirano poboljšanje kvaliteta kroz ispunjavanje zahtjeva standarda serije BAS EN ISO.
- OC 1.2. Unaprijeđenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora.
- OC 1.3. Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama.
- OC 3.2. Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima.
- OC 3.3. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva i podrška projektima socijalne uključenosti i jačanje sektora zdravstva
- OC 3.4. Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta.

Ciljevi društvenog razvoja su u vezi sa strateškim ciljevima, a njihova realizacija je u uskoj korelaciji sa ciljevima iz oblasti ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine:

- OC 2.2. Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima.
- OC 2.4. Unaprijeđenje putne i komunalne infrastrukture.
- OC 3.1. Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini.
- OC 4.1. VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse.

- OC 4.2. TLO: Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovici, u potpunosti uklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje.
- OC 4.3. ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva.
- OC 4.4. Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i istorijsko naslijeđe općine Zavidovici.

3.) Integracija sa strateškim dokumentima viših nivoa

Prijedlog Strategije socijalnog uključivanja BH poseban naglasak stavlja na socijalnu integraciju kroz participaciju na tržištu rada. U tom smislu, Strategija definiše strateške pravce koji su bitni za Općinu s obzirom na definisani sektorski fokus:

- osigurati uključivanje socijalno isključenih kategorija u aktivno tržište rada i
- osigurati pristup svim dobrima, uslugama, resursima i pravima koje će poboljšati aktivno učešće socijalno isključenih na tržištu rada.

Strategija definira i druge prioritete od značaja za društveni razvoj na području općine:

- razvijati kapacitete pružatelja usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou;
- jačati mehanizme socijalnog dijaloga i razviti partnerstva i participaciju svih relevantnih aktera;
- razvijati mreže socijalne zaštite kroz jačanje međusektorske saradnje sa zdravstvom, obrazovanjem, institucijama tržišta rada i NVO-ima.

Zakon o predškolskom obrazovanju postavlja pred općinu obavezu osiguravanja uslova za jednaku dostupnost kvalitetnih programa predškolskog obrazovanja svoj djeci na području općine. Ovaj zakon je posebno važan sa aspekta orijentisanosti općine Zavidovici na održavanje nastave u skladu sa pedagoškim standardima u svim školama na području općine.

U domenu obrazovanja, plan društvenog razvoja naslanja se na Strateške pravce razvoja obrazovanja u BiH, sa planom implementacije 2008-2015, i na Strategiju razvoja stručnog obrazovanja i obuke u BiH za period 2007-2013.

Trenutno vlade na svim nivoima u BiH prepoznaju važnost razvoja neformalnog obrazovanja i obrazovanja odraslih. Ministarstvo civilnih poslova BiH u saradnji sa Evropskom komisijom započelo je proces izrade zakona i strategije obrazovanju odraslih. U tom smislu, uloga lokalnog nivoa uprave postaje ključna kako u pravcu identifikovanja potreba u ovom sektoru obrazovanja ali i kreiranju strateških partnerstava i uspostavi saradnje svih zainteresovanih strana kako bi se odgovorilo na trenutne potrebe privrede ali i ukupne razvojne potrebe.

U oblasti kulture relevantna je Strategija kulturne politike u BiH, u kojoj su definirana strateška opredjeljenja kulturne politike u BiH, kao i dugoročni ciljevi (str. 34): „Osnovna dugoročna opredjeljenja kulturne strategije u Bosni i Hercegovini afirmiraju se kao:

- (a) istraživanje, zaštita, međusektorsko promoviranje objekata i kontinuirani razvoj svih vrijednosti koje čine kulturni kapital BiH, kulturni kapital u cjelini i kulturni kapital u okviru nacionalnih kultura;

(b) održavanje kontrole / suvereniteta nad vrijednostima / objektima koji su presudni za dugoročnu samoodrživost kulturnog kapitala u BiH.

18.1. Primarni - okvirni ciljevi strategije

Primarni (okvirni) ciljevi strategije su sadržani u uvođenju kulturnog modela (kulturne politike) koji:

- potiče rast općeg nivoa građanske samoodgovornosti za stanje i zbivanja u društvu,
- povećava resursne statuse, jača poslovnu konkurentnost i bogati opći imidž BiH i svih njenih socijalnih i ekonomskih agregata,
- povećava opći humani kapacitet zajednice (socijalna inovativnost) i jača njenu sposobnost da stalno postavlja nove ciljeve, da ih uspješno realizira i da se kontinuirano, otvoreno i kritički oblikuje u domenu visokopozicioniranih (kulturnih i drugih) ciljeva / izazova, podiže opći nivo kulturne kreativnosti u zajednici, osigurava poštivanje načela Evropske kulturne konvencije (i ostalih dokumenata koji definiraju Evropu kao kulturnu cjelinu), unoseći adekvatan nivo funkcionalne podudarnosti (kompatibilnosti) s kulturnim modelima koji dominiraju u drugim evropskim zemljama,
- podiže opći nivo kulture življenja,
- daje poseban (strateški) poticaj zaštiti, rekonstruiranju, restauriranju, rekultiviranju i multisektorskom promoviranju prirodnog, spomeničkog i graditeljskog naslijeđa u BiH, poseban (strateški) podsticaj obrazovanju (kao odgovor na izazove postindustrijskog društva).

18.2. Primarni-posebni ciljevi strategije

Kao primarni (posebni) ciljevi strategije izdvajaju se:

„Poseban (strateški) poticaj nauci kao odgovor također na izazove postindustrijskog društva, poseban (strateški) poticaj regionalnoj saradnji u kulturi kao fundamentalnom principu opstojnosti i kreativne vitalnosti bh. kulture.“

Strategija razvoja BiH kao jedan od prioriteta navodi i reformu javne uprave (str. 28), prije svega, u cilju postizanja pozitivnih fiskalnih efekata u vidu smanjenja javne potrošnje (str. 37). Krajnji cilj koji se želi postići provedbom reforme javne uprave je definiran vizijom (str. 19): „Reforma se rukovodi sveukupnom vizijom stvaranja javne uprave koja bi bila učinkovitija i odgovornija; koja bi služila građanima na bolji način za manje novca; i koja bi radila na osnovu transparentnih i otvorenih procedura, uz istodobno ispunjavanje svih uvjeta potrebnih za evropske integracije, i time postala istinski faktor koji bi omogućavao kontinuirani i održivi društveno-ekonomski razvoj“.

Za materijalizaciju vizije neophodna su znanja, ali i veći kapaciteti vlada za izradu učinkovitih i koherentnih politika glede ispunjavanja javnih strateških ciljeva: učinkovitijih upravljačkih sustava, unaprijeđenih ustrojnih struktura, te konačno, uprave usmjerene na pružanje boljih usluga građanima, kojom se osiguravaju ekonomična uprava i potpuno odgovorno korištenje resursa.“

Strategijom razvoja sporta u BiH, definirane su strateške odrednice (str.29): “ Da bi se uspjelo u realizaciji strateških ciljeva, determinirane su ključne odrednice kroz koje bi se valjano tretirali sadržaji Strategije razvoja koju predviđa Zakon o sportu BiH (Osnovna polazišta i pravci razvoja; Sadržaj i obim sportskih djelatnosti koji se finansiraju iz budžeta BiH; Razvojni i stručni zadaci u sportu i upravljanje sportom; Okvirni kriteriji za vrednovanje programa i njihovog finansiranja u sportu). Ključne odrednice predstavljene su u šest segmenata:

- a) vrhunski sport na nivou BiH,
- b) sport dostupan svima,
- c) stručno usavršavanje,
- d) međunarodna takmičenja na nivou BiH,
- e) infrastruktura na nivou BiH i
- f) vrijednosti u sportu na nivou BiH. „

Prema nedavno usvojenom Zakonu o mladima FBiH svi nivoi vlasti imaju obavezu definiranja, usvajanja i provođenja strategija prema mladima. Na taj način, općine imaju obavezu osigurati minimum mjera na planu rada sa mladima i omladinskih aktivnosti.

U okviru strateškog cilja 3. „Unaprijediti kvaliteta življenja kroz stvaranje održivog i pravičnog društvenog okruženja“, koje predstavlja vrlo kompleksan cilj, kome doprinose i svi ostali definirani ciljevi, u Strategiji razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016-2020, navedeni su slijedeći prioritetni ciljevi (str. 45):

1. Unaprijediti kvalitet usluga javne uprave i jačati segment pravde i sigurnosti
2. Jačati i podržati obrazovanje, sport, kulturu i unaprijediti tržište radne snage
3. Unaprijediti kvalitet življenja stanovnika ZDK kroz dimenziju zdravlja
4. Povećati kvalitet i efikasnost usluga i podržati reformske aktivnosti u oblasti socijalne zaštite

Mjere, koje će obezbijediti realizaciju prioritetnih ciljeva (str.79-97):

1. Reforma javne uprave,
2. Unapređenje borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije,
3. Podizanje nivoa sigurnosti građana ZDK,
4. Jače povezivanje obrazovanja i tržišta rada te razvoj sistema osposobljavanja, usavršavanja i sistema cjeloživotnog učenja,
5. Podrška vrhunskim dostignućima u sportu, obrazovanju i kulturi te promocija u obrazovnim institucijama,
6. Podrška razvoju kulturnih aktivnosti i infrastrukture,
7. Povećanje zaposlenosti ranjivih skupina na tržištu rada ZDK,
8. Unapređenje efikasnosti institucionalne strukture na tržištu rada,
9. Očuvanje postojećeg nivoa zaposlenosti i naponi za njegovo povećanje,
10. Razvijanje promotivnih i preventivnih aktivnosti zdravstvenog sektora,
11. Unapređenje kvaliteta i načina pružanja zdravstvenih usluga,
12. Jačanje i bolje korištenje ljudskih potencijala u zdravstvu,
13. Osiguranje primjerenog stepena dostupnosti zdravstvenih usluga,
14. Osiguranje distinktivne prepoznatljivosti zdravstvenog sektora ZDK,
15. Povećanje kapaciteta ustanova socijalne zaštite, te jačanje i podrška ljudskim kapacitetima u ustanovama,
16. Implementacija državnih razvojnih dokumenata (politike, strategije, akcioni plan),

17. Unapređenje zakonske regulative i podzakonskih propisa u skladu sa EU standardima i smjericama.

1.) Programi plana društvenog razvoja

Za realizaciju plana društvenog razvoja sve mjere, projekti i aktivnosti mogu se grupisati u dva osnovna programa i to:

Program unapređenja kulture i sporta i

Program unapređenja socijalne odgovornosti i poboljšanja imidža općine, koji su detaljno razrađeni u poglavlju Mjere, projekti i aktivnosti prema datim strateškim ciljevima.

4. MJERE, PROJEKTI I AKTIVNOSTI

STRATEŠKI CILJ 1	OPERATIVNI CILJEVI	MJERE	PROJEKTI I AKTIVNOSTI
<p>Izgradnja institucionalnog okvira koji će omogućiti stvaranje poticajnog i dinamičnog poslovnog okruženja, uz optimalno korištenje svih lokacijskih i infrastrukturnih pogodnosti</p>	<p>1.1.Usklađena organizaciona struktura u općini i stvoren povoljan institucionalni okvir za implementaciju Strategije integriranog razvoja uz kontinuirano poboljšanje kvaliteta kroz ispunjavanje zahtjeva standarda serije BAS EN ISO.</p>	<p>1.1.1.Razvoj ljudskih resursa i izgradnja kapaciteta kroz permanentnu edukaciju kadrova 1.1.2.Unapređenje upravljanja kroz razvoj i usavršavanje modela strateškog upravljanja razvojem 1.1.3. Razvoj informacione infrastrukture lokalne samouprave i podrška primjeni informacionih tehnologija i informatizaciji rada.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - projekat unaprjeđenja organizacije i efikasnosti javne uprave -popunjavanje upražnjenih radnih mjesta i unapređenje kvalifikacione strukture -obuka zaposlenika u oblasti projektnog planiranja - obuka zaposlenika u oblasti strateškog planiranja -uvođenje novih informacionih tehnologija -unapređenje i razvoj postojećih sistema e-uprave -interni , eksterni i recertifikacijski auditi BAS EN ISO 9001 i 14001
	<p>OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI</p>	<p>2017-2021 godina 150.000,00 KM 2022-2026 godina 100.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; ostale fondacije i donatori</p>	
	<p>PERIOD PROVOĐENJA MJERA</p>	<p>2017 -2026 godina</p>	
	<p>NOSIOCI IMPLEMENTACIJE</p>	<p>Kabinet općinskog načelnika; sve općinske službe</p>	
	<p>1.2.Unapređenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora</p>	<p>1.2.1. Formiranje odjeljenja za trezor i finansije 1.2.2. Formiranje centralnog nabavnog organa za provođenje javnih nabavki 1.2.3. Afirmacija javno-privatnog partnerstva 1.2.4. Projekat sistema upravljanja javnim dobrima</p>	<ul style="list-style-type: none"> -uvođenje trezorskog poslovanja -opremanje i kadrovsko popunjavanje odjeljenja za trezor i finansije -opremanje i kadrovsko popunjavanje centralnog nabavnog organa -obuka zaposlenika -promocija projekata javno-privatnog partnerstva - uspostava sistema upravljanja javnim dobrima -promocija prednosti koje pruža općina za razvoj poduzetništva
<p>OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI</p>	<p>2017-2021 godina 75.000,00 KM 2022-2026 godina 100.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; ostale fondacije i donatori</p>		

PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Kabinet općinskog načelnika; RAZ d.o.o. Zavidovići; sve općinske službe	
1.3.Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama	<p>1.3.1. Unapređenje prostornog planiranja</p> <p>1.3.2. Prostorno planiranje razvoja infrastrukture za potrebe razvoja u ruralnim sredinama (putna i komunalna infrastruktura)</p> <p>1.3.3. Prostorno planiranje odvodnje otpadnih voda</p>	<p>-Stalna valorizacija prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa</p> <p>-izrada regulacionih i prostornih planova</p> <p>-digitalizacija urbanog gradskog područja</p> <p>- izrada planova upravljanja turističkim i kulturno-historijskim destinacijama</p> <p>-Projekat uređenja i unaprijeđenja izletničkih i rekreativnih zona, šetnica, biciklističkih staza i sl.</p> <p>-unaprijeđenje registra poljoprivrednih proizvođača i poljoprivrednog zemljišta (I faza: Identifikacija i usklađivanje u zemljišnim knjigama, II faza: plan upravljanja sa nosiocima)</p> <p>- program izgradnje javne rasvjete</p> <p>-projekat vodozaštitnih zona i protivpožarna zaštita sa uređenjem izvorišta i rezervoara vode i zaštite šumskih dobara</p> <p>-brendiranje općine i promocija prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti općine</p>
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 75.000,00 KM 2022-2026 godina 100.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; ostale fondacije i donatori	
PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu geodetskih, imovinsko-pravnih poslova i urbanizma; Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova Kabinet općinskog načelnika; RAZ d.o.o. Zavidovići	

STRATEŠKI CILJ 2	OPERATIVNI CILJEVI	MJERE	PROJEKTI I AKTIVNOSTI
Razvoj komunalne i poslovne infrastrukture, jačanje ekonomskih aktivnosti (razvoj industrije, MSP, turizma i poljoprivrede) i povećanje zaposlenosti	2.1.Povećati zaposlenost i izvoz	2.1.1.Razvoj i unapređenje poticajnih mjera u privredi 2.1.2.Promocija privrednih potencijala općine 2.1.3.Razvoj i unapređenje poduzetničke infrastrukture 2.1.4.Jačanje poduzetničkih sposobnosti ciljanih skupina	-poticaji privredi -promocija općine Zavidovići putem web stranice, društvenih mreža, brošura i kataloga -afirmacija udruženja privrednika i jačanje Razvojne agencije Zavidovići -završetak industrijske zone Ekonomija-Batvice i Majdanska polja -formiranje novih poslovnih zona - unapređenje rada poslovnog inkubatora -poticaji i edukacija ciljanih skupina (mladi, žene, boračka populacija i sl.)
	OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 1.300.000,00 KM 2022-2026 godina 700.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta; Ministarstvo za privredu ZDK, ostale fondacije i donatori	
	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; RAZ d.o.o. Zavidovići; Služba za upravu geodetskih, imovinsko-pravnih poslova i urbanizma; Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova; Služba za upravu pitanja boraca, raseljenih lica i izbjeglica; Udruženje privrednika Zavidovići; nevladine organizacije	
	2.2.Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima	2.2.1.Razvoj i unapređenje poticajnih mjera u poljoprivredi 2.2.2.Unapređenje infrastrukture i dostupnosti javnih usluga ruralnoj populaciji 2.2.3.Unapređenje saržaja za život na selu	-poljoprivredni poticaji -podrška samozapošljavanju u poljoprivredi -izgradnja vodovoda u ruralnim djelovima općine -izgradnja, rekonstrukcija i unapređenje mreže nekategorisanih puteva -revitalizacija mjesnih domova -izgradnja dječijih i sportskih igrališta u ruralnim djelovima općine
	OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 3.250.000,00 KM 2022-2026 godina 4.500.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i	

		šumarstva; Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu ZDK, ostale fondacije i donatori
PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova; RAZ d.o.o. Zavidovići; Služba za upravu geodetskih, imovinsko-pravnih poslova i urbanizma; Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; Služba za upravu društvenih djelatnosti djelatnosti i opću upravu; Služba za upravu pitanja boraca, raseljenih lica i izbjeglica; nevladine organizacije	
2.3.Privučni investicije u elektroenergetski sektor i prehrambeno prerađivačku industriju i okolinski prihvatljive investicije sa što većim stepenom finalizacije proizvoda	2.3.1.Stvaranje povoljne poduzetničke klime 2.3.2.Ravoj zadružne proizvodnje u poljoprivredi kao preduslov za prehrambeno prerađivačku proizvodnju	-brendiranje Općine -izrada brošura o Zavidovićima i zavidovičkoj privredi -poticanje zadružne poljoprivredne proizvodnje
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 100.000,00 KM 2022-2026 godina 100.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta; Ministarstvo za privredu ZDK ; Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva; Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu ZDK; ostale fondacije i donatori	
PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; RAZ d.o.o. Zavidovići; Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova; Služba za upravu društvenih djelatnosti djelatnosti i opću upravu; nevladine organizacije	
2.4.Unaprjeđenje putne i komunalne infrastrukture	2.4.1. Izgradnja, unapređenje i modernizacija lokalnih i nekategorisanih puteva 2.4.2. Izgradnja i unapređenje i modernizacija ulica 2.4.3. Izgradnja vodovodne mreže	-izgradnja kružnih tokova -izgradnja ulivnih traka -izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica -održavanje i unapređenje horizontalne i vertikalne signalizacije -izgradnja i rekonstrukcija pješačkih staza -izgradnja lokalnih vodovoda i proširenje gradske vodovodne mreže i odvodnje otpadnih voda
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 4.000.000,00 KM 2022-2026 godina 7.000.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu ZDK; Direkcija za ceste ZDK; Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglice, ostale fondacije i donatori	

	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; Služba za upravu geodetskih, imovinsko-pravnih poslova i urbanizma; Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu ZDK; Direkcija za ceste ZDK; JKP „Radnik“ d.o.o.

STRATEŠKI CILJ 3	OPERATIVNI CILJEVI	MJERE	PROJEKTI I AKTIVNOSTI
Prepoznatljiv imidž Zavidovića, kao otvorene općine sa razvijenom društvenom infrastrukturom, raznovrsnom turističkom ponudom i efikasnom lokalnom upravom, orjentiranom prema EU integracijama	3.1. Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini	3.1.1. Uređenje i unapređenje izletišta i odmorišta 3.1.2. Pozicionirati Spomenik prirode Tajan kao prepoznatljivu „outdoor“ turističku destinaciju	-izgradnja, održavanje turističke infrastrukture -izrada i održavanje turističke signalizacije -promocija turizma i turističkih potencijala općine -podrška turističkim manifestacijama
	OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 400.000,00 KM 2022-2026 godina 700.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Federalno ministarstvo okoliša i turizma; Turistička zajednica ZDK; Ministarstvo za privredu ZDK; ostale fondacije i donatori	
	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; JP „ŠPD ZDK“ d.o.o.; „RAZ“ d.o.o.; poduzetnici u turizmu; nevladine organizacije	
	3.2. Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima	3.2.1. Jačanje kapaciteta JLS u cilju dostizanja evropskih standarda moderne, efikasne i korisnički orjentirane javne 3.2.2. Jačanje kapaciteta javnih ustanova i institucija 3.2.3. Iskorištavanje kapaciteta nevladinog sektora u razvojne svrhe 3.2.4. Unaprjeđenje imidža općine	-informatizacija javne uprave i javnih ustanova -kontinuirana obuka službenika i namještenika -smanjenje administrativnih procedura -standardizacija usluga -razvoj saradnje i partnerstva sa nevladinim sektorom -implementacija LOD metodologije -brendiranje imena općine, kulturnih proizvoda i događaja
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 200.000,00 KM 2022-2026 godina 300.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; ostale fondacije i donatori		

	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Kabinet općinskog načelnika; sve službe uprave;	
	3.3. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva i podrška projektima socijalne uključenosti i jačanje sektora zdravstva	3.3.1.Jačanje kapaciteta Centra za socijalni rad 3.3.2. Jačanje kapaciteta Doma zdravlja 3.3.3.Podrška učešću NVO sektora i ustanova u kreiranju i isporuci usluga ranjivim skupinama	-institucionalno i kadrovsko jačanje Centra za socijalni rad i Doma zdravlja -promocija programa i informisanosti socijalno marginaliziranih lica -kontinuirana obuka i usavršavanje osoblja koji je bave socijalnom i zdravstvenom zaštitom -unapređenje i povećanje usluga u zdravstvu -modernizacija medicinske opreme -promotivne i preventivne aktivnosti zdravstvenog sektora
	OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 2.000.000,00 KM 2022-2026 godina 3.000.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; JU Zavod za zdravstveno osiguranje ZDK; budžet Centra za socijalni rad i Doma zdravlja; ostale fondacije i donatori	
	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravljanje društvenih djelatnosti i opću upravu; Služba za upravljanje pitanja boraca, raseljenih lica i izbjeglica; JU Centar za socijalni rad Zavidovići; JU Dom zdravlja Zavidovići; nevladine organizacije	
	3.4. Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta	3.4.1.Podrška razvoju dječijeg vrtića,osnovnih i srednjih škola 3.4.2.Podrška razvoju kulturnih aktivnosti i infrastrukture 3.4.3.Podrška razvoju sporta i unapređenje sportske infrastrukture	-modernizacija preškolskih i školskih objekata -podrška školskim takmičenjima -povezivanje obrazovanja i tržišta rada te razvoj sistema osposobljavanja, usavršavanja i sistema cjeloživotnog učenja -razvoj prostornih kapaciteta za društvene i kulturne aktivnosti građana -modernizacija Doma kulture i Biblioteke -promocija kulture -modernizacija sportskih objekata

			-podrška školama sporta -stimulisanje sportskih klubova -promocija sporta -stimulacija vrhunskih dostignuća u sportu i kulturi
	OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 3.000.000,00 KM 2022-2026 godina 4.000.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK; Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke; Federalno ministarstvo kulture i sporta; budžeti JU Centar za kulturu Zavidovići; JU Javna biblioteka Zavidovići; JU Dječiji vrtić Zavidovići, osnovnih i srednjih škola, ostale fondacije i donatori	
	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu društvenih djelatnosti i opću upravu; Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; osnovne i srednje škole sa područja općine Zavidovići, JU Centar za kulturu Zavidovići; JU Javna biblioteka Zavidovići; JU Dječiji vrtić Zavidovići; nevladine organizacije	

STRATEŠKI CILJ 4	OPERATIVNI CILJEVI	MJERE	PROJEKTI I AKTIVNOSTI
<i>Razvijena zajednica koja živi u čistom i zdravom okolišu i svoj razvoj bazira na održivom korištenju prirodnih bogatstava i energetske efikasnosti</i>	4.1.VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse	4.1.1.Povećanje pokrivenosti područja općine Zavidovići kanalizacionom mrežom 4.1.2.Poboljšanje kvaliteta vode smanjenjem broja direktnih ispusta u vodne resurse 4.1.3.Plan zaštite vodozahvatnih područja i lokalnih izvora	-Izgradnja kanalizacija u prigradskim i ruralnim područjima -Sprečavanje i zabrana direktnih ispusta kanalizacije u vodotoke -Inventura vodozahvatnih područja i lokalnih izvora -Unapređenje zaštite vodozahvatnih područja -Elaborat zaštite od poplava slivova rijeka Krivaja, Gostović i Bosna
	OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 2.500.000,00 KM 2022-2026 godina 3.500.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Fond za zaštitu okoliša FBiH, Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu ZDK , ostale fondacije i donatori	
	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina	

	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova; Služba za upravu civilne zaštite; JKP „Radnik“ d.o.o.	
4.2.TLO: : Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovici, u potpunosti uklonjenim minsko eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje	4.2.1.Uspostava centara za reciklažu i centara za kabasti otpad 4.2.2.Formiranje transfer stanice 4.2.3.Povećanje kapaciteta u tehničko-organizacionom smislu komunalnog preduzeća zaduženog za upravljanje otpadom 4.2.4.Smanjene površine pod divljim deponijama 4.2.5.Edukacija lokalnog stanovništva o značaju očuvanja okoliša 4.2.6.Deminiranje površina pod minama na teritoriji općine Zavidovici 4.2.7.Primjena i principi integralne poljoprivredne proizvodnje	-Uklanjanje prioriternih divljih deponija -Zatvaranje i ozelenjavanje prostora gradske deponije otpada „Ekonomija” – prva faza -Nabavka opreme (kontejneri, vozila i sl.) za javno komunalno predežeće -Akcije uklanjanja divljih deponija -Promotivne aktivnosti zaštite i očuvanja okoliša -Deminiranje prioriternih površina -Uvođenje principa integralne poljoprivredne proizvodnje u poljoprivredna gazdinstva	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 2.500.000,00 KM 2022-2026 godina 2.500.000,00 KM Budžet Općine Zavidovici; Fond za zaštitu okoliša FBiH, Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu ZDK ; Federalna uprava civilne zaštite; Kantonalna uprava civilne zaštite; ostale fondacije i donatori		
PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina		
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova; Služba za upravu civilne zaštite; Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; JKP „Radnik“ d.o.o.; Federalna uprava civilne zaštite; Kantonalna uprava civilne zaštite; nevladine organizacije	
4.3.ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva	4.3.1.Utopljanje javnih objekata 4.3.2.Energetsko certificiranje objekata 4.3.3.Promovisanje principa energetske efikasnosti 4.3.4.Toplifikacija gradskog područja	-Rekonstrukcija fasada i stolarije na javnim objektima -Energetsko certificiranje prije i nakon poduzimanja mjera na postizanju energetske efikasnosti -Promotivne aktivnosti za podizanje energetske efikasnosti -Redefinisanje i izrada studije toplifikacije gradskog područja -Rekonstrukcija gradskih kotlovnica i proširenje njihovih kapaciteta	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 2.000.000,00 KM 2022-2026 godina 3.000.000,00 KM Budžet Općine Zavidovici; Fond za zaštitu okoliša FBiH, Federalno ministarstvo		

		prostornog planiranja; ostale fondacije i donatori
	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova; Služba za upravu društvenih djelatnosti i opću upravu; Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; JKP „Radnik“ d.o.o.; nevladine organizacije
4.4.Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe općine Zavidovići	4.4.1.Valorizacija biljnog i životinjskog svijeta i zaštita biološke raznolikosti 4.4.2.Uspostavljanje akcionog plana upravljanja spomenikom prirode Tajan 4.4.3.Uspostavljanje instrumenata zaštite slivnih područje rijeka Gostović i Krivaja 4.4.4.Uspostavljanje registra kulturno-historijskog naslijeđa sa definisanim instrumentima njihove zaštite	-Izrada studije obima degradacije biljnog i životinjskog svijeta i identifikovane mjere revitalizacije biološke raznolikosti -Identificiranje i uspostavljanje registra zagađivača rijeka Gostović i Krivaja -Izgradnja kolektora duž rijeka Gostovići Krivaje -Čišćenje korita i obala rijeka Gostović i Krivaja - Utvrđivanje stanja svakog pojedinačnog spomenika kulturnog i historijskog naslijeđa -Utvrđivanje i provođenje mjera sanacije i mjera redovnog održavanja spomenika kulturnog i historijskog naslijeđa
	OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2017-2021 godina 2.000.000,00 KM 2022-2026 godina 2.500.000,00 KM Budžet Općine Zavidovići; Fond za zaštitu okoliša FBiH, Federalno ministarstvo kulture i sporta; ostale fondacije i donatori
	PERIOD PROVOĐENJA MJERA	2017 -2026 godina
	NOSIOCI IMPLEMENTACIJE	Služba za upravu poljoprivrede, vodoprivrede i komunalnih poslova; Služba za upravu društvenih djelatnosti i opću upravu; Služba za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva; JKP „Radnik“ d.o.o.; nevladine organizacije

5. INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR

STRATEŠKI CILJ 1: Izgradnja institucionalnog okvira koji će omogućiti stvaranje poticajnog i dinamičnog poslovnog okruženja, uz optimalno korištenje svih lokacijskih i infrastrukturnih pogodnosti

OPERATIVNI CILJ: 1.1.Usklađena organizaciona struktura u općini i stvoren povoljan institucionalni okvir za implementaciju Strategije integriranog razvoja uz kontinuirano poboljšanje kvaliteta kroz ispunjavanje zahtjeva standarda serije BAS EN ISO

MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
1.1.1.Razvoj ljudskih resursa i izgradnja kapaciteta kroz permanentnu edukaciju kadrova			150.000,00 KM	100.000,00 KM
1.1.2.Unapređenje upravljanja kroz razvoj i usavršavanje modela strateškog upravljanja razvojem				
1.1.3. Razvoj informacione infrastrukture lokalne samouprave i podrška primjeni informacionih tehnologija i informatizaciji rada.				

OPERATIVNI CILJ: 1.2.Unaprijeđenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora

MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
1.2.1. Formiranje odjeljenja za trezor i finansije			75.000,00 KM	100.000,00 KM
1.2.2. Formiranje centralnog nabavnog organa za provođenje javnih nabavki				
1.2.3. Afirmacija javno-privatnog partnerstva				
1.2.4. Projekat sistema upravljanja javnim dobrima				

OPERATIVNI CILJ: 1.3.Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama

MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
1.3.1. Unapređenje prostornog planiranja			75.000,00 KM	100.000,00 KM
1.3.2. Prostorno planiranje razvoja infrastrukture za potrebe razvoja u ruralnim sredinama (putna i komunalna infrastruktura)				
1.3.3. Prostorno planiranje odvodnje otpadnih voda				

UKUPNO STRATEŠKI CILJ 1

300.000,00 KM 300.000,00 KM

600.000,00 KM

STRATEŠKI CILJ 2: Razvoj komunalne i poslovne infrastrukture, jačanje ekonomskih aktivnosti (razvoj industrije, MSP, turizma i poljoprivrede) i povećanje zaposlenosti

OPERATIVNI CILJ: 2.1.Povećati zaposlenost i izvoz

MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
2.1.1.Razvoj i unapređenje poticajnih mjera u privredi			1.300.000,00 KM	700.000,00 KM
2.1.2.Promocija privrednih potencijala općine				
2.1.3.Razvoj i unapređenje poduzetničke infrastrukture				
2.1.4.Jačanje poduzetničkih sposobnosti ciljanih skupina				
OPERATIVNI CILJ: 2.2.Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
2.2.1.Razvoj i unapređenje poticajnih mjera u poljoprivredi			3.250.000,00 KM	4.500.000,00 KM
2.2.2.Unapređenje infrastrukture i dostupnosti javnih usluga ruralnoj populaciji				
2.2.3.Unapređenje saržaja za život na selu				
OPERATIVNI CILJ: 2.3.Privučti investicije u elektroenergetski sektor i prehrambeno prerađivačku industriju i okolinski prihvatljive investicije sa što većim stepenom finalizacije proizvoda				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
2.3.1.Stvaranje povoljne poduzetničke klime			100.000,00 KM	100.000,00 KM
2.3.2.Ravoj zadružne proizvodnje u poljoprivredi kao preduslov za prehrambeno prerađivačku proizvodnju				
OPERATIVNI CILJ: 2.4.Unaprjeđenje putne i komunalne infrastrukture				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
2.4.1. Izgradnja, unapređenje i modernizacija lokalnih i nekategorisanih puteva			4.000.000,00 KM	7.000.000,00 KM
2.4.2. Izgradnja i unapređenje i modernizacija ulica				
2.4.3. Izgradnja vodovodne mreže				
UKUPNO STRATEŠKI CILJ 2			8.650.000,00 KM	12.300.000,00 KM
			20.950.000,00 KM	

STRATEŠKI CILJ 3: Prepoznatljiv imidž Zavidovića, kao otvorene općine sa razvijenom društvenom infrastrukturom, raznovrsnom turističkom ponudom i efikasnom lokalnom upravom, orijentiranom prema EU integracijama

OPERATIVNI CILJ: 3.1. Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini

MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026

3.1.1.Uređenje i unapređenje izletišta i odmorišta			400.000,00 KM	700.000,00 KM
3.1.2.Pozicionirati Spomenik prirode Tajan kao prepoznatljivu „outdoor“ turističku destinaciju				
OPERATIVNI CILJ: 3.2. Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
3.2.1.Jačanje kapaciteta JLS u cilju dostizanja evropskih standarda moderne, efikasne i korisnički orjentirane javne			200.000,00 KM	300.000,00 KM
3.2.2.Jačanje kapaciteta javnih ustanova i institucija				
3.2.3.Iskorištavanje kapaciteta nevladinog sektora u razvojne svrhe				
3.2.4.Unaprjeđenje imidža općine				
OPERATIVNI CILJ: 3.3. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva i podrška projektima socijalne uključenosti i jačanje sektora zdravstva				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
3.3.1.Jačanje kapaciteta Centra za socijalni rad			2.000.000,00 KM	3.000.000,00 KM
3.3.2. Jačanje kapaciteta Doma zdravlja				
3.3.3.Podrška učešću NVO sektora i ustanova u kreiranju i isporuci usluga ranjivim skupinama				
OPERATIVNI CILJ: 3.4. Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
3.4.1.Podrška razvoju dječijeg vrtića, osnovnih i srednjih škola			3.000.000,00 KM	4.000.000,00 KM
3.4.2.Podrška razvoju kulturnih aktivnosti i infrastrukture				
3.4.3.Podrška razvoju sporta i unapređenje sportske infrastrukture				
UKUPNO STRATEŠKI CILJ 3			5.600.000,00 KM	7.700.000,00 KM
			13.300.000,00 KM	

STRATEŠKI CILJ 4: Razvijena zajednica koja živi u čistom i zdravom okolišu i svoj razvoj bazira na održivom korištenju prirodnih bogatstava i energetske efikasnosti				
OPERATIVNI CILJ: 4.1.VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
4.1.1.Povećanje pokrivenosti područja općine Zavidovići kanalizacionom mrežom			2.500.000,00 KM	3.500.000,00 KM

4.1.2.Poboljšanje kvaliteta vode smanjenjem broja direktnih ispusta u vodne resurse				
4.1.3.Plan zaštite vodozahvatnih područja i lokalnih izvora				
OPERATIVNI CILJ: 4.2.TLO:Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovići, u potpunosti uklonjenim minsko eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
4.2.1.Uspostava centara za reciklažu i centara za kabasti otpad			2.500.000,00 KM	2.500.000,00 KM
4.2.2.Formiranje transfer stanice				
4.2.3.Povećanje kapaciteta u tehničko-organizacionom smislu komunalnog preduzeća zaduženog za upravljanje otpadom				
4.2.4.Smanjene površine pod divljim deponijama				
4.2.5.Edukacija lokalnog stanovništva o značaju očuvanja okoliša				
4.2.6.Deminiranje površina pod minama na teritoriji općine Zavidovići				
4.2.7.Primjena i principi integralne poljoprivredne proizvodnje				
OPERATIVNI CILJ: 4.3.ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
4.3.1.Utopljanje javnih objekata			2.000.000,00 KM	3.000.000,00 KM
4.3.2.Energetsko certificiranje objekata				
4.3.3.Promovisanje principa energetske efikasnosti				
4.3.4.Toplifikacija gradskog područja				
OPERATIVNI CILJ: 4.4.Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe općine Zavidovići				
MJERE	PERIOD		IZNOS	
	2017-2021	2022-2026	2017-2021	2022-2026
4.4.1.Valuezacija biljnog i životinjskog svijeta i zaštita biološke raznolikosti			2.000.000,00 KM	2.500.000,00 KM
4.4.2.Uspostavljanje akcionog plana upravljanja spomenikom prirode Tajan				
4.4.3.Uspostavljanje instrumenata zaštite slivnih područja rijeka Gostović i Krivaja				
4.4.4.Uspostavljanje registra kulturno-historijskog naslijeđa sa definisanim instrumentima njihove zaštite				
UKUPNO STRATEŠKI CILJ 4			9.000.000,00 KM	11.500.000,00 KM
			20.500.000,00 KM	

UKUPNO INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR	PERIOD	
	2017-2021	2022-2026
	23.550.000,00 KM	31.800.000,00 KM
55.350.000,00 KM		

6. PLAN RAZVOJA ORGANIZACIJSKIH KAPACITETA I LJUDSKIH POTENCIJALA ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE

Upravljanje ljudskim potencijalima kao poslovna funkcija objedinjuje poslove i zadaće vezane uz ljude, njihovo angažovanje, izbor, obrazovanje i druge aktivnosti osiguravanja i razvoja zaposlenih. Ova je poslovna funkcija prošla mnoge faze razvoja, od one kad je u okviru svoje djelatnosti obuhvaćala izbor aplikanata, razmještaj na poslove i čuvanje personalnih podataka, preko stručnog osposobljavanja, pa sve do formuliranja politike koja maksimizira integraciju svih zaposlenih u organizaciji, razvija zainteresiranost ljudi, fleksibilnost i kvalitetu rada čime se kombinira interes organizacije i njegovih zaposlenih.

Motivacija za rad dominantni je problem u području upravljanja ljudskim potencijalima. Bitan razlog potrebe koncipiranja radne motivacije jeste potreba razumijevanja mehanizama ponašanja kao osnove za izgradnju sistema motiviranja. Jedan od ključnih strateških zadataka rukovodioca danas postaje uspješno upravljanje ljudskim potencijalima i u kontekstu toga izgradnja cjelovitog sistema motivacije.

Svaka organizacija, preduzeće, pa tako i jedinice lokalne samouprave imaju potrebu za ljudima i ljudi imaju potrebu za radnim mjestom i tek zajedničkim djelovanjem ostvaruju ciljeve. Ljudski potencijali su osnovica na kojoj se gradi strategija svake radne organizacije, a svi resursi kao sredstva i kapital, ciljevi kao proizvodnost i zadovoljavanje potrošača – dolaze od ljudi i na temelju njihovog djelovanja.

Izbor strategije ništa posebno ne znači ukoliko se ona ne transformira u strateški plan koji se potom implementira u praksi, te provede kontrola ostvarivanja izabrane strategije. Rukovodilac mora voditi brigu o optimalnoj upotrebi resursa i o radu delegiranjem zadaća. Njegova osobito važna zadaća je briga o outputu koji postiže njegov odjel, o ulozi svakog pojedinca i o njegovom zadovoljstvu. Dokumentiranjem vrijednosti rada, proizvodnosti i uspješnosti svakog čovjeka, odjela, on zapravo kontrolira ostvarivanje ciljeva i u slučaju potrebe poduzima korektivne akcije kako u planovima, tako i u taktikama i strategiji organizacije.

Razvoj ljudskih potencijala predstavlja unaprjeđenje ljudskih potencijala i primjena njihovih stručnih znanja u cilju organizacijskog razvoja i ličnog usavršavanja sa svrhom poboljšanja radne uspješnosti državnih službenika.

Općina Zavidovići posjeduje dio organizacione strukture za planiranje lokalnog razvoja, postoji jasna potreba za daljim jačanjem partnerstava za lokalno palniranje u namjeri uključivanja u definiranje lokalnih prioritetnih politika, jačanjem opisa poslova nekih ključnih radnih mjesta u administraciji, a koja se odnose na strateško planiranje. Općina Zavidovići ima u planu upošljavanje novih lica koji bi prvenstveno radili na pripemi

projektnih prijedloga, programa i praćenju implementacije istih. Planirana uloga novih uposlenika bi bila i saradnja sa višim nivoima vlasti, donatorima, NVO i dr.

Osim navedenog značajnija uloga u ovom procesu je u narednom periodu namijenjena i lokalnoj razvojnoj agenciji RAZ d.o.o. Zavidovići, a jedna od bitnijih aktivnosti u okviru toga bi bila i praćenje implementacije, ažuriranje i evaluacija Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići za period 2017.-2026.

Za uspješnu realizaciju strategije razvoja neophodno je obezbijediti da sve općinske službe blisko sarađuju, kako bi se međusektorskom saradnjom obezbjedila odgovarajuća sinergija. Stoga je veoma važno jačanje kapaciteta za planiranje kroz unaprjeđenje administrativnih i organizacionih kapaciteta, kao i koordinacija unutar općine u vezi lokalnog razvojnog planiranja, sistematiziran pristup prikupljanju, obradi i praćenju podataka relevantnih za lokalni razvoj, osnaženi ljudski kapaciteti nužni za organiziranje i upravljanje procesima lokalnog strateškog planiranja i osnažena saradnja sa svim relevantnim socio-ekonomskim akterima.

Takođe je važno posvetiti pažnju jačanju lokalnih kapaciteta za implementaciju kroz jasno definirane odgovornosti za implementaciju, monitoring i evaluaciju lokalne razvojne strategije, osnaženu saradnju sa lokalnim i drugim partnerima na implementaciji projekata i osnažene kapacitete općine za izradu i implementaciju identificiranih prioriternih projekata iz lokalne razvojne strategije.

Strategija integriranog razvoja općine Zavidovići za period 2017 – 2026. od procesa izrade (planiranja) do implementacije/provođenja je veliki izazov za jedinicu lokalne samouprave. Stepen i kvalitet realizacije strategije, kao zbir svih pojedinačno realizovanih projekata i mjera, jasno će pokazati koliko je jedinica lokalne samouprave blizu ili daleko od ostvarenja definisanih strateških ciljeva i vizije općine. Metodologija izrade, primijenjena i u našem slučaju predviđa da u implementaciju razvojnih planova budu uključene organizacije iz javnog, poslovnog i nevladinog sektora, institucije višeg nivoa vlasti i građani. Ipak, općinska uprava ima najveću obavezu, jer nosi odgovornost za implementaciju ukupne strategije, a za to je potrebno imati odgovarajuću organizacionu strukturu i kvalitetne kadrove. Za uspješnu realizaciju razvojnih planova potrebno je prilagoditi postojeće ili uspostaviti nove organizacione strukture i obezbijediti odgovarajuće ljudske kapacitete. Ključni operativni kapacitet za upravljanje razvojem (jedinica / odsjek / odjel za upravljanje razvojem) mora biti jasno definisan. Zadatak tog kapaciteta je svakodnevno staranje o realizaciji strategije kao cjeline i svakog projekta pojedinačno, koordinacija svih aktivnosti i aktera od promocije, pripreme i lansiranja projekata, izvođenja, praćenja, izvještavanja do iniciranja ažuriranja strategije.

Ključni akteri u implementaciji strategije razvoja su:

- Općinsko vijeće,
- Načelnik općine,
- Službe za upravu
- Općinske institucije i organizacije (lokalna agencija za razvoj RAZ d.o.o., institucije za kulturu, obrazovne ustanove, centar za socijalni rad, zdravstvene ustanove, zadruge i poslovna udruženja, turističke organizacije, sportski klubovi, nevladina uruženja i sl...),
- Specijalizovane obrazovne, istraživačke i konsultantske organizacije,

Svako od njih treba da ima precizno definisane uloge u implementaciji, obezbjeđenju finansijskih sredstava, te u praćenju i vrednovanju.

7. PLAN PRAĆENJA, IZVJEŠTAVANJA, EVALUACIJE I AŽURIRANJA STRATEGIJE

Praćenje i evaluacija su osnovni instrumenti upravljanja koji ne pomažu samo u procesu izvještavanja već daju osnovu za buduća planiranja i revizije strateških dokumenata. Dok je praćenje sistematično i kontinuirano sakupljanje, analiziranje i korištenje podataka i pokazatelja u svrhu mjerenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva / programa / projekata i napretka u korištenju dodijeljenih sredstava i preduzimanja odgovarajućih mjera s ciljem eventualnih korekcija, evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne Strategije razvoja, prema definisanim kriterijima.

Praćenje realizacije Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići će se primarno odvijati kroz praćenje implementacije planiranih projekata te praćenje ostvarenih rezultata na nivou prioriternih ciljeva.

Dok praćenje implementacije daje odgovor da li smo neki projekat ostvarili ili ne, praćenje rezultata treba da da informaciju o krajnjim rezultatima intervencije.

Za razliku od praćenja, evaluacija daje dokaz zašto ciljevi i rezultati nisu ostvareni. Rezultati praćenja i evaluacije služe kao osnova za izradu godišnjih akcionih planova za implementaciju Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići, ali mogu da ukažu i na potrebu revizije Strategije.

Praćenje će se vršiti godišnje u formi godišnjeg izvještaja o stepenu realizacije strategije i sveukupnog stepena razvoja općine Zavidovići. Stručne službe Općine Zavidovići će pripremati Izvještaj o razvoju općine Zavidovići na godišnjem nivou. Cilj ovog dokumenta je da se sagleda napredak općine Zavidovići u jednogodišnjem periodu i stepen doprinosa ostvarenju strateških ciljeva i prioriteta iz Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići.

Izvještaj o razvoju prati strukturu Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići, a osnovni elementi su: indikatori i mjere učinka, opis stanja po oblastima, razlozi za opisano stanje i preporuke za unapređenje stanja po oblastima i veći doprinos implementaciji zacrtanih strateških ciljeva.

Praćenje realizacije Strategije integriranog razvoja općine Zavidovići će se odvijati putem pokazatelja krajnjeg rezultata (indikatora) u odnosu na početne vrijednosti date u donjim tabelama.

Sistem za praćenje realizacije Strateškog cilja 1

STRATEŠKI CILJ 1
<i>Izgradnja institucionalnog okvira koji će omogućiti stvaranje poticajnog i dinamičnog poslovnog okruženja, uz optimalno korištenje svih lokacijskih i infrastrukturnih pogodnosti</i>
OPERATIVNI CILJEVI
1.1. Usklađena organizaciona struktura u općini i stvoren povoljan institucionalni okvir za implementaciju Strategije integriranog razvoja uz kontinuirano poboljšanje kvaliteta kroz ispunjavanje zahtjeva standarda serije BAS EN ISO
1.2. Unaprijeđenje sistem upravljanja javnim dobrima i korištenje javnih dobara za podršku integriranog razvoja što podrazumijeva uspostavu sistema partnerstva javnog i privatnog sektora
1.3. Unaprijeđeno upravljanje prostorom, prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem, kao i turističkim destinacijama

POKAZATELJI KRAJNJEG REZULTATA (INDIKATORI)	POČETNA VRIJEDNOST
Broj obuka državnih službenika	0
Broj državnih službenika koji su pohađali obuke	0
Broj uvedenih informacionih sistema	0
Broj unaprijeđenih informacionih sistema	0
Broj popunjenih upražnjenih mjesta	0
Broj obavljenih audita BAS EN ISO	0
Prilagođena organizaciona struktura	0
Izrađen prostorni plan općine	0
Broj regulacionih planova	0
Broj promotivnih dokumenata i kampanja	0
Broj donesenih projekata i programa	0
Uvedeno trezorsko poslovanje	0
Formiran centralni organ nabavke	0

Sistem za praćenje realizacije Strateškog cilja 2

STRATEŠKI CILJ 2
<i>Razvoj komunalne i poslovne infrastrukture, jačanje ekonomskih aktivnosti (razvoj industrije, MSP, turizma i poljoprivrede) i povećanje zaposlenosti</i>
OPERATIVNI CILJEVI
2.1.Povećati zaposlenost i izvoz
2.2.Osigurati podršku za stvaranje ekonomski održivih poljoprivrednih domaćinstava u ruralnim područjima
2.3.Privučti investicije u elektroenergetski sektor i prehrambeno prerađivačku industriju i okolinski prihvatljive investicije sa što većim stepenom finalizacije proizvoda
2.4.Unaprijeđenje putne i komunalne infrastrukture

POKAZATELJI KRAJNJEG REZULTATA (INDIKATORI)	POČETNA VRIJEDNOST
Bruto domaći proizvod	190.166.000 KM
Broj zaposlenih	3.768
Broj nezaposlenih	7.343
Prosječna neto plaća	633,00 KM
Indeks razvijenosti općine	48,2
Broj privrednih subjekata u prerađivačkom sektoru	95
Pokrivenost uvoza izvozom	188,89 %
Ukupan izvoz u hilj. KM	51.000
Broj registrovanih poslovnih subjekata	1068
Broj novoosnovanih industrijskih zona	3
Broj registrovanih poljoprivrednih gazdinstava	1348
Broj registrovanih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	44
Broj novoizgrađenih mjesnih vodovoda	0
Broj novoizgrađenih dječijih i sportskih terena u ruralnim područjima	0
Broj pravnih lica u proizvodnji i snabdjevanju el. energijom	2
Iznos kapitalnih ulaganja	2.033.999 KM
Broj korisnika gradskog vodovoda	7733
Broj korisnika sistema odvodnje	3473

Sistem za praćenje realizacije Strateškog cilja 3

STRATEŠKI CILJ 3

Prepoznatljiv imidž Zavidovića, kao otvorene općine sa razvijenom društvenom infrastrukturom, raznovrsnom turističkom ponudom i efikasnom lokalnom upravom, orjentiranom prema EU integracijama

OPERATIVNI CILJEVI

3.1. Unaprijediti turističku infrastrukturu, povećati broj turista i turističku potrošnju na općini

3.2. Jačanje kapaciteta javne uprave, javnih ustanova i institucija, NVO i saradnje sa njima

3.3. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva i podrška projektima socijalne uključenosti i jačanje sektora zdravstva
3.4. Afirmacija obrazovanja, kulture i sporta

POKAZATELJI KRAJNJEG REZULTATA (INDIKATORI)	POČETNA VRIJEDNOST
Broj registrovanih privrednih subjekata za pružanje usluga smještaja , oripreme i usluživanja hrane	84
Broj novoizgrađenih turističkih sadržaja	0
Broj novostvorenih i unaprijeđenih javnih usluga	0
Broj provedenih projekata sa nevladinim sektorom	0
Broj korisnika ostvarenih prava iz socijalne zaštite	4268
Broj novih usluga u zdravstvu	0
Broj stanovnika na jednog ljekara	1250
Broj privatnih zdravstvenih i stomatoloških ordinacija	10
Broj apotekarskih ustanova	7
Broj ponuđenih zanimanja u sredjim školama	19
Broj učenika u osnovnim školama	3540
Broj učenika u srednjim školama	1264
Broj pozorišnih predstava	11
Broj manifestacija	8
Broj kinopredstava	13
Broj bibliotečkog knjižnog fonda	44717
Broj stalnih korisnika biblioteke	771
Broj posjeta biblioteci	50220
Broj sportskih klubova koji se takmiče u ligaškim prvenstvima i kupovima	14
Broj sportskih manifestacija	9

Sistem za praćenje realizacije Strateškog cilja 4

STRATEŠKI CILJ 4
<i>Razvijena zajednica koja živi u čistom i zdravom okolišu i svoj razvoj bazira na održivom korištenju prirodnih bogatstava i energetske efikasnosti</i>
OPERATIVNI CILJEVI
4.1.VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse
4.2.TLO: Smanjeno zagađenje tla, uspostavom ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje općine Zavidovici, u potpunosti uklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima i primjenjenim principima integralne poljoprivredne proizvodnje
4.3.ATMOSFERA: Smanjeno zagađenje zraka prouzrokovano sagorijevanjem fosilnih goriva
4.4.Zaštićena, pravilno valorizirana i u funkciju održivog razvoja i turizma stavljena biološka raznolikost, prirodno, kulturno i historijsko naslijeđe općine Zavidovici

POKAZATELJI KRAJNJEG REZULTATA (IDNIKATORI)	POČETNA VRIJEDNOST
Broj ukinutih direktnih ispusta u vodotoke	0
Dužina izgrađene kanalizacione mreže	0
Broj novoizrađenih akata koji se odnose na vodozaštitu	0
Broj korisnika odvožnje otpada	7553
Broj ukinutih divljih deponija	0
Kvadratura deminiranih područja	0
Broj provedenih kampanja o značaju očuvanja okoliša	0
Broj poljoprivrednika koji primjenjuju princip integralne poljoprivredne proizvodnje	0
Broj i vrijednost nove opreme za upravljanje otpadom u JKP „Radnik“	0
Broj rekonstruisanih objekata u cilju utopljanja	0
Broj javnih objekata koji imaju energetske certifikate	0
Broj provedenih kampanja o principima energetske efikasnosti	0
Studija degradacije biljnog i životinjskog svijeta na području općine Zavidovici	0

Registar zagađivača rijeka Krivaje i Gostović	0
Studija stanja spomenika kulturnog i historijskog nasljeđa	0
Broj saniranih spomenika kulturnog i historijskog nasljeđa	0

Praćenje se, dakle, vrši na osnovu definisanih projektnih i programskih indikatora i plana implementacije. Uspostavljeni mehanizmi za praćenje realizacije strategije razvoja će praćenjem definisanih indikatora kontrolisati ostvarenje ciljeva, tako što će prikupljati i analizirati podatke potrebne za njihovo dokazivanje.

Praćenje treba uskladiti sa ciklusom pripreme godišnjih izvještaja od strane odgovarajućih statističkih i drugih institucija (statistički zavodi, APIF/AFIP, itd).

Podloge za vrednovanje pripremaju službe za upravu, na osnovu nalaza godišnjeg praćenja. Drugu osnovu predstavljaju indikatori koji su definisani u toku procesa planiranja.

Ukoliko za to postoje potrebna sredstva, uputno je posao vrednovanja povjeriti kompetentnoj spoljnoj ili lokalnoj organizaciji, koja ima potrebne reference. Nalaze i preporuke vrednovanja razmatraju Načelnik sa resornim rukovodiocima i Općinsko vijeće.

Veoma je važno da se od početka posao na prikupljanju, obradi i analizi podataka ne tretira kao jednokratna, već da se sistemski zasnje. To znači da se postavi tako da se:

- kreiraju odgovarajuće baze podataka, koje će se relativno lako godišnje ažurirati,
- redovno godišnje izvode odgovarajuća direktna ispitivanja grupa aktera / korisnika usluga, prema standardizovanoj metodologiji i instrumentima, kako bi se mogle pratiti promjene i napredak,
- koristi za praćenje i vrednovanje ostvarivanja strategije i razvojnih planova.

Neophodno je korištenje odgovarajućih uređenih baza podataka, koje se ažuriraju barem jednom godišnje, kad su raspoložive odgovarajuće statistike u pitanju.

Strategija je fleksibilan instrument koji treba redovno ažurirati radi prilagođavanja promjenama u okruženju. Preispitivanje i ažuriranje komponenti strategije izvodi se selektivno, tako da se obično vizija razvoja i strateški ciljevi ne mijenjaju tokom odabranog strateškog perioda, sektorski planovi se preispituju i po potrebi revidiraju, kao i ostale komponente.

**PREDSJEDAVAJUĆI
OPĆINSKOG VIJEĆA**

(M.P.)

Redžo Seferović, s.r.